

ONTLEEND EN ONTLEED

GEDRAG EN SMAAKPROFIELEN VAN DE VLAAMSE BIBLIOTHEEKGEBRUIKER

IGNACE GLORIEUX
DIETER VANDEBROECK

MET MEDEWERKING VAN
LEEN VAN THIELEN

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	3
Index van tabellen en figuren	5
Voorwoord	8
Inleiding	10
Situering en methodologie	10
Opbouw van het rapport	11
Ten slotte	12
Hoofdstuk 1: De Vlaamse uitleenfiche	14
Globaal overzicht van het leengedrag van de Vlaamse bibliotheekbezoeker	14
De uitleenfiche naar intensiteit van het leengedrag	15
Hoofdstuk 2: Materiaalvoorkeuren naar maatschappelijke en culturele kenmerken van de bezoeker	18
Het totale aantal uitleningen	20
Fictie	23
Non-fictie	27
Cd's	31
Strips	34
Tijdschriften	37
Jeugdwerken	40
Video's en dvd's	43
Cd-rom's	46
Patronen in het uitleengedrag	50
Samenvattend	52
Hoofdstuk 3: Fictie versus non-fictie versus cd's	54
Hoofdstuk 4: De fictieleners onder de loep	59
De fictiegenres	59
De populariteit van de fictiegenres	62
Een typologie van de fictieler	64
De fictiefoben	64
De adrenalinezoekers	66
De jonge literairen	68
De romantici	69
De fictiefielen	71
De oudere literairen	72
Samenvattend	75
Hoofdstuk 5: De non-fictieleners onder de loep	76
De populariteit van de non-fictiegenres	76
Een typologie van de non-fictieler	78
De huismussen	78

De evenwichtszoekers.....	80
De autodidacten.....	82
De trekvogels.....	84
De non-fictiefanaten.....	86
Samenvattend.....	88
Hoofdstuk 6: De samenhang tussen gebruikerstypes.....	89
Hoofdstuk 7: Conclusies.....	93
Nawoord.....	96
Appendix A: Beschrijving van de gebruikerstypologieën.....	97
Appendix B: Statistische output.....	116
Appendix C: De bibliotheekclusters.....	119

INDEX VAN TABELLEN EN FIGUREN

TABELLEN

TABEL 1.1: VERHOUDING VAN MATERIALEN BINNEN TOTAAL AANTAL UITLENINGEN

TABEL 1.2: VERHOUDING VAN MATERIALEN BINNEN TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR INTENSITEIT VAN HET LENEN

TABEL 2.1 BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN BETREFFENDE DE MATERIAALVOORKEUREN VAN DE BIBLIOTHEEKBEZOEKERS

TABEL 3.1:DE GEBRUIKERSTYPES NAAR SOCIODEMOGRAFISCH PROFIEL

TABEL 3.2:DE GEBRUIKERSTYPES NAAR FREQUENTIE EN DUUR VAN HET BEZOEK AAN DE BIB

TABEL 3.3:HET ZOEKGEDRAG VAN DE GEBRUIKERSTYPES

FIGUREN

FIGUUR 1.1: VERHOUDING VAN MATERIALEN BINNEN TOTAAL AANTAL UITLENINGEN

FIGUUR 1.2: VERHOUDING VAN MATERIALEN BINNEN TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR INTENSITEIT VAN HET LENEN

FIGUUR 2.1: HET TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.2: HET TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR DE BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

FIGUUR 2.3: HET TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR HET INKOMEN EN DE GRAAD VAN LITERAIRE SOCIALISATIE VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.4: HET LENEN VAN FICTIEWERKEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE GEBRUIKER (%)

FIGUUR 2.5: HET LENEN VAN FICTIEWERKEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

FIGUUR 2.6: HET LENEN VAN FICTIEWERKEN NAAR DE HOUDING TEN AANZIEN VAN LEZEN EN HET BOEKENBEZIT VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.7: HET LENEN VAN NON-FICTIEWERKEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.8: HET LENEN VAN NON-FICTIEWERKEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTERS (%)

FIGUUR 2.9: HET LENEN VAN NON-FICTIEWERKEN NAAR HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE OUDERS EN DE GRAAD VAN CULTUURPARTICIPATIE VAN DE BEZOEKERS

FIGUUR 2.10: HET LENEN VAN CD'S NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.11: HET LENEN VAN CD'S NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

FIGUUR 2.12: HET LENEN VAN CD'S NAAR HET INKOMEN EN BEZIT VAN CD'S VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.13: HET LENEN VAN STRIPS NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.14: HET LENEN VAN STRIPS NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTERS (%)

FIGUUR 2.15: HET LENEN VAN STRIPS NAAR DE GEZINSSITUATIE VAN DE BEZOEKERS EN REDEN VAN BEZOEK (%)

FIGUUR 2.16: HET LENEN VAN TIJDSCHRIFTEN NAAR HET GESLACHT, HET OPLEIDINGSNIVEAU EN DE LEEFTIJD VAN DE BEZOEKERS. (%)

FIGUUR 2.17: HET LENEN VAN TIJDSCHRIFTEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

FIGUUR 2.18: HET LENEN VAN TIJDSCHRIFTEN NAAR GRAAD VAN LITERAIRE SOCIALISATIE EN DUUR VAN HET BIBLIOTHEEKBEZOEK (%)

FIGUUR 2.19: HET LENEN VAN JEUGDWERKEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.20: HET LENEN VAN JEUGDWERKEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

FIGUUR 2.21: HET LENEN VAN JEUGDWERKEN NAAR DE REDEN VAN BIBLIOTHEEKBEZOEK EN DE GEZINSSITUATIE VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.22: HET LENEN VAN VIDEO'S EN DVD'S NAAR GESLACHT, OPLEIDINGSNIVEAU EN LEEFTIJD VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.23: HET LENEN VAN VIDEO'S EN DVD'S NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER. (%)

FIGUUR 2.24: HET LENEN VAN VIDEO'S EN DVD'S NAAR HET BIOSCOOPBEZOEK EN DE VIDEO/DVD-COLLECTIE VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.25: HET LENEN VAN DE CD-ROM'S NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE GEBRUIKERS (%)

FIGUUR 2.26: HET LENEN VAN CD-ROM'S NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTERS (%)

FIGUUR 2.27: HET LENEN VAN CD-ROM'S NAAR HET GEBRUIK VAN DE DATABANKEN EN DE REDENEN VAN BIBLIOTHEEKBEZOEK VAN DE BEZOEKERS (%)

FIGUUR 2.28: BIJLOT VAN MATERIAALVOORKEUREN (HOMALS-OPLOSSING, N = 20 577)

6

FIGUUR 4.1: AANDEEL VAN DE VERSCHILLENDE GENRES IN HET TOTALE AANTAL UITGELEENDE FICTIEWERKEN (N = 172 485)

FIGUUR 4.2: DE VOORKEUR IN FICTIEGENRES VAN DE 'FICTIEFOBEN' (N = 8366)

FIGUUR 4.3: DE VOORKEUR IN FICTIEGENRES VAN DE 'ADRENALINEZOEKERS' (N = 3377)

FIGUUR 4.4: DE VOORKEUREN IN FICTIEGENRES VAN DE 'JONGE LITERAIRES' (N = 3373)

FIGUUR 4.5: DE VOORKEUR IN FICTIEGENRES VAN DE 'ROMANTICI' (N = 2414)

FIGUUR 4.6: DE VOORKEUREN IN FICTIEGENRES VAN DE 'FICTIEFIELEN' (N = 1785)

FIGUUR 4.7: DE GENREVOORKEUREN VAN DE 'OUDERE LITERAIRES' (N = 1262)

FIGUUR 5.1: AANDEEL VAN DE VERSCHILLENDE GENRES IN HET TOTALE AANTAL UITGELEENDE NON-FICTIEWERKEN. (N = 101 706).

FIGUUR 5.2: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE 'HUISMUSSEN.' (N = 6603)

FIGUUR 5.3: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE 'MIJMERAARS' (N = 2186).

FIGUUR 5.4: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE 'AUTODIDACTEN' (N = 2688)

FIGUUR 5.5: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE 'TREKVOGELS' (N = 1944)

FIGUUR 5.6: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE 'NON-FICTIEFANATEN' (N = 1160)

VOORWOORD

Dit rapport 'Ontleend en ontleed' is het resultaat van een onderzoek dat in 2004 van start ging. Begeleid door het Vlaams Centrum voor Openbare bibliotheken en de onderzoeksgroep TOR, ondervroegen 165 bibliotheken samen niet minder dan 32.000 ad random geselecteerde bezoekers. Bovendien werden van deze gebruikers gedurende zes maanden de effectieve uitleningen bijgehouden.

Hierdoor werd een rijkdom aan informatie verzameld die zijn gelijke in binnen- en buitenland niet kent. Terecht zal de geïnformeerde lezer erop wijzen dat met een kleinere steekproef even betrouwbare resultaten hadden kunnen worden verkregen. De meerwaarde schuilt dan ook niet louter in de kwantitatieve omvang, maar in de kwalitatieve diepgang.

Doordat de steekproef eigenlijk de optelsom is van 165 individuele steekproeven getrokken in evenveel bibliotheken, kunnen de resultaten worden weergegeven tot op het niveau van een individuele bibliotheek. Hierdoor kunnen bibliotheken zich vergelijken met elkaar, met een Vlaams gemiddelde en met clusters van vergelijkbare bibliotheken. Deze onderzoeksstap werd reeds in 2004 afgerond en vormt het onderwerp van het rapport 'De bibliotheek, een huis vol meningen' die dit rapport voorafgaat.

8

Maar er is meer. Doordat ook de effectieve uitleningen van de ondervraagde leners gedurende zes maanden werden bijgehouden, kon er ook iets gezegd worden over wat door wie werd geleend.

Er is opvallend weinig onderzoek gebeurd met uitleengegevens van bibliotheken. Bestaande onderzoeken zijn veel kleiner van opzet of beperken zich tot de uitleengegevens zonder meer. Een grootschalig onderzoek waarbij uitleningen en achtergrondvariabelen in acht werden genomen, is ons niet bekend.

Deze lacune maakte dat het onderzoeksteam zich niet kon baseren op bestaande technieken en praktijken. Het was dus een lang zoeken en uitproberen om de gegevens op een juiste manier te structureren en te onderzoeken. Deze zoektocht heeft, hoewel soms tergend traag, zijn vruchten afgeworpen. Dankzij de veelheid aan gegevens en de toepassing van krachtige analysemethoden zijn er inzichten ontstaan die op zijn minst een nieuw licht op de bibliotheek en haar gebruikers werpt.

Onderzoek kunnen doen op basis van uitleengegevens gekoppeld aan achtergrondgegevens is op onderzoeksgebied wellicht dé troef die bibliotheken onderscheidt van andere (culturele) instellingen en sectoren. Toch moeten er enkele kanttekeningen gemaakt worden.

Ten eerste betreft het een analyse van gebruikers die naar de bibliotheek komen om iets te lenen. Het is algemeen geweten dat er ook bezoekers zijn die de bib bezoeken zonder iets te lenen. Om begrijpelijke wijze zitten deze gebruikers niet in het onderzoek.

Ten tweede veronderstelt de analyse van uitleengegevens en achtergrondgegevens de toestemming van de ondervraagden, of bij minderjarigheid de ouders. Om deze reden werden enkel administratief volwassen leners ondervraagd en blijft een belangrijk deel van onze gebruikers buiten dit onderzoek. Het is de ambitie van het steunpunt om alvast deze lacune met behulp van aangepast onderzoek op te vangen.

Los van de beperkingen heeft het onderzoek naar leengedrag een niet te miskennen voordeel. Anders dan bij een vragenlijst, beschrijft dit onderzoek het daadwerkelijke gedrag. Het is een gekend fenomeen dat bij het antwoorden vertekeningen ontstaan die kunnen worden veroorzaakt door een al dan niet selectief geheugen, het eigenbeeld van de ondervraagde en sociale wenselijkheid. Hierdoor beschrijven antwoorden op bepaalde vragen in een vragenlijst meer hoe de ondervraagde denkt of meent dat hij zou moeten zijn dan hoe hij in werkelijkheid is. In de verwerking van daadwerkelijke uitleengegevens spelen deze effecten niet of nauwelijks mee.

De bruikbaarheid van dit onderzoek beperkt zich dan ook niet tot de bibliotheeksector, noch tot Vlaanderen. Een gezonde interesse leeft in een waaier van aanverwante culturele sectoren. Ook buiten de landsgrenzen is men benieuwd naar dit opmerkelijke onderzoek. De marketingsectie van IFLA, International Federation of Library Associations, prees dit onderzoek omwille van zijn innovatieve karakter en bruikbaarheid voor de sector.

De Vlaamse bibliotheken mogen dus terecht trots zijn op zichzelf. Op amper twee jaar tijd is de sector op het vlak van kennis over de gebruiker geëvolueerd van beschamende armoede tot internationaal schoolvoorbeeld.

Deze eer komt in de eerste plaats de 165 bibliotheken toe die zich voor dit onderzoek hebben ingeschreven en die met nauwgezette inspanningen de gegevens verzamelden. Zonder de steun van de Provincie Antwerpen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel had dit onderzoek nooit dezelfde omvang gekend dan nu het geval is.

Dieter Vandenbroeck, Ignace Glorieux, Leen Van Thielen en Maarten Moens van de onderzoeksgroep TOR hebben elk hun specialiteit, en toch is er een overheersende gemeenschappelijke factor die dit onderzoek mogelijk maakte: een unieke en waardevolle combinatie van flexibiliteit en doortastendheid. Ten slotte mag ik niet nalaten de collega's van het VCOB te bedanken, die vormings- en studiedagen organiseerden, digitale (en andere) wonderen verrichtten, teksten nalazen, de pers informeerden... en zoveel meer.

Bart Verduyssen
Projectmanager

INLEIDING

SITUERING EN METHODOLOGIE

Dit rapport vormt het sluitstuk van een onderzoekstraject dat meer dan twee jaar geleden van start ging. De hoofdpogave was vanaf het begin duidelijk: een zo volledig mogelijke schets maken van de actieve bezoekers van Vlaamse en Brusselse openbare bibliotheken¹. Gezien de omvang en de complexiteit van de opdracht werd het onderzoek uitgevoerd in verschillende fases. In eerste instantie kregen alle deelnemende bibliotheken een individuele profielschets van de bezoekers van hun bibliotheek. Via een beschrijving van de sociale en culturele achtergrond van de bezoekers, de manier waarop ze gebruik maken van de bibliotheek en hoe ze de werking van hun bibliotheek evalueren, kregen de deelnemende bibliotheken een eerste zicht op welke personen er bij hen over de bibliotheekvloer komen.

Bibliotheken die voor een uitgebreid onderzoek opteerden, kregen in een tweede fase toegang tot een interactieve webtoepassing². Aangezien er bij zo'n uitgebreid onderzoek informatie werd verzameld over een groter aantal bezoekers, was het immers mogelijk om een nog gedetailleerdere profilering op te stellen. Door bepaalde kenmerken van de bibliotheekgebruikers in verband te brengen met bepaalde aspecten van hun bibliotheekgebruik, werden de analyses voor de bibliotheken die voor een uitgebreid onderzoek opteerden niet enkel beperkt tot het niveau van de bibliotheekbezoeker, maar konden we tevens analyses uitvoeren voor verschillende subpopulaties (bv. naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, ...). De klemtoon lag in deze eerste twee fases van het onderzoek dus voornamelijk op het 'wie?' van het bibliotheekgebruik.

In de derde en laatste fase van rapportering verschuift de aandacht eerder naar het 'wat?' van het Vlaamse bibliotheekgebruik. Om onze schets volledig te maken, moesten we de voornaamste activiteit die zich binnen de muren van de openbare bibliotheek afspeelt in kaart brengen: het uitlenen. Het onderzoek naar het gebruik van de bibliotheek wordt pas echt interessant als we naast de gegevens over de bezoekers ook hun specifieke leengedrag in kaart kunnen brengen. Daarom werden naast de gegevens die verzameld werden via de vragenlijsten, van alle respondenten zes maanden lang alle uitleningen in de bibliotheek geregistreerd. Op die manier werden er in totaal 442.201 individuele uitleenrecords verzameld gaande van romans, stripverhalen en historische naslagwerken tot cd's. De mogelijkheid om deze uitleenrecords te koppelen aan de enquêtegegevens die we reeds hadden over de bibliotheekbezoekers is een primeur binnen sociaal-wetenschappelijk bibliotheekonderzoek.

Het verzamelen en verwerken van deze informatie was geen evidentie. In sommige bibliotheken mislukte de registratie van de uitleengegevens, in andere beschikten we

¹ Voor een volledige beschrijving van de afbakening van de steekproefpopulatie en de gehanteerde onderzoeksmethodologie verwijzen we naar GLORIEUX, I., M. MOENS & L. VAN THIELEN, *De bibliotheek, een huis vol meningen*. 32 041 bezoekers over 165 bibliotheken. Resultaten van het Vlaams gebruikersonderzoek voorgesteld in de BOZAR op 21 december, Brussel, 2004 (29 blz.).

² Deze toepassing kan door gebruikers met een toegangscode geraadpleegd worden op <http://gebruikersonderzoek.vcob.be>

wel over uitleengegevens, maar niet over de lenerscodes die nodig waren om ze aan de gebruikersinformatie te koppelen. Soms vulden bezoekers een vragenlijst in, maar bezochten ze in de daaropvolgende zes maanden de bibliotheek niet meer, waardoor ze buiten de registratieperiode vielen en we dus niet over uitleeninformatie beschikken. Om de data klaar te maken voor statistische analyse kregen de verschillende uitleenrecords een code die hen als een bepaald materiaaltipe en genre kon identificeren³. Dit bleek voor een bepaald percentage van de uitleenrecords niet mogelijk. Ondanks dergelijke obstakels bleven er na de koppeling van de uitleengegevens aan het bestand met bezoekerskenmerken 20.577 bezoekers over waarvan we zowel de achtergrond als de leengegevens kenden. We konden dus nog steeds met 64% van de oorspronkelijke steekproef van 32.041 bezoekers aan de slag. Belangrijk voor de verdere analyses was dat de sociale samenstelling van het gekoppelde gebruikersbestand (geslachtsverdeling, leeftijdsstructuur, opleidingsniveau,...) op geen enkel punt significant afweek van ons oorspronkelijke bestand van 32.041 bezoekers. Geen enkel segment van de gebruikers werd dus benadeeld door het verlies van 36% van de oorspronkelijke steekproef. Ondanks de uitval kunnen we er dus van uit gaan dat de analyses in dit rapport nog steeds betrekking hebben op een representatief staal van de Vlaamse bibliotheekgebruikers die ouder zijn dan 18 jaar.

OPBOUW VAN HET RAPPORT

De structuur van dit rapport weerspiegelt de verschillende onderzoeksfasen die werden doorlopen om het leengedrag van de bibliotheekgebruikers in kaart te brengen. We bewegen ons in dit rapport dan ook van het algemene naar het specifieke, waarbij we systematisch 'inzoomen' op bepaalde delen van de bibliotheekcollectie.

11

Het vertrekpunt vormt dan ook het meest globale niveau om de uitleenpatronen te beschrijven, namelijk dat van de verschillende *materialen* in de bibliotheekcollectie. We kijken daarbij naar de populariteit van de verschillende afdelingen in de bibliotheek en proberen te achterhalen welke bezoekerskenmerken samenhangen met het lenen van een bepaald materiaaltipe. Bovendien proberen we te achterhalen welke materialen vaak samen op het verlanglijstje van de bezoekers staan en welke juist niet snel samen geleend worden.

In een tweede luik nemen we drie specifieke types *gebruikers* onder de loep: de intensieve leners van fictie, non-fictie en cd's. Door deze drie types met elkaar te vergelijken naar sociale achtergrond en bibliotheekgebruik zullen we trachten aan te tonen dat 'dé bibliotheekgebruiker' niet bestaat, maar dat verschillende delen van de bibliotheekcollectie doorgaans ook verschillende types bezoekers aantrekken.

In een laatste luik verscherpen we het beeld en nemen we het niveau van de *genres* van fictie- en non-fictiewerken onder de loep. Op basis van de specifieke genrevoorkeuren bakenen we verschillen 'types' fictie- en non-fictieleners af die we onderling vergelijken

³ De auteurs danken het VCOB en het team catalografen die verantwoordelijk zijn voor dit huzarenstukje dat de basisvoorwaarde vormde voor de statistische analyses die in deze paper worden gepresenteerd.

naar sociale, culturele en bibliotheekgebruikskennmerken. Op die manier konden we een beeld van de bezoekers schetsen dat zowel rekening houdt met hun achtergrond, de manier waarop ze van de bibliotheek gebruik maken én de specifieke boeken die ze tijdens hun bezoek lenen.

Net zoals 'dé bibliotheekgebruiker' niet bestaat en er achter deze term een brede waaier aan bezoekerstypes schuilgaat, beseffen we maar al te goed dat er niet één manier is om een rapport door te nemen. We hebben dan ook gepoogd om het rapport zo op te bouwen dat het verschillende lezingen toelaat. De geïnteresseerde lezer vindt in de tekst, de figuren en de tabellen een uitgebreide beschrijving van het leengedrag van de Vlaamse bibliotheekbezoekers. Elke grafiek en tabel wordt kort toegelicht en de meest opvallende bevindingen worden besproken. Lezers die eerder geïnteresseerd zijn in de globale bevindingen van het onderzoek en zich niet willen verliezen in de details kunnen terecht onder de hoofding 'Samenvattend...' waar telkens de belangrijkste bevindingen van elk hoofdstuk worden samengevat. De bijlage van dit rapport bevat de technische achtergrond bij de gebruikte statistiek en alle tabellen die het leengedrag van de bezoekers beschrijven, maar die niet expliciet in de tekst werden opgenomen. Op die manier kunnen lezers die geïnteresseerd zijn in een specifiek aspect van het leengedrag in deze bijlage terecht voor verdere informatie.

In het bredere landschap van culturele instellingen doet de bibliotheek het zeker niet slecht. Via onder andere de brug met het onderwijs, die reeds zeer vroeg werd gelegd, weten de openbare bibliotheken een aanzienlijke proportie van de Vlamingen te bereiken. Toch leert het eerste rapport⁴ ons dat bepaalde groepen van de bevolking sterk ondervertegenwoordigd blijken onder de bibliotheekbezoekers. Vooral laag opgeleiden en senioren vinden maar moeizaam hun weg. Deze ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen maakt dat de resultaten die in dit rapport worden gepresenteerd steeds in het juiste licht moeten worden geïnterpreteerd. Wanneer we weten dat bijna twee op drie van de bibliotheekbezoekers vrouwelijk is en dat meer dan de helft in het bezit is van een diploma hoger onderwijs, dan wordt duidelijk dat een steekproef uit de Vlaamse bibliotheekbevolking niet gelijkgesteld kan worden met een steekproef uit de Vlaamse bevolking *tout court*. Bovendien speelt er steeds een 'selectie-effect'. Een bezoeker die uit een sociale categorie komt die de bibliotheek doorgaans *niet* bezoekt, heeft ook een grotere kans om a-typisch te zijn voor die categorie. Wanneer we dus spreken over 'laag opgeleide' bezoekers, 'oudere' gebruikerstypes en 'mannelijke' fictieleners, gaat het dus steeds over categorieën die vergeleken met de 'gemiddelde Vlaming' nog steeds relatief hoog opgeleid, jong en vrouwelijk zijn. Wanneer we de bezoekers van de bibliotheek beschrijven, is dat steeds *ten aanzien van het bibliotheekgemiddelde*, dat in het geval van opleidingsniveau beduidend hoger ligt dan het Vlaamse gemiddelde en in het geval van

⁴ GLORIEUX, I., M. MOENS & L. VAN THIELEN, *De bibliotheek, een huis vol meningen. 32 041 bezoekers over 165 bibliotheken. Resultaten van het Vlaams gebruikersonderzoek voorgesteld in de BOZAR op 21 december, Brussel, 2004 (29 blz.).*

leeftijd lager. Dit betekent dus ook dat veralgemeningen van 'dé Vlaamse bibliotheekgebruiker' naar 'dé Vlaming' zijn uitgesloten.

Daarmee is echter hoegenaamd niet gezegd dat de gebruikers van de openbare bibliotheek een homogene categorie zouden vormen. Integendeel. Dit rapport helpt duidelijk te maken dat een studie van het Vlaamse bibliotheekgebruik zich niet tevreden kan stellen met een profiel van 'dé Vlaamse bibliotheekgebruiker'. Zo'n vlag dekt de lading niet. Zoals uit dit rapport zal blijken, drukken factoren als opleidingsniveau, geslacht en leeftijd duidelijk hun stempel op het leengedrag van de bezoekers. Hoe ze dit juist doen, zal op de volgende bladzijden uitvoerig aan bod komen.

HOOFDSTUK 1: DE VLAAMSE UITLEENFICHE

In het eerste luik van dit rapport vertrekken we van de meest algemene indeling van de bibliotheekcollectie: de verschillende materialen die de gebruikers kunnen lenen. We kijken daarbij in eerste instantie naar de verhouding van deze verschillende materialen ten aanzien van het totale aantal uitleningen. Vervolgens bespreken we het sociale profiel van de gebruikers die deze verschillende materialen lenen en afsluitend proberen we in kaart te brengen welke materialen vaak samen geleend worden en welke juist niet vaak samen op dezelfde uitleenfiche staan.

GLBAAAL OVERZICHT VAN HET LEENGEDRAG VAN DE VLAAMSE BIBLIOTHEEKBEZOEKER

We beginnen dit rapport met een eerste globaal overzicht van het leengedrag van de Vlaamse bibliotheekbezoeker. Figuur 1.1 en tabel 1.1 geven het totale aantal uitleningen (442.201) weer van de bezoekers die deelnamen aan het onderzoek over een periode van zes maanden opgedeeld naar materiaaltipe. Op die manier krijgen we een zicht op wat er op de gemiddelde uitleenfiche van de Vlaamse bibliotheekgebruiker staat.

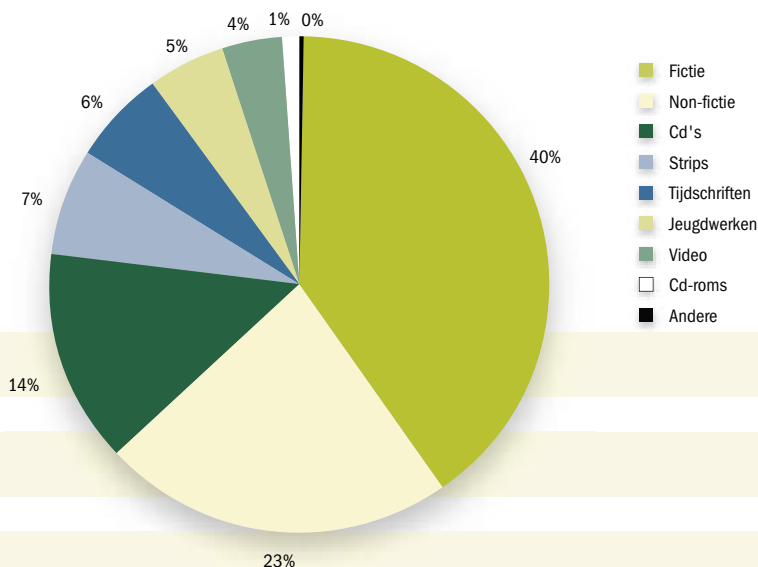
TABEL 1.1: VERHOUDING VAN MATERIALEN BINNEN TOTAAL AANTAL UITLENINGEN

Materiaaltipe	% van uitleningen	N
1. Fictie	39,6	175 112
2. Non-fictie	23,0	101 706
3. CD	13,9	61 466
4. Strips	7,4	32 723
5. Tijdschriften	5,6	24 763
6. Jeugdwerken	4,6	20 341
7. Video	4,3	19 015
8. CD-Rom	1,3	5749
9. Andere	0,2	884
<i>Totaal</i>	<i>100</i>	<i>442 201</i>

Niet geheel onverwacht blijken boeken veruit de meest uitgeleende materialen. Het leeuwenaan-deel van alle uitleningen (40%) bestaat uit fictiewerken. Non-fictieboeken staan op de tweede plaats met 23% van alle uitleningen. Samen nemen fictie- en non-fictiewerken meer dan 60% van al de uitleningen voor hun rekening. Op de derde plaats komen de cd's, die ook nog een aanzienlijke 14% van het totale aantal uitleningen innemen. Na deze top drie volgen strips (7%) en tijdschriften (6%). Eén op twintig uitleningen komt uit de categorie 'jeugdwerken'. Het gaat daarbij zowel om fictie- als non-fictiewerken voor kinderen en jongeren die door volwassen worden geleend. Videomaterialen (zowel VHS-cassettes als dvd's) nemen 4% van de uitleningen in.

Cd-rom's blijken met iets meer dan één procent tot de minst uitgeleende materialen te horen. De volledige collectie audiovisuele materialen (VHS, dvd, cd en cd-rom) neemt bijna twintig procent in van al de uitleningen in de steekproefperiode. We dienen hierbij wel te vermelden dat deze materialen niet door alle bibliotheken worden aangeboden en dat het aandeel van de audiovisuele collectie hierdoor iets onderschat wordt. De restcategorie 'andere' bundelt alle materialen die niet onder voorgaande categorieën vallen. Het gaat daarbij om materialen als stafkaarten of gezelschapspelen of vaak ook het gebruik van de bibliotheekcomputer dat als uitlening werd geregistreerd. Gezien het diverse karakter en het lage aantal uitleningen in deze categorie komt ze in het verdere rapport niet meer aan bod.

FIGUUR 1.1: VERHOUDING VAN MATERIELEN BINNEN TOTALE AANTAL UITLENINGEN

DE UITLEENFICHE NAAR INTENSITEIT VAN HET LEENGEDRAG

De cijfers uit tabel 1.1 en figuur 1.1 geven ons een eerste indicatie van de populariteit en de onderlinge verhouding van de verschillende uitgeleende materialen. Toch blijft dit overzicht nog heel algemeen. Daarom proberen we in dit luik te achterhalen of er verschillen bestaan tussen de voorkeuren van bezoekers die eerder sporadisch de bibliotheek binnenstappen en gebruikers die relatief veel materialen lenen.

Om dit te doen, deelden we de bezoekers op in drie even grote groepen op basis van het aantal uitleningen. De eerste groep die we de 'sporadische gebruikers' noemen, leenden over de gehele steekproefperiode één tot en met tien werken⁵. De tweede groep, de 're-

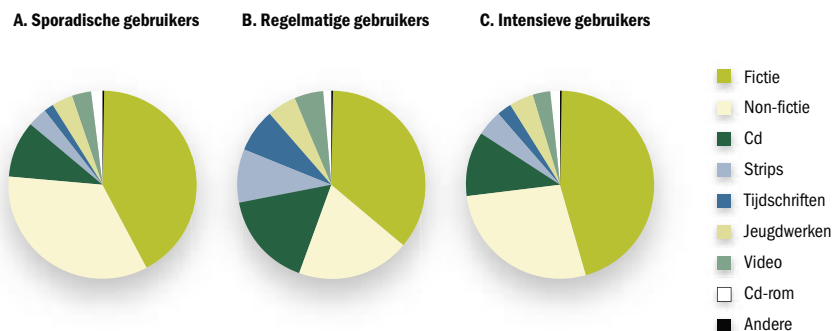
gelmatige gebruikers' leende over zes maanden tijd *tussen tien en tweeëntwintig werken*. De laatste groep, die we als 'intensieve gebruikers' definiëren, leenden in een half jaar *meer dan tweeëntwintig werken*. Door de uitleenfiches van deze groepen te vergelijken, kunnen we achterhalen of gebruikers die veel over de bibliotheekvloer komen andere materialen lenen dan de eerder sporadische bezoekers. We proberen dus te achterhalen of een *kwantitatieve* verandering in aantal uitleningen ook samengaat met een *kwantitatieve* verandering in materiaalvoorkeuren. Een blik op figuur 1.2 en tabel 1.2 suggereert een positief antwoord op deze vraag. Intensieve bibliotheekgebruikers lenen niet enkel meer werken dan de sporadische en regelmatige bezoekers, maar lenen bovendien ook vaker andere materiaalsoorten.

TABEL 1.2: VERHOUDING VAN MATERIALEN BINNEN TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR INTENSITEIT VAN HET LENEN

Materiaaltype	% van uitleningen		
	Sporadische gebruiker	Regelmatige gebruiker	Intensieve gebruiker
Fictie	41,9	45,4	36,0
Non-fictie	34,3	27,4	19,5
CD	9,8	11,2	16,4
Strips	3,2	4,4	9,2
Tijdschriften	1,6	2,7	7,4
Jeugdwerken	3,8	4,0	5,1
Video	3,3	3,3	5,0
CD-Rom	1,8	1,4	1,3
Andere	0,3	0,2	0,3
<i>Totaal</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
<i>Aantal uitleningen</i>	<i>41 740</i>	<i>103 626</i>	<i>279 524</i>

Enkel op basis van het totale aantal uitleningen merken we al aanzienlijke verschillen tussen de drie groepen. Zo leent de groep intensieve gebruikers (in totaal 6761 personen) bijna zeven maal zo veel werken als de groep sporadische gebruikers (7324 personen) en meer dan twee keer zoveel als de groep bezoekers die regelmatig over de bibliotheekvloer komt (6492 personen). Eén derde van al de bezoekers blijkt dus verantwoordelijk voor meer dan de helft (!) van alle uitleningen in de steekproefperiode. Kijken we echter naar de verhouding van de specifieke materialen die werden uitgeleend dan zien we tevens aanzienlijke verschillen opduiken tussen de drie groepen.

⁵ Onder 'werken' verstaan we alle materialen die de bibliotheek voor uitlening ter beschikking stelt, dus niet enkel boeken.

FIGUUR 1.2: VERHOUDING VAN MATERIELEN BINNEN TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR INTENSITEIT VAN HET LENEN

Fictiewerken blijven voor de drie groepen het meest uitgeleende materiaaltipe, maar de proportie die fictie inneemt onder het totale aantal uitleningen wijzigt aanzienlijk voor de drie groepen. Zo zijn het vooral de regelmatige gebruikers die bij hun bibliotheekbezoek het meest plaats inruimen voor fictie. Bijna de helft (45%) van al hun uitleningen zijn fictiewerken. Bij de echt intensieve gebruikers is het aandeel van fictie op hun uitleen-fiche het kleinst. Hier komt iets meer dan één op drie uitleningen uit de categorie fictie. Het aandeel van non-fictiewerken neemt heel duidelijk af, naarmate de gebruikers een meer intensief bibliotheekbezoek vertonen. Terwijl nog één op drie van de uitleningen van sporadische bezoekers binnen de categorie non-fictie valt, is dit voor de intensieve gebruikers nog maar één op vijf. Het uitlenen van cd's gaat dan weer in de omgekeerde richting. Hier zijn het de intensieve gebruikers die een grotere portie van hun uitleningen aan cd's spenderen. Ook het aandeel van strips en tijdschriften neemt toe als we ons van de groep sporadische naar de groep intensieve gebruikers begeven. De verhouding van videomaterialen, jeugdwerken en cd-rom's blijkt niet of nauwelijks te verschillen voor de drie groepen.

Samenvattend kunnen we stellen dat de eerder sporadische en regelmatige gebruikers het leeuwendeel van hun uitleningen aan boeken spenderen (respectievelijk 76% en 73%), terwijl de materiaalvoorkeuren van de intensievere gebruikers doorgaans over meer categorieën zijn gespreid. Waar deze laatste groep verhoudingsgewijs minder fictie- en non-fictiewerken leent, maakt ze meer gebruik van andere delen van de collectie zoals de audiovisuele materialen, de strips en de tijdschriften.

HOOFDSTUK 2: MATERIAALVOORKEUREN NAAR MAATSCHAPPELIJKE EN CULTURELE KENMERKEN VAN DE BEZOEKER

De cijfers uit het vorige hoofdstuk geven een eerste overzicht van de manier waarop de bezoekers de verschillende delen van de bibliotheekcollectie gebruiken. De logische vraag die hieruit volgt, is: 'wie maakt nu eigenlijk gebruik van deze verschillende afdelingen van de bibliotheek?'. 'Wie zijn de echte fictieliefhebbers?' 'Hoe onderscheiden de cd-fanaten zich van de rest van de bibliotheekgebruikers?' en 'Wie treffen we aan onder de leners van jeugdwerken?' Om een eerste algemeen zicht te krijgen op de factoren die de voorkeur voor bepaalde materialen bepalen, brengen we in dit hoofdstuk de materiaalvoorkeuren in verband met bepaalde kenmerken van de bezoekers. We hanteren daarbij steeds hetzelfde stramien. Uit het vorige rapport en uit bestaand bibliotheekonderzoek⁶ blijkt dat het bibliotheekgebruik sterk verbonden is met factoren als geslacht, leeftijd en

⁶ zie o.a. STALPERS, C. (2002) 'De relatie tussen leesattitude en lidmaatschap van openbare bibliotheken.' In: RAUKEMA, SCHRAM & STALPERS [red.] 'Lezen en leesgedrag van adolescenten en jongvolwassenen.' Delft, Eburon, pp. 175-193

opleidingsniveau. Om na te gaan of dit ook opgaat voor het leengedrag, brengen we de voorkeuren voor specifieke materialen in verband met deze drie coördinaten. We kijken daarbij tevens naar de materiaalvoorkeuren voor de zes bibliotheekclusters die we in de eerste fase van het onderzoek reeds afbakenden⁷. Deze clusters werden ontwikkeld om de deelnemende bibliotheken een concreter referentiepunt te geven dan louter en alleen het Vlaamse gemiddelde. Elke bibliotheekcluster bestaat uit openbare bibliotheken die qua grootte, personeelsbestand en collectie sterk op mekaar gelijken. Een gedetailleerde beschrijving van hoe deze clusters afgebakend werden, vindt u in de bijlage (Appendix C). Door de bibliotheekclusters met elkaar te vergelijken, kunnen we achterhalen of er verschillen bestaan in de voorkeuren van de gebruikers tussen collecties van verschillende grootte en samenstelling. Ten slotte brengen we de voorkeur voor een bepaald materiaal in verband met een aantal kenmerken van de bezoekers.

Leeswijzer

Hoe interpreteert u de onderstaande grafieken? Aangezien we de invloed van de achtergrond van de gebruikers op hun materiaalvoorkeuren willen achterhalen, vergelijken we telkens bezoekers met een verschillend achtergrondkenmerk met elkaar. Om echter geen appels met peren te vergelijken moet elke categorie van het achtergrondkenmerk (mannen, laag opgeleiden,...) even groot zijn. Elk staafje stelt daarom 100% van de categorie in kwestie voor. Binnen deze categorie wordt dan telkens de verhouding weergegeven van de bezoekers die veel, matig of weinig van het materiaal in kwestie lenen. Verschillen de verhoudingen tussen de categorieën sterk, dan is er sprake van een duidelijk verband tussen het bezoekerskenmerk en de materiaalvoorkeur. Zien we gelijkaardige verhoudingen tussen de categorieën, dan is er een eerder zwakke samenhang tussen deze twee kenmerken. Hoe leest u de grafiek? Nemen we figuur 2.1 als voorbeeld dan kunnen we concluderen dat 34,9% van de mannelijke gebruikers een intensieve bibliotheekgebruiker is. Opgelet! U mag de figuur niet in de omgekeerde richting lezen. Het is dus niet zo dat 34,9% van de intensieve bibliotheekgebruikers mannelijk is. Het getal tussen haakjes slaat telkens op het aantal bezoekers dat in een bepaalde categorie voorkomt.

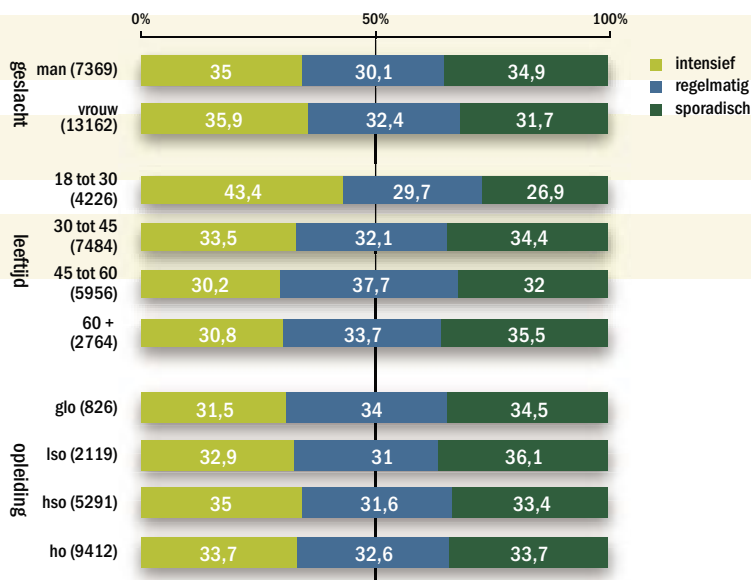
⁷ GLORIEUX, I., M. MOENS & L. VAN THIELEN, *De bibliotheek, een huis vol meningen*. 32 041 bezoekers over 165 bibliotheken. Resultaten van het Vlaams gebruikersonderzoek voorgesteld in de BOZAR op 21 december, Brussel, 2004 (29 blz.).

HET TOTALE AANTAL UITLENINGEN

Vooraleer we het profiel van de leners van elk materiaaltypen apart bespreken, nemen we eerst het totale aantal uitleningen onder de loep. Figuur 2.1 toont het totale aantal uitleningen naar het geslacht, de leeftijd en het opleidingsniveau van de gebruikers. Een eerste vaststelling is dat er geen grote verschillen in aantal uitgeleende werken tussen mannelijke en vrouwelijke bibliotheekbezoekers bestaan. Iets meer dan één derde van de mannen en de vrouwen zit in de categorie 'sporadische gebruikers' en ongeveer één derde van beide categorieën treffen we aan onder de 'intensieve gebruikers'. Bij de verschillen in de leeftijd van de bezoekers zien we vooral dat de jongste categorie 18- tot 30-jarigen zich onderscheidt door een iets 'sporadischer' bibliotheekgebruik. 43% van deze groep bevindt zich in de categorie 'sporadische gebruikers', terwijl dit voor de andere leeftijdscategorieën ongeveer één op drie bedraagt. De bezoekers ouder dan dertig verschillen bovendien nauwelijks of niet in het aantal materialen dat ze lenen. Ook bij het opleidingsniveau van de gebruikers merken we geen significante verschillen tussen gebruikers die meer of minder tijd op de schoolbanken hebben doorgebracht. De verhouding sporadische, regelmatige en intensieve gebruikers blijkt voor de vier opleidingsniveaus telkens ruwweg even groot te zijn.

FIGUUR 2.1: HET TOTALE AANTAL UITLENINGEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE GEBRUIKERS (%)

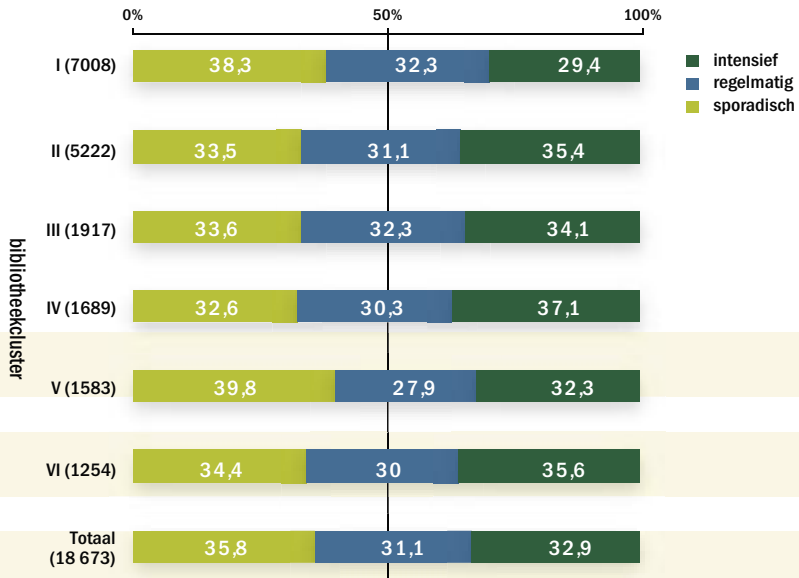
20

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

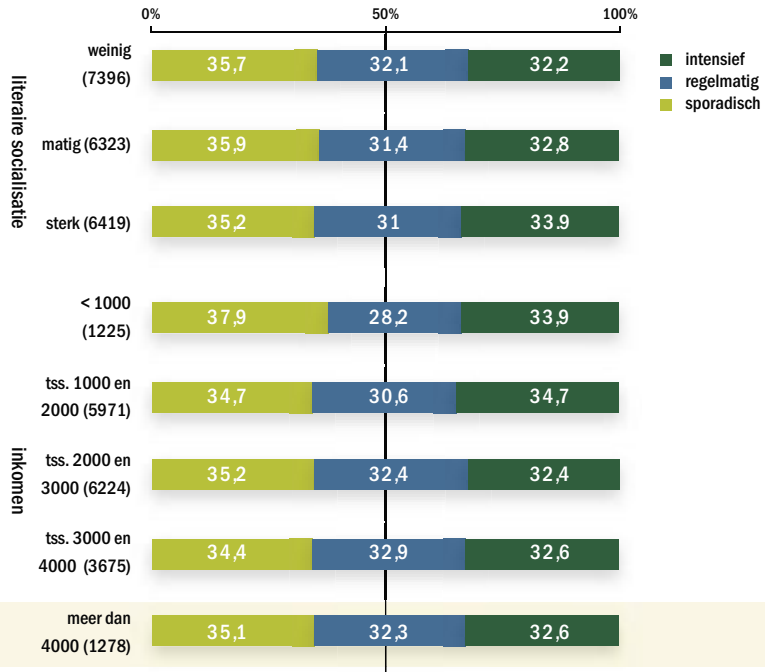
Heeft de grootte en de samenstelling van de bibliotheekcollectie een invloed op het leengedrag van de gebruikers? Lenen bezoekers van bibliotheken met een ruimer aanbod doorgaans ook meer dan de bezoekers uit bibliotheken die een minder diverse waaier aan materialen aanbieden? Figuur 2.2 beantwoordt beide vragen negatief. In bibliotheekcluster I zien we een kleiner aandeel intensieve gebruikers, maar het is niet zo dat de proportie intensieve gebruikers eenduidig toeneemt naarmate de bibliotheekcluster groter wordt. Zo hebben de gebruikers uit cluster II en cluster IV nagenoeg een identieke verhouding van sporadische, regelmatige en intensieve gebruikers.

FIGUUR 2.2: HET TOTAAL AANTAL UITLENINGEN NAAR DE BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

Een blik op figuur 2.3 maakt duidelijk dat ook het inkomen van de bezoekers geen enkel verband houdt met het aantal werken dat ze in de steekproefperiode leenden. Het aantal uitleningen blijkt in de vijf inkomensklassen nagenoeg identiek. Voor elke inkomenscategorie hoort telkens ongeveer één derde van de gebruikers tot de categorie sporadische, regelmatige en intensieve gebruikers.

FIGUUR 2.3: HET TOTAAL AANTAL UITLENGEN NAAR HET INKOMEN EN DE GRAAD VAN LITERAIRE SOCIALIZATIE VAN DE BEZOEKERS (%)

De bezoekers moesten in de enquête aangeven in hoeverre ze in hun jeugd gestimuleerd werden om te lezen ('Als kind lasen mijn ouders voor uit kinderboeken'; 'Ik krijg/kreeg van mijn ouders een boek of boekenbon cadeau.'...). Op basis van hun antwoorden op deze stellingen werd één maat gemaakt die weergeeft in hoeverre gebruikers als kind werden aangezet tot lezen. Op basis van de scores op deze maat werden de bibliotheekbezoekers opnieuw in drie groepen opgedeeld: zij die 'zwak', 'matig' en 'sterk' werden aangezet tot lezen in de jeugd en de kindertijd. Wanneer we deze drie groepen met elkaar vergelijken dan merken we dat bezoekers die in hun jeugd werden gestimuleerd om te lezen later niet noodzakelijk meer werken in de bibliotheek lenen. De verhouding sporadische, regelmatige en intensieve gebruikers is voor de verschillende categorieën opnieuw haast identiek.

Samenvattend kunnen we dan ook stellen dat bibliotheekgebruikers met een verschillende sociale achtergrond doorgaans eerder weinig verschillen naar het aantal werken dat ze in de bibliotheek lenen. Buiten de leeftijd, waarbij jongere bezoekers doorgaans iets minder werken lenen dan bezoekers boven de 30, is er weinig of geen verband tussen

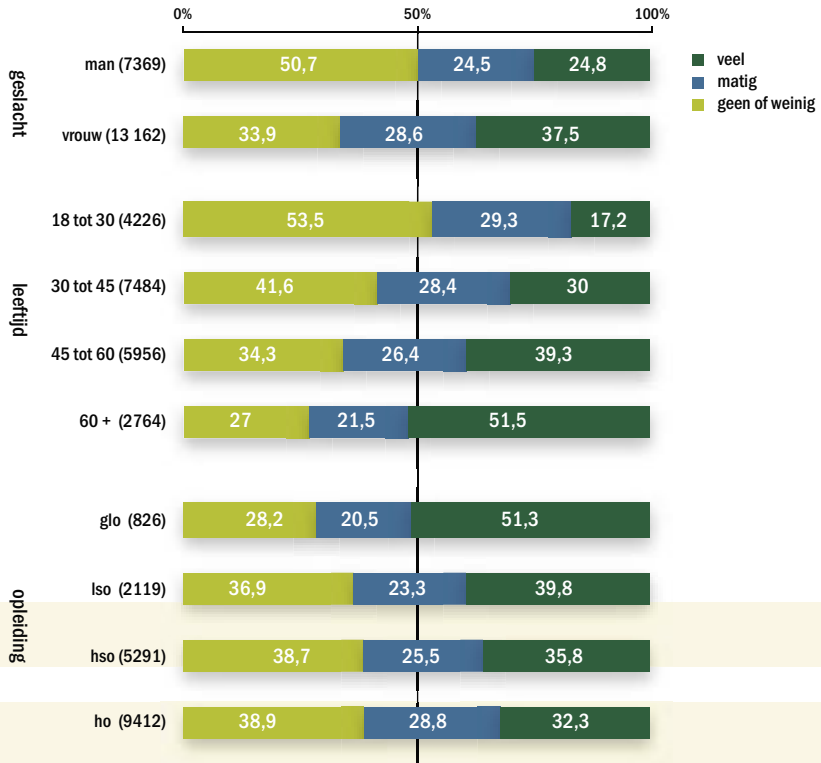
de sociale positie van de bezoekers en het totale aantal geleende werken. Het is echter mogelijk dat het totale aantal uitleningen de verschillen verhuult die opduiken wanneer we naar de aparte materialen gaan kijken. In wat volgt staan we dan ook stil bij het sociale profiel van de gebruikers van elk individueel materiaaltipe.

FICTIE

Bij het aantal uitleningen van fictiewerken zien we reeds grotere verschillen opduiken tussen bezoekers met een verschillende sociale achtergrond. Figuur 2.4 toont het aantal uitleningen van fictie opnieuw naar het geslacht, de leeftijd en het opleidingsniveau van de gebruikers. Het uitlenen van fictie werd opgedeeld in drie categorieën. De groep 'weinig of geen' leende in de betrokken periode *twee of minder* fictiewerken. De categorie 'matig' slaat op de bezoekers die *drie tot acht* fictiewerken leenden en de categorie 'veel' slaat op bezoekers die in totaal *meer dan acht* werken leenden in de registratieperiode. We zien duidelijk dat het lenen van fictie een sterk vrouwelijke aangelegenheid is. Bijna 40% van de vrouwelijke gebruikers behoort tot de categorie die veel fictie leent, terwijl dit cijfer bij de mannen slechts 25% bedraagt. Omgekeerd zien we dat de helft van de mannelijke bezoekers weinig of geen fictie leent, terwijl dit voor slechts één op drie vrouwelijke bezoekers geldt.

FIGUUR 2.4: HET LENEN VAN FICTIEWERKEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE GEBRUIKER (%)

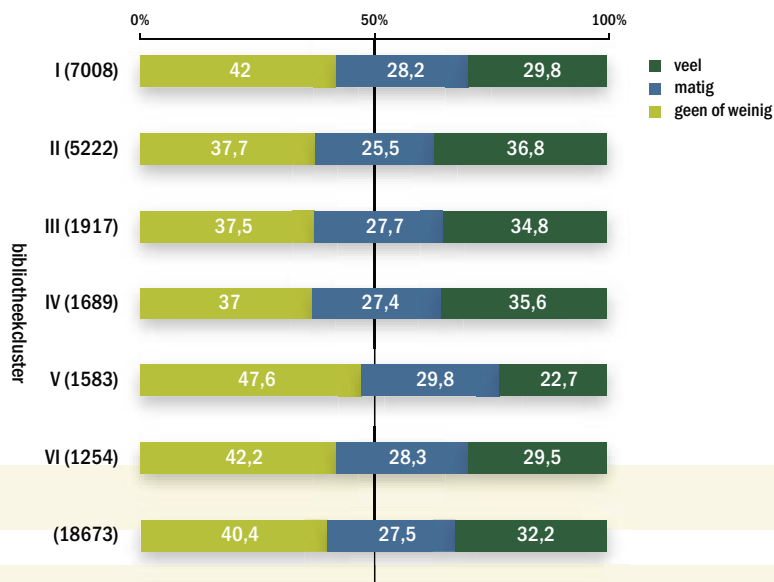
De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

Bij de leeftijdsverdeling valt op dat het aantal uitgeleende fictiewerken toeneemt naarmate de bezoekers ouder worden. Zo leent meer dan de helft van de 18- tot 30-jarigen weinig of geen fictie, terwijl nog maar één op vier van de zestigplussers in de categorie 'geen of weinig' voorkomt. De bibliotheekbezoekers van boven de zestig blijken daarbij echte fictiefanaten. Meer dan de helft van deze leeftijdscategorie leende meer dan acht fictiewerken in de steekproefperiode, terwijl het bij de jongste deelnemers aan het onderzoek om minder dan één op vijf van de gebruikers gaat.

De relatie tussen opleidingsniveau en het lenen van fictie loopt dan weer in de omgekeerde richting: hoe hoger het diploma van de gebruiker, hoe minder fictie hij doorgaans leent. Zo zien we dat van de bibliotheekgebruikers die geen of enkel lager onderwijs genoten, meer dan de helft veel fictie leent. Iets meer dan één op vier van de laagst

opgeleide gebruikers geeft te kennen weinig of geen fictie te lezen. Onder de bezoekers die een diploma van een hogeschool of universiteit op zak hebben, treffen we 'nog maar' één derde aan die veel fictie lenen. De groep die weinig of geen fictie leest, bedraagt voor de hoogst opgeleide categorie al bijna vier op tien (39%) bezoekers.

FIGUUR 2.5: HET LENEN VAN FICTIEWERKEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

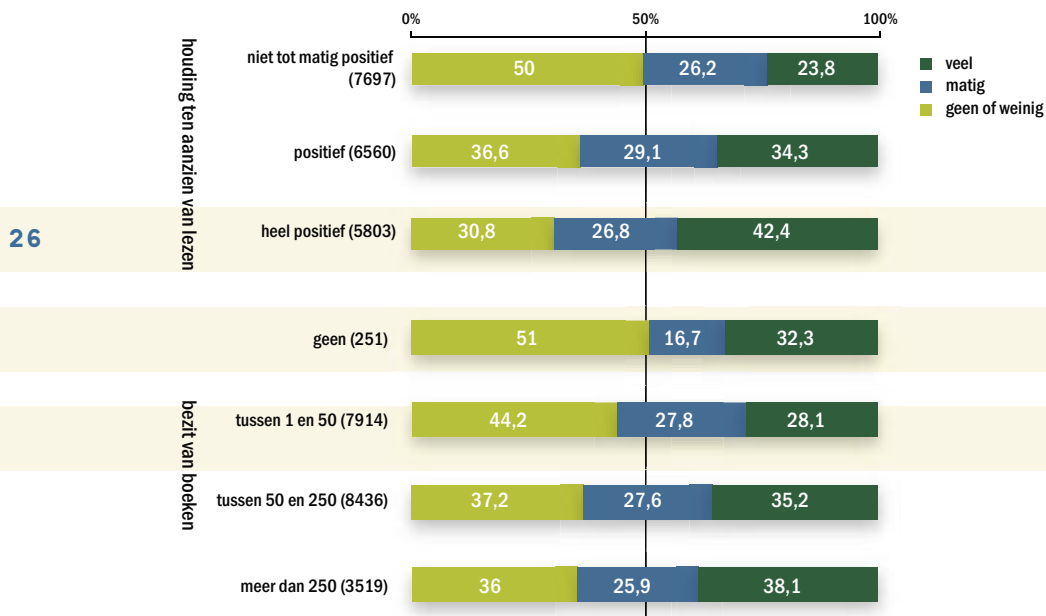

Vergelijken we het lenen van fictie voor de gebruikers van verschillende bibliotheekclusters dan zien we weer weinig verschillen. Een groter aanbod aan verschillende boeken blijkt dus geen invloed uit te oefenen op het leengedrag van de bezoekers. Vooral bibliotheekgebruikers die weinig of geen fictie lezen, blijken in al de clusters doorgaans even sterk vertegenwoordigd met percentages die rond de 40% schommelen. Cluster V vormt hier enigszins een uitzondering. De bezoekers van deze bibliotheekcluster blijken doorgaans minder fictieboeken te lenen dan de rest. De redenen hiervoor zijn niet meteen duidelijk.

Ten slotte bekijken we het lenen van fictie nog naar twee andere kenmerken van de bibliotheekbezoeker: hun houding ten aanzien van lezen en literatuur in het algemeen en het aantal boeken dat ze thuis in hun bezit hebben. In de vragenlijst werd de bezoekers naar hun mening gevraagd over lezen en literatuur ('Een goed gevulde boekenkast is een mooi bezit.', 'Sommige boeken moet je gewoon gelezen hebben.',...). Op basis van de antwoorden op deze vragen werd een maat gemaakt die deze meningen op een schaal

van 0 tot 100 weergeeft. Het spreekt voor zich dat de bibliotheekbezoeker doorgaans positief staat ten aanzien van deze verschillende stellingen, de gemiddelde score op deze schaal was dan ook 65. Op basis van de scores die ze gaven, werden de gebruikers opgedeeld in drie ongeveer even grote groepen: diegenen die niet tot matig positief zijn over lezen en literatuur (score 0 tot 60); diegenen die positief zijn (score van 60 tot 75) en diegenen die heel positief staan ten aanzien van literatuur (score van 75 of meer). Wanneer we deze drie groepen vervolgens vergelijken naar hun fictie-uitleningen, dan merken we dat hoe positiever de gebruikers staan ten aanzien van literatuur, hoe meer fictie ze lenen. Zo leent de helft van de gebruikers die eerder negatief tot matig positief antwoordden 'weinig of geen fictie', terwijl dit voor diegenen die zich heel positief over literatuur uitlaten minder dan één op drie is.

FIGUUR 2.6: HET LENEN VAN FICTIEWERKEN NAAR DE HOUDING TEN AANZIEN VAN LEZEN EN HET BOEKENBEZIT VAN DE BEZOEKERS (%)

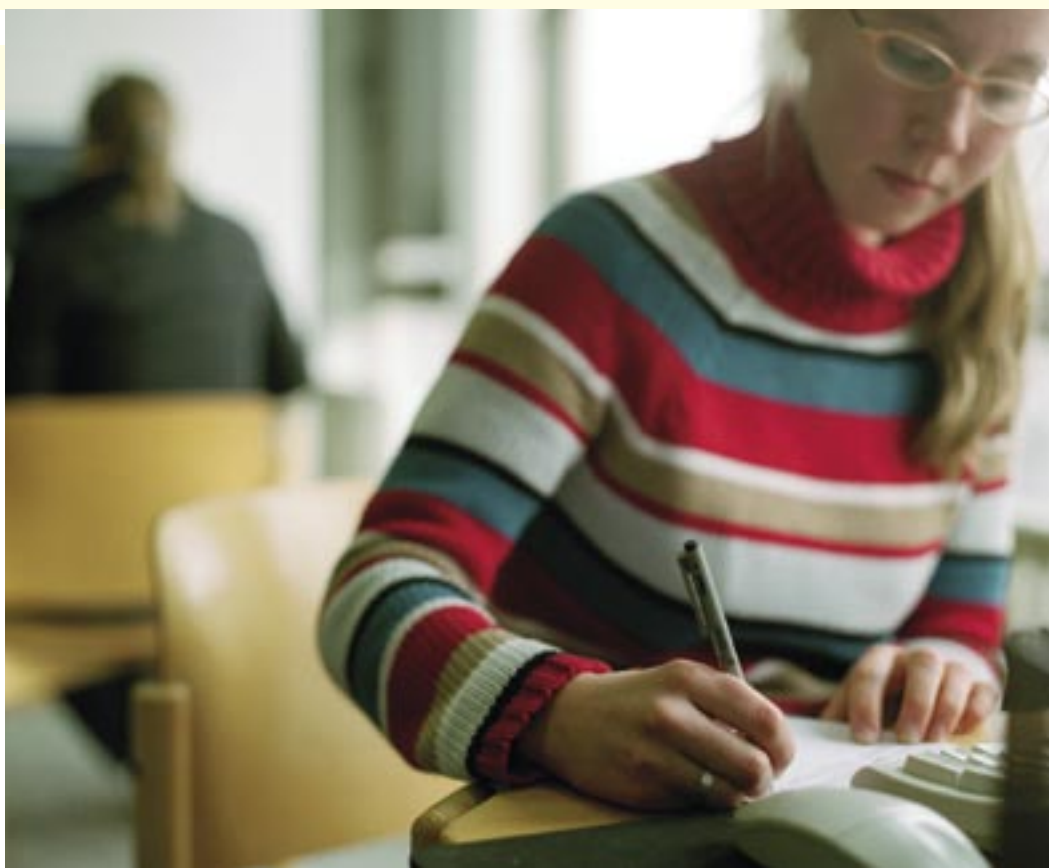

Kijken we naar het boekenbezit van de gebruikers dan blijkt de bibliotheek, althans in het geval van fictiewerken, geen substituut te zijn voor de boekenwinkel. Mensen die thuis veel boeken bezitten, lenen doorgaans ook meer fictiewerken in de bib. Zo leent meer dan helft van de bezoekers die thuis geen boeken bezitten ook weinig of geen fictie in de bib. Van de gebruikers die beweren thuis een collectie van meer dan 250 boeken te hebben, leent nog maar 36% 'weinig of geen fictiewerken'.

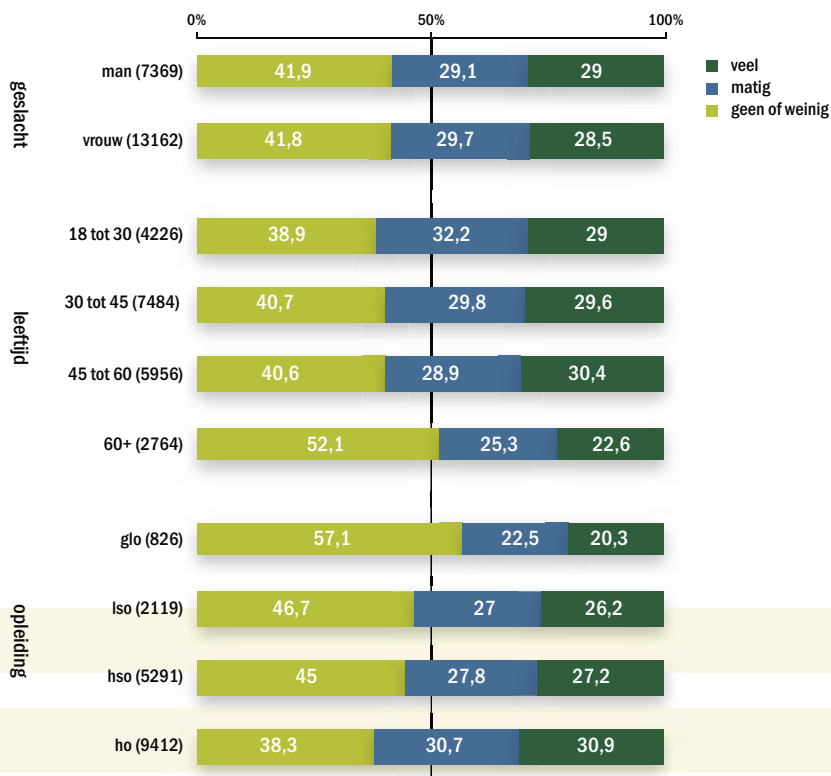
Samenvattend kunnen we stellen dat de fictiecollectie van de bibliotheek sterk in trek is bij de oudere, relatief laag opgeleide en vrouwelijke bibliotheekbezoekers. De bezoekers van bibliotheken van verschillende grootte blijken doorgaans weinig van mekaar te verschillen voor wat betreft het aantal fictiewerken dat wordt uitgeleend. Het kopen en lenen van fictie lijken mekaar niet uit te sluiten, aangezien we een positief verband waarnemen tussen boekenbezit en het lenen van fictie. Wie zich positief uitlaat over lezen en literatuur vertaalt dat ook in een hoger aantal uitgeleende fictiewerken dan wie eerder matig ten aanzien van literatuur staat.

NON-FICTIE

Voor het uitlenen van non-fictie zien we toch een aantal duidelijke verschillen met het leengedrag voor fictiewerken. Opnieuw deelden we het aantal uitleningen op in drie categorieën. De categorie 'geen of weinig' groepeerde bezoekers die *slechts één of geen* non-fictiewerk leenden. De categorie 'matig' slaat op bezoekers die *tussen twee en vijf* werken leenden en de groep 'intensieve' non-fictieleners leende *meer dan vijf* werken in de steekproefperiode.

FIGUUR 2.7: HET LENEN VAN NON-FICTIEWERKEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

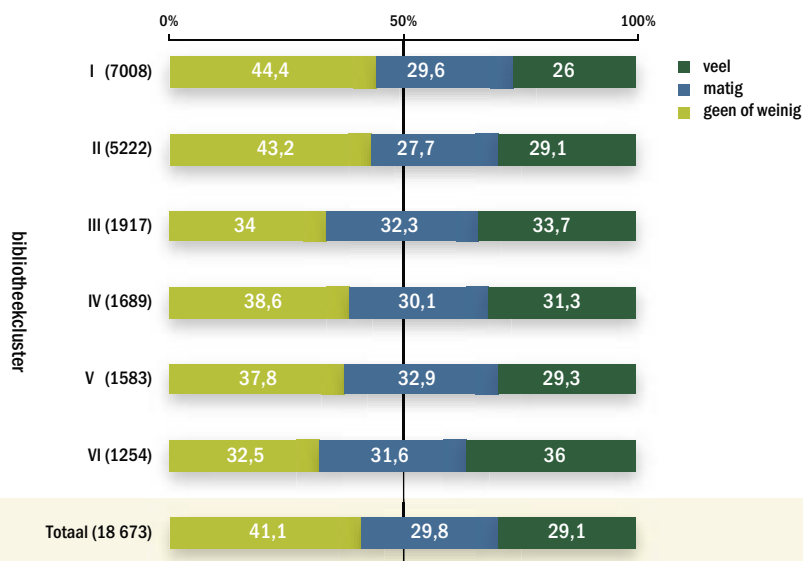

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

Waar er voor fictie duidelijke verschillen zijn tussen mannelijke en vrouwelijke gebruikers, blijkt dit voor non-fictie niet het geval: 42% van de mannelijke en vrouwelijke bibliotheekbezoekers blijkt weinig of geen non-fictie te lenen en 29% van beide groepen blijkt veel gebruik te maken van de non-fictiecollectie. Voor leeftijd en diploma zien we bijna het spiegelbeeld van de situatie die we bij fictie tegenkwamen. De samenhang met leeftijd blijkt iets zwakker dan voor fictie en het zijn vooral de zestigplussers die zich van de andere gebruikers onderscheiden door een lager aantal uitleningen. Meer dan de helft van de oudste gebruikers leent één non-fictiewerk of geen, terwijl bij de andere leeftijdscategorieën rond de 40% weinig of geen non-fictie geleend wordt. Waar het aantal uitgeleende fictiewerken lager lag bij hoog opgeleide dan bij laag opgeleide bezoekers, stellen we voor non-fictie het omgekeerde vast. Zo zien we dat bijna zes op tien van de

laagst opgeleide bezoekers (geen diploma of lager onderwijs) niet of nauwelijks gebruik maakt van de non-fictiecollectie, terwijl dit voor de hoogst opgeleide bezoekers 'nog maar' vier op de tien bezoekers is.

FIGUUR 2.8: HET LENEN VAN NON-FICTIEWERKEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTERS (%)

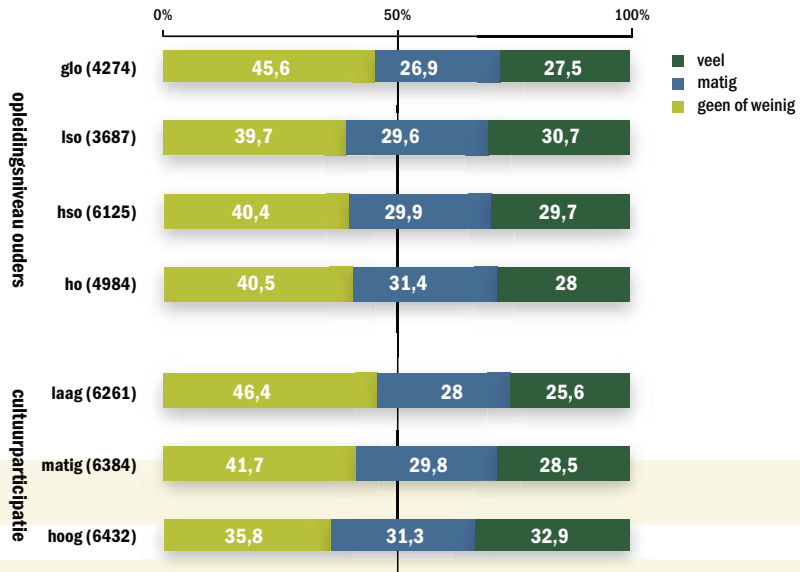

Een vergelijking naar de grootte van de bibliotheek en de collectie wijst uit dat er in de kleinere bibliotheken doorgaans minder non-fictiewerken worden uitgeleend. Zo geeft 44% van de gebruikers van cluster I te kennen weinig of geen non-fictie te lenen, terwijl dit cijfer voor de bezoekers van bibliotheken uit cluster VI daalt tot 33%. Omgekeerd zijn de bezoekers die veel non-fictie lenen iets slechter vertegenwoordigd onder de bibliotheken van cluster I (26%) dan cluster VI (36%).

We brengen het lenen van non-fictie tenslotte nog in verband met het diploma van de ouders van de gebruikers en de mate waarin de bezoekers aan cultuur participeren. Aangezien de behoefte en de zin om te lezen reeds vrij vroeg in het gezin worden aangeleerd, is het belangrijk om naast het diploma van de bezoekers ook steeds een zicht te hebben op het diploma van de ouders. Het opleidingsniveau van de ouders geeft ons immers een indicator van hoeveel culturele bagage er in het gezin aanwezig is en dus ook aan de kinderen kan worden doorgegeven. Voor het lenen van non-fictie blijkt deze bagage niet echt bepalend voor het uitleengedrag. Uit figuur 2.9 wordt duidelijk dat zowel bezoekers van wie de ouders weinig of geen tijd op de schoolbanken doorbrachten, als

bezoekers van wie de ouders een diploma hoger onderwijs hebben in ongeveer gelijke mate non-fictie lenen. Het percentage bezoekers dat veel non-fictie leent, ligt voor de vier opleidingsniveau's rond de 30%.

FIGUUR 2.9: HET LENEN VAN NON-FICTIEWERKEN NAAR HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE OUDERS EN DE GRAAD VAN CULTUURPARTICIPATIE VAN DE BEZOEKERS

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

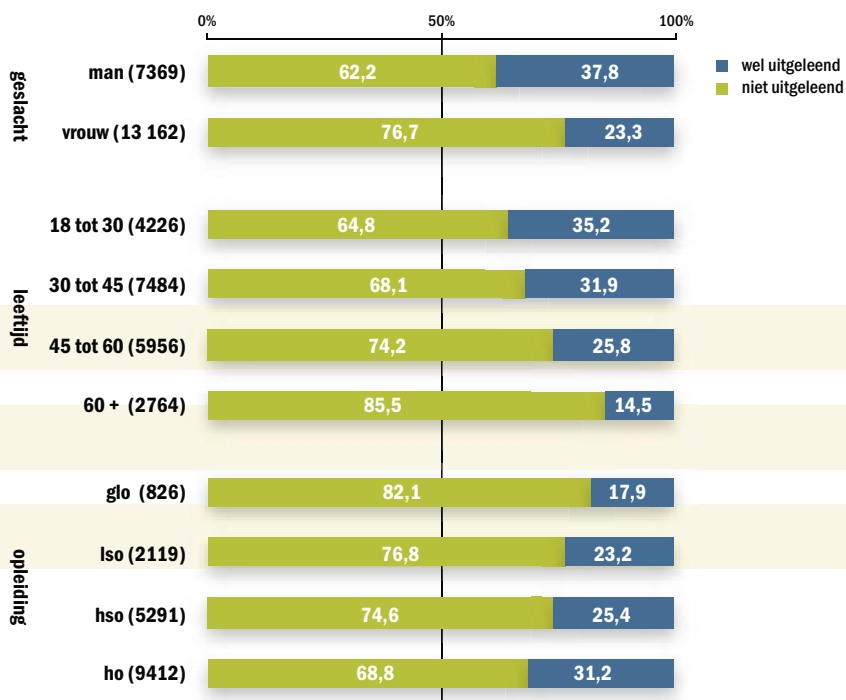
Wanneer we ten slotte de graad van cultuurparticipatie van de bezoekers in verband brengen met hun gebruik van de non-fictiecollectie zien we wel opnieuw verschillen opduiken. In de vragenlijst geven de respondenten aan hoeveel ze in hun vrije tijd deelnemen aan een gehele reeks vrijetijdsactiviteiten. Zo werd onder andere gepeild naar het bezoek van musea, tentoonstellingen, toneelvoorstelling... . Op basis van deze indicatoren werd opnieuw een maat geconstrueerd die de 'graad van cultuurparticipatie' van de bezoekers meet. Als we de bezoekers op basis van hun scores op deze maat in drie groepen verdelen en vervolgens kijken naar het aantal non-fictiewerken dat ze leenden, blijkt er toch een duidelijke samenhang te bestaan. Bezoekers die in hun vrije tijd veel aan culturele activiteiten deelnemen, lenen doorgaans meer non-fictie dan bibliotheekbezoekers die nauwelijks of matig 'aan cultuur doen'⁸.

⁸ Hoewel we een gelijkaardige samenhang zien tussen cultuurparticipatie en fictie uitleenen, bleek het verband zwakker dan voor het uitleenen van non-fictie.

CD'S

Cd's kwamen op de derde plaats op het lijstje van uitleningen. Het loont dan ook de moeite om te gaan kijken naar de achtergrond van de gebruikers van de cd-collectie. Figuur 2.10 maakt al snel duidelijk dat we hier met een vrij specifieke groep gebruikers te maken hebben⁹. Op basis van de geslachtsverdeling van de cd-leners zien we duidelijk dat cd's vooral bij de mannelijke bibliotheekbezoekers in trek zijn. Waar 23% van de vrouwelijke bezoekers in de steekproefperiode minstens één cd uitleende, is dit voor mannen 38%.

FIGUUR 2.10: HET LENEN VAN CD'S NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

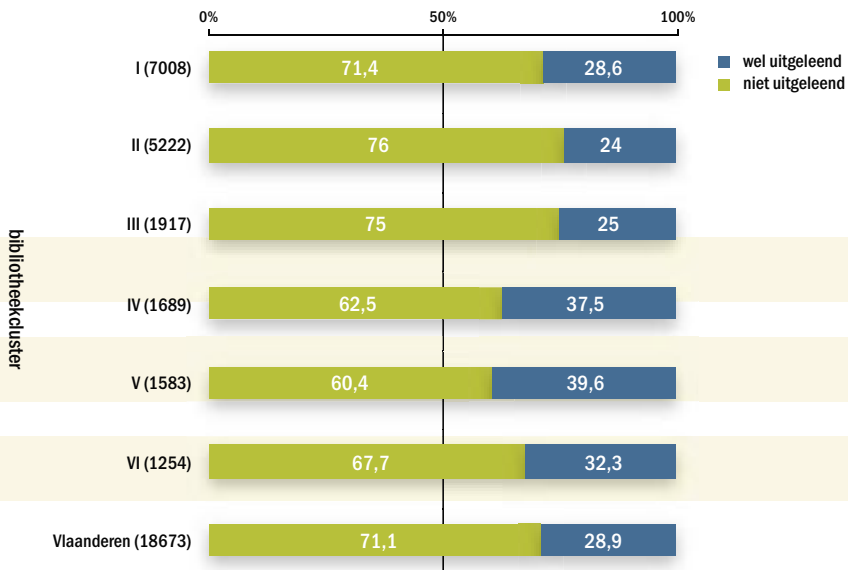
Ook qua leeftijd blijken de bezoekers sterk te verschillen in de mate waarin cd's geleend worden. Zo blijkt vooral de jongste groep bezoekers de weg naar de cd-collectie te vinden. Iets meer dan één op drie van de 18- tot 30-jarigen leende minstens één cd, terwijl onder de zestigplussers slechts 15% één cd of meer leende in de registratieperiode. Verder

⁹ Het uitleenen van cd's werd wegens het geringere aantal uitleningen slechts in twee categorieën opgedeeld: diegenen die wel of niet cd's lenen.

blijkt dat de kans dat een bezoeker een cd leende in de betrokken periode toeneemt naarmate zijn of haar opleidingsniveau hoger ligt. Zo leent iets meer dan één op vijf van de bezoekers die geen of enkel lager onderwijs genoot minstens één cd, terwijl het overeenstemmende cijfer voor de hoogst opgeleide bezoekers meer dan 30% bedraagt.

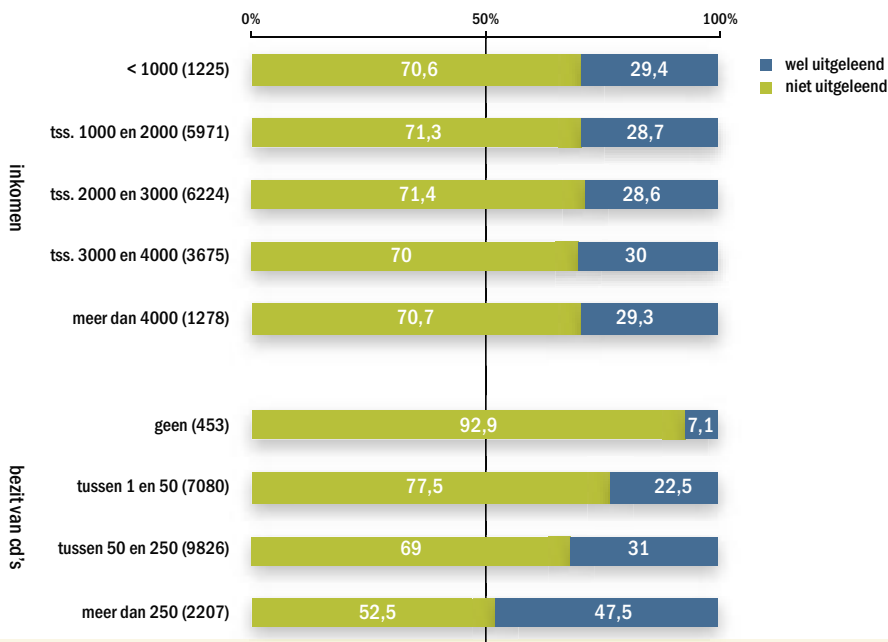
Figuur 2.11 laat zien dat de bezoekers van verschillende bibliotheekclusters wel duidelijk verschillen in de mate waarin cd's worden uitgeleend. Niet geheel verwonderlijk worden er in de grote bibliotheken met een aanzienlijke cd-collectie doorgaans meer cd's uitgeleend dan in de kleinere bibliotheken. Zo leent één op vier van de bezoekers van cluster II en III wel eens een cd, terwijl dit percentage voor cluster VI al oploopt tot 40% van de bezoekers.

FIGUUR 2.11: HET LENEN VAN CD'S NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

Ten slotte kijken we hoe het inkomen van de bezoekers en de grootte van de eigen cd-collectie samenhangt met hun gebruik van de cd-collectie in de bib. Biedt de bib voor bezoekers met beperkte financiële middelen een goedkoper alternatief voor de cd-winkel? De resultaten van figuur 2.12 lijken in ieder geval niet in deze richting te wijzen. Er blijken nauwelijks of geen verschillen tussen de bezoekers van de verschillende inkomensniveau's. Voor elke inkomenscategorie zien we telkens 30% die te kennen geeft minstens één cd te hebben geleend.

FIGUUR 2.12: HET LENEN VAN CD'S NAAR HET INKOMEN EN BEZIT VAN CD'S VAN DE BEZOEKERS (%)

Kijken we naar de grootte van de muziekcollectie van de gebruiker dan valt op dat het vooral de grote muziekfanaten zijn die gebruik maken van de collectie muziek-cd's van de bib. Zo geeft minder dan één op tien van de gebruikers die thuis geen cd's hebben te kennen minstens één cd te hebben geleend in de steekproefperiode. Naarmate de collectie cd's die de gebruikers thuis zelf bezitten groter wordt, zien we de kans toemenen dat gebruikers bij hun bibliotheekbezoek ook cd's lenen. Zo stellen we vast dat van bezoekers die thuis meer dan 250 cd's in hun muziekcollectie hebben bijna de helft minstens één cd leende in de zes maanden van het onderzoek¹⁰.

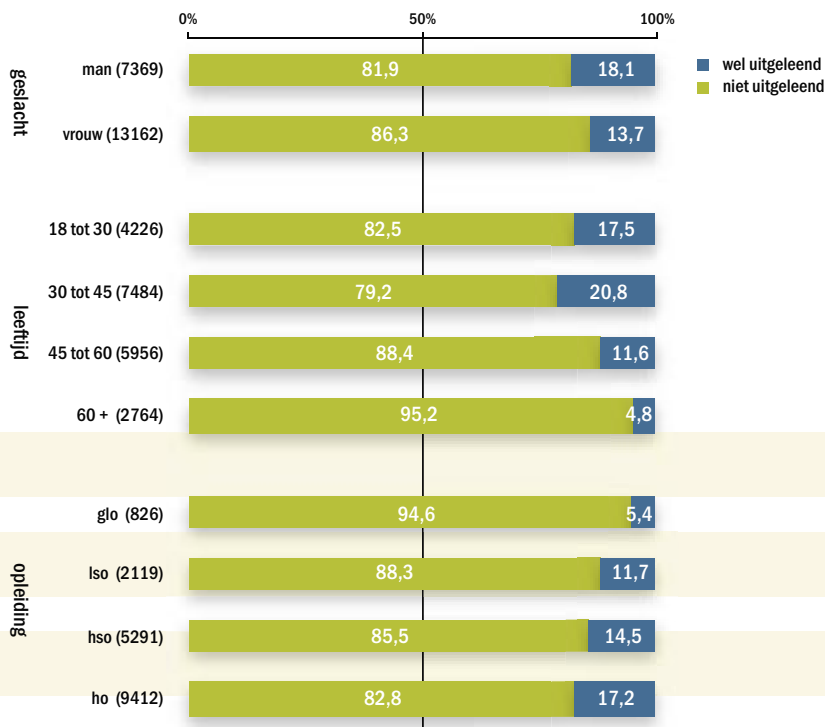
Samenvattend kunnen we stellen dat de cd-collectie sterk in trek is bij de jongste, mannelijke en hoogst opgeleide bezoekers. Op basis van de uiterst zwakke rol die inkomen lijkt te spelen en het sterke verband met de grootte van de eigen cd-collectie kunnen we (voorzichtig) stellen dat het lenen van cd's niet echt als goedkoop alternatief voor het kopen van cd's mag worden beschouwd. Het lenen van cd's blijkt eerder in trek bij de grote muziekfanaten.

¹⁰ Dit wordt nog duidelijker wanneer we naar de gemiddelden van elke categorie kijken. Zo leenden de gebruikers die thuis geen cd's hebben gemiddeld 0,5 cd's in de referentieperiode. Gebruikers die thuis tussen de 1 en de 50 cd's, tussen de 50 en de 250 en meer dan 250 cd's bezitten, leenden respectievelijk gemiddeld 2, 3 en 8 cd's in de zes maanden van het onderzoek.

STRIPS

Figuur 2.13 toont het profiel van de gebruikers die strips lenen. Net als bij non-fictie blijken de verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke bezoekers eerder gering. Mannen lenen doorgaans iets meer strips, maar de verschillen zijn nauwelijks significant.

FIGUUR 2.13: HET LENEN VAN STRIPS NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

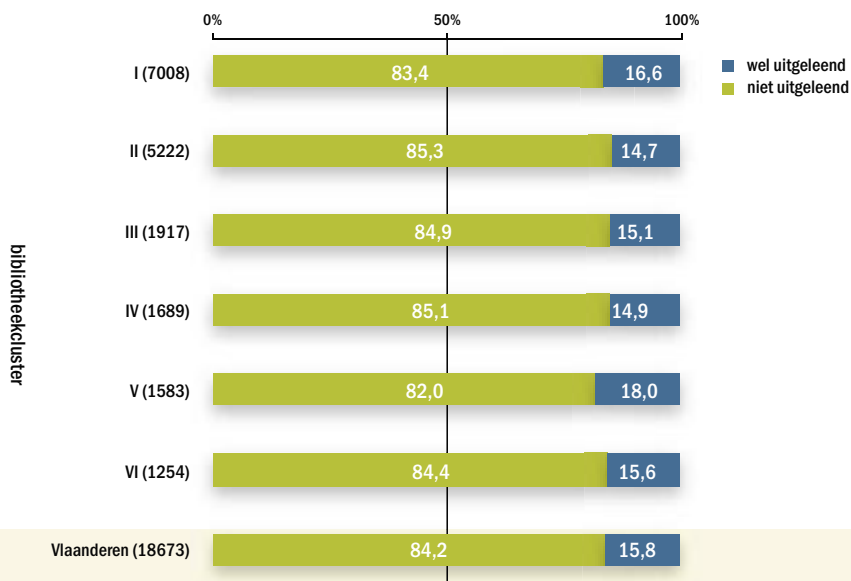

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

Qua leeftijd stellen we wel duidelijke contrasten vast. Het lenen van stripverhalen blijkt vooral onder de bezoekers jonger dan 45 jaar voor te komen. Voor beide leeftijdscategorieën blijkt telkens ruwweg één vijfde van de bezoekers minstens één strip te lenen. Voor de oudere categorieën neemt dit percentage af tot 12 en 5 procent. Ook het verband tussen opleidingsniveau en het lenen van strips lijkt op de relatie die we reeds bij non-fictiewerken waarnemen. De stripcollectie blijkt vooral hoger opgeleide bezoekers aan te trekken. Zo blijkt slechts 5% van de bezoekers die geen of enkel lager onderwijs genoten

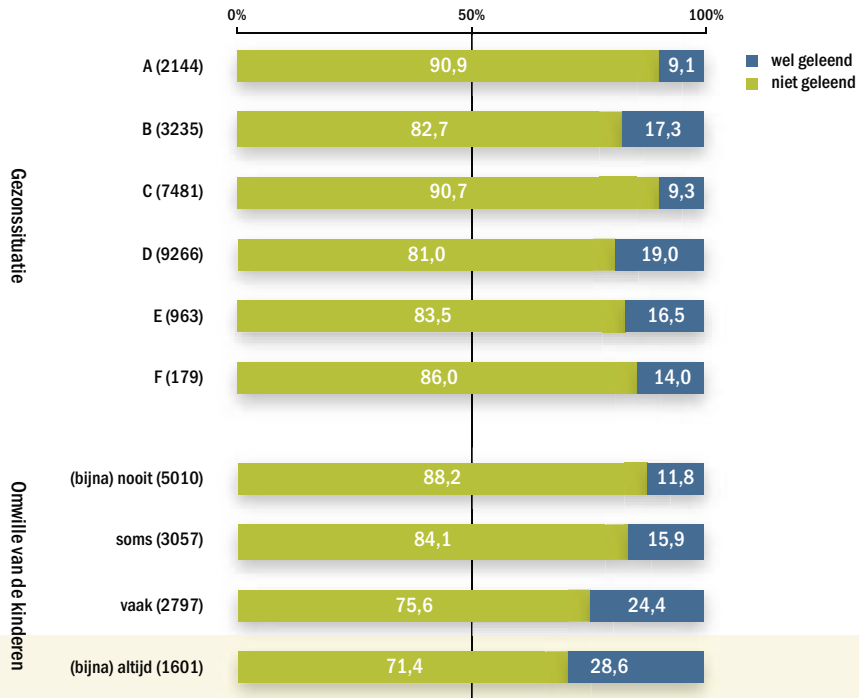
wel eens een of meerdere strips te hebben geleend, terwijl 17% van de bezoekers met een diploma hoger onderwijs minstens één strip leenden in de steekproefperiode.

FIGUUR 2.14: HET LENEN VAN STRIPS NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTERS (%)

Een vergelijking tussen de onderscheiden bibliotheekclusters leert ons dat er maar weinig verschillen zijn in het leengedrag van de bezoekers van kleinere en grote bibliotheken. In de meeste clusters heeft om en bij de 15% van de bezoekers in een half jaar tijd minstens één strip geleend.

FIGUUR 2.15: HET LENEN VAN STRIPS NAAR DE GEZINSSITUATIE VAN DE BEZOEKERS EN REDEN VAN BEZOEK (%)

De legende van de gezinstypes leest als volgt: A = geen partner & alleenwonend; B = geen partner & inwonend bij ouders; C = wel partner, geen kinderen inwonend; D = wel partner & kinderen inwonend; E = zonder partner met kinderen F = andere

De populariteit van stripverhalen onder de groep 30- tot 45-jarigen doet vermoeden dat veel bezoekers stripverhalen voor hun kinderen lenen. In figuur 2.15 bekijken we het lenen van stripverhalen naar de gezinssituatie van de gebruikers en de mate waarin ze te kennen gaven bij hun eigen bibliotheekbezoek ook voor hun kinderen te lenen. Een blik op de gezinssituatie van de gebruikers toont dat twee groepen sterk in het oog springen: bezoekers zonder partner die bij hun ouders wonen en bezoekers met een partner en kinderen. Van deze twee groepen leende respectievelijk 17,3% en 19% minstens één strip in de steekproefperiode. Alleenwonenden zonder partner of zonder kinderen of wiens kinderen niet meer thuis wonen, lenen doorgaans het minst strips (9%). Dat kinderen een belangrijke rol spelen bij het lenen van strips wordt nog duidelijker wanneer we kijken naar de redenen van het bibliotheekbezoek. Bibliotheekgebruikers die vaak of (bijna) altijd naar de bibliotheek komen omwille van hun kinderen lenen doorgaans ook meer strips dan diegenen die beweren (bijna) nooit of soms omwille van de kinderen te komen. Zo leende respectievelijk 24% en 29% van eerstgenoemde groep minstens één

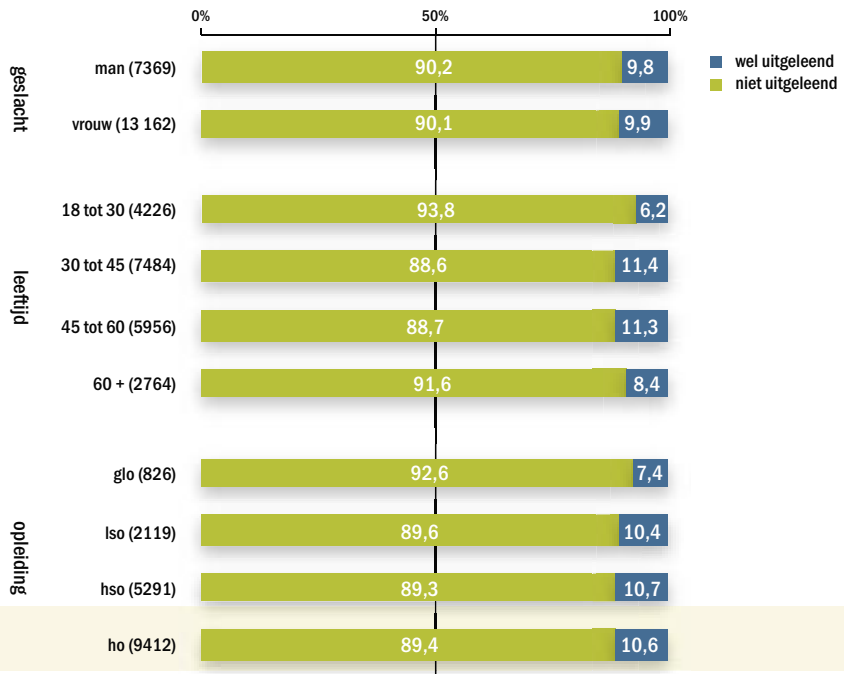

strip in de besproken periode, terwijl van de tweede groep respectievelijk slechts 12% en 16% een strip leende.

TIJDSCHRIFTEN

Het achtergrondprofiel van de gebruikers die tijdschriften lenen toont opnieuw weinig verschillen tussen mannen en vrouwen. Iets minder dan één op tien van de mannelijke en de vrouwelijke bibliotheekbezoekers leent wel eens een tijdschrift in de bibliotheek. Ook binnen de leeftijd van de bezoekers blijken er geen grote verschillen te bestaan. Vooral de jongste (6%) en de oudste gebruikers (8%) blijken doorgaans iets minder door de aangeboden tijdschriften te worden aangetrokken. Daarbij moet wel vermeld worden dat de uitleenpercentages sowieso redelijk laag liggen. Het raadplegen van tijdschriften in de bibliotheek wordt niet geregistreerd en wordt dus ook niet in onze analyses betrokken. Gemiddeld één op tien bezoekers leende in de zes maanden van het onderzoek één of meerdere tijdschriften. Voor wat betreft het diploma van de gebruikers blijkt er tevens geen verband te bestaan met het lenen van tijdschriften. Van alle bezoekers die minstens een diploma lager secundair hebben, blijkt telkens één op tien minstens één tijdschrift geleend te hebben tijdens de steekproefperiode.

FIGUUR 2.16: HET LENEN VAN TIJDSCHRIFTEN NAAR HET GESLACHT, HET OPLEIDINGSNIVEAU EN DE LEEFTIJD VAN DE BEZOEKERS. (%)

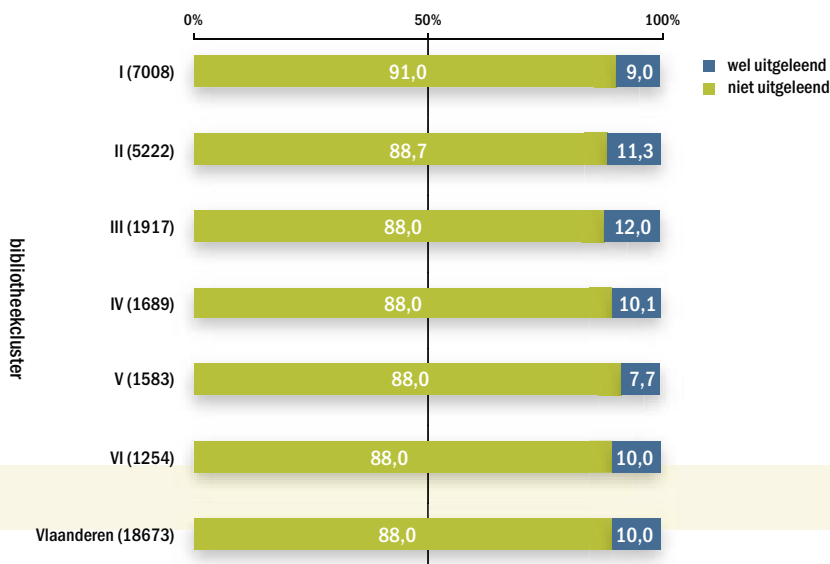

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

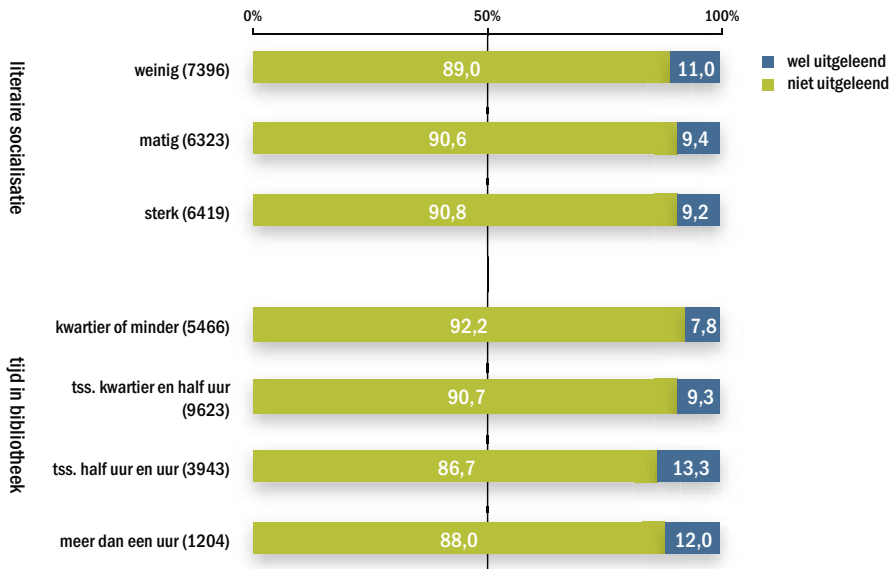
Vergelijken we het uitlenen van tijdschriften tussen de onderscheiden clusters van bibliotheken, dan merken we opnieuw dat de grootte en de samenstelling van de collectie weinig invloed heeft op de uitleenvoorkeuren van de gebruikers. Voor alle clusters geldt dat ongeveer één op tien van de bezoekers wel eens een tijdschrift mee naar huis neemt.

FIGUUR 2.17: HET LENEN VAN TIJDSCHRIFTEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

Bestaat er een verband tussen de mate waarin bezoekers tijdschriften lenen en de stimulans die ze in hun kindertijd kregen om te lezen? Figuur 2.18 doet vermoeden van niet. Zowel bezoekers die te kennen geven in hun jeugd weinig gestimuleerd te zijn tot lezen als diegenen die reeds vroeg tot lezen aangespoord werden, hebben een gelijkaardig uitleenprofiel: voor de drie groepen leent telkens één op tien van de bezoekers wel eens een tijdschrift. Wel blijken bezoekers die doorgaans meer tijd aan een bibliotheekbezoek spenderen iets gemakkelijker een tijdschrift te lenen dan degenen die eerder een ‘blitsbezoek’ aan de bib brengen. 13% van de bezoekers die meer dan een uur in de bibliotheek doorbrengen leent wel eens een tijdschrift tegenover 8% van diegenen die nooit langer dan een kwartier in de bib doorbrengen.

FIGUUR 2.18: HET LENEN VAN TIJDSCHRIFTEN NAAR GRAAD VAN LITERAIRE SOCIALISATIE EN DUUR VAN HET BIBLIOTHEEKBEZOEK (%)

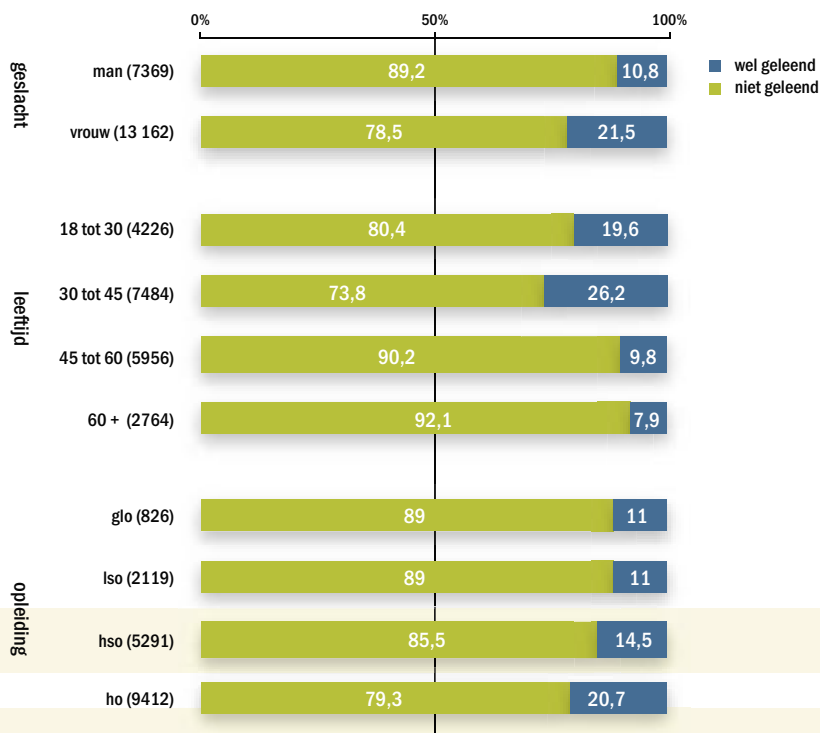

JEUGDWERKEN

Op het lijstje van meest uitgeleende werken vinden we de jeugdboeken op de zesde plaats terug. We dienen daarbij nogmaals te beklemtonen dat het hier om jeugdwerken gaat die *door volwassenen* werden geleend. Voor jeugdboeken werd bovendien geen onderscheid gemaakt tussen fictie- en non-fictiegenres.

Het lenen van jeugdwerken blijkt sterk te verschillen naar het geslacht van de bezoekers. Eén op tien van de mannelijke bezoekers blijkt wel eens een jeugdwerk mee naar huis te nemen, bij vrouwen is dat één op vijf. Het verband tussen de leeftijd van de bezoekers en de mate waarin ze jeugdwerken lenen, herinnert aan het beeld dat we eerder al tegenkwamen voor stripverhalen. Het zijn vooral bezoekers jonger dan 45 die het meeste jeugdwerken lenen en binnen deze groep vooral de 30- tot 45-jarigen. Maar liefst één op vier van de bezoekers uit deze leeftijdscategorie leende minstens één jeugdwerk tegenover slechts 8% van de zestigplussers. Iets minder uitgesproken verschillen zien we tussen de opleidingsniveaus. Het zijn vooral de hoogst opgeleide bezoekers die zich van de rest onderscheiden. Terwijl één op tien van de bezoekers die weinig of geen scholing hebben genoten minstens één jeugdwerk leende, gaat het bij de hoogst opgeleide bezoekers reeds om één op vijf.

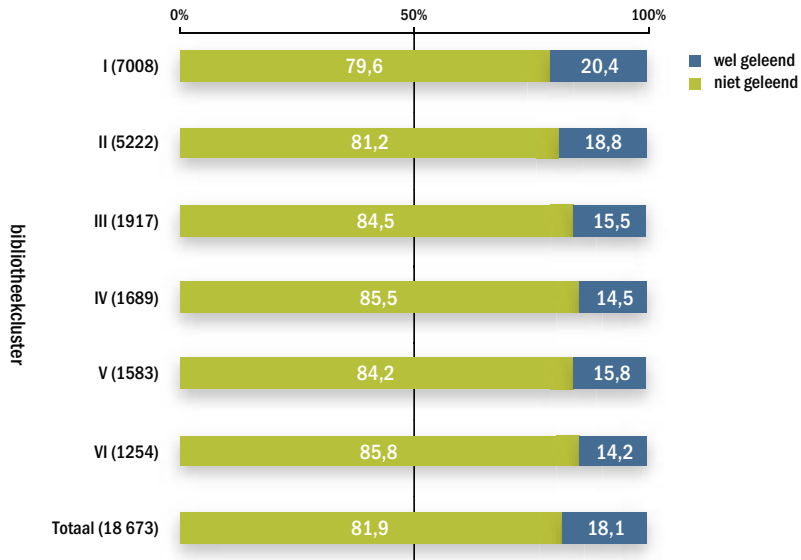
FIGUUR 2.19: HET LENEN VAN JEUGDWERKEN NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE BEZOEKERS (%)

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

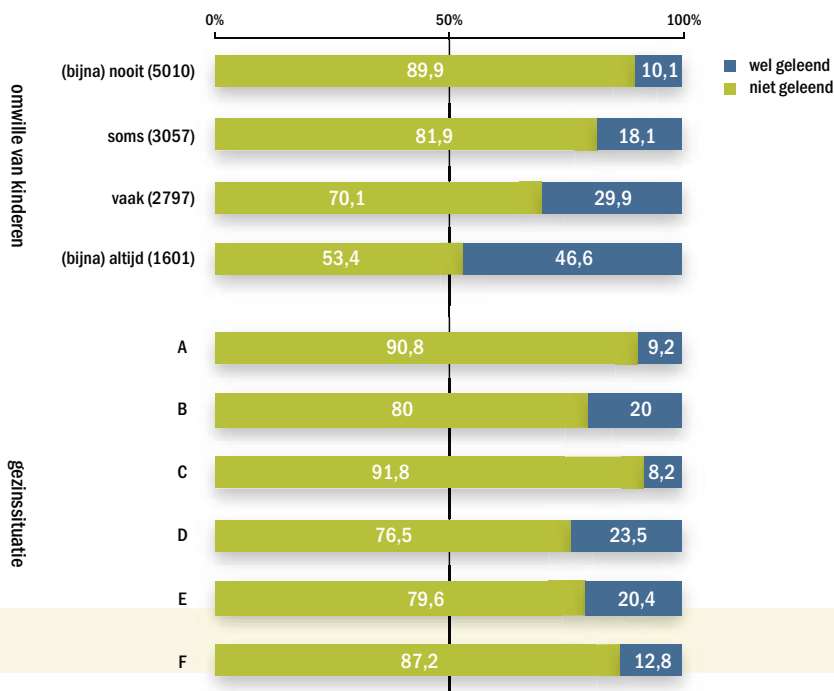
De onderlinge verschillen tussen de bezoekers van verschillende bibliotheekclusters zijn opnieuw eerder gering. Wel zien we dat gebruikers van kleinere bibliotheken doorgaans iets meer jeugdwerken lenen. Zo leent één op vijf van de bezoekers uit cluster I wel eens een jeugdwerk tegenover 14% van de bezoekers uit cluster VI.

FIGUUR 2.20: HET LENEN VAN JEUGDWERKEN NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER (%)

Om te achterhalen of het lenen van jeugdwerken samengaat met het hebben van kinderen kijken we ten slotte opnieuw naar de gezinssituatie en de redenen van bezoek. Drie groepen onderscheiden zich daarbij het sterkst. De meeste uitleningen treffen we aan onder de bezoekers die samenwonen met een partner met kinderen (24%). Deze worden gevolgd door bezoekers die samenwonen zonder partner, maar met kinderen (20%) en de bezoekers die bij hun ouders wonen en geen partner hebben (20%). Bezoekers die de kinderen een belangrijke drijfveer noemen voor het eigen bibliotheekbezoek blijken doorgaans ook gemakkelijker naar de jeugdwerken te grijpen dan bezoekers die de eigen kinderen nooit opgeven als reden voor het bibliotheekbezoek. Van de bezoekers die beweren nooit naar de bib te komen voor hun kinderen leende slechts één op tien een jeugdwerk. Kijken we daarentegen naar de bezoekers die (bijna) altijd voor hun kinderen komen dan zien we dat bijna de helft (47%) van deze groep minstens één keer de jeugdcollectie gebruikt.

FIGUUR 2.21: HET LENEN VAN JEUGDWERKEN NAAR DE REDEN VAN BIBLIOTHEEKBEZOEK EN DE GEZINSSITUATIE VAN DE BEZOEKERS (%)

De legende van de gezinstypes leest als volgt: A = geen partner & alleenwonend; B = geen partner & inwonend bij ouders; C = wel partner, geen kinderen inwonend; D = wel partner & kinderen inwonend; E = zonder partner met kinderen F = andere

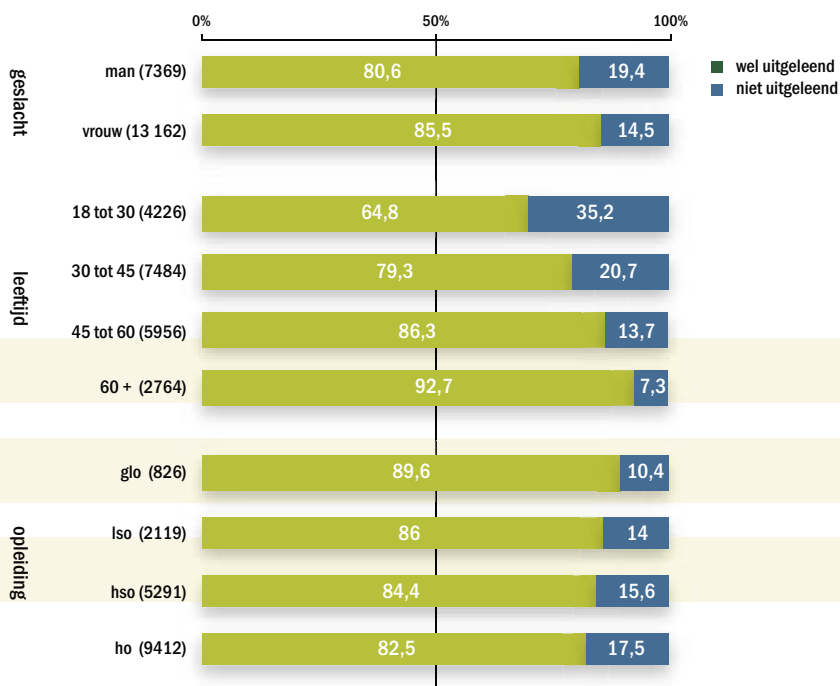
Samenvattend kunnen we dan ook stellen dat het hebben van kinderen een belangrijke drijfveer vormt om gebruik te maken van de collectie jeugdwerken en dat verder vooral de hoog opgeleide en vrouwelijke bibliotheekbezoekers dit gedeelte van de bib regelmatig frequenteren.

VIDEO'S EN DVD'S

Figuur 2.21 toont het achtergrondprofiel van de gebruikers van de videocollectie van de bibliotheek. Hieruit blijkt dat mannen (20%) doorgaans iets vaker een video of dvd lenen dan vrouwen (15%). De grootste contrasten zien we bij de verschillende leeftijden van de bezoekers. Het zijn vooral de jongere bezoekers die het gemakkelijkst hun weg naar de videocollectie vinden. Zo leende slechts 7% van de zestigplussers een video of dvd in de steekproefperiode, en 35% van de 18- tot 30-jarigen. De verschillen in diploma zijn

iets minder uitgesproken. Hier zien we dat de laagst opgeleide bezoekers doorgaans ook het minst gebruik maken van het aanbod aan video's en dvd's: 10% onder hen leende minstens één video of dvd. Bezoekers met een diploma hoger onderwijs blijken de meest fervente gebruikers van de videocollectie. 18% van deze groep leende in de registratieperiode minstens één video of dvd. Tussen de bezoekers die lager of hoger secundair onderwijs genoten, blijken er geen verschillen in leengedrag voor wat videomaterialen betreft.

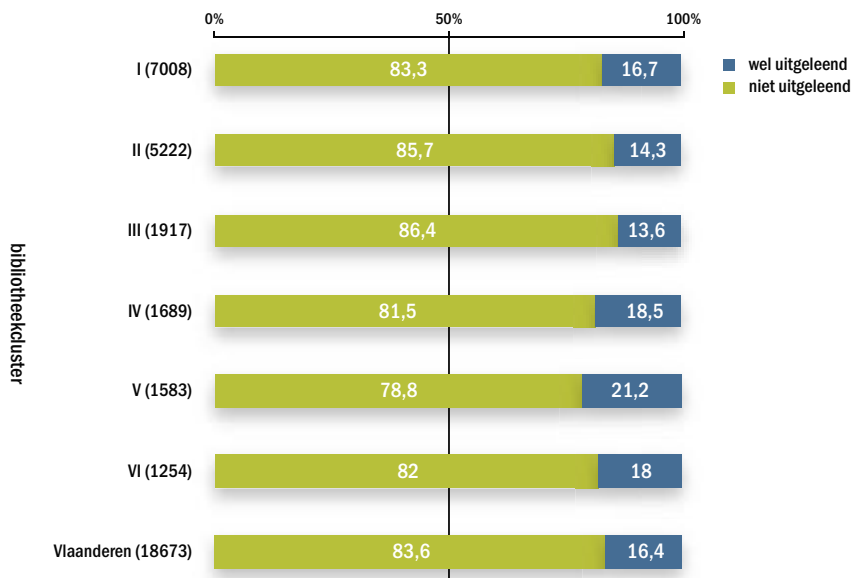
FIGUUR 2.22: HET LENEN VAN VIDEO'S EN DVD'S NAAR GESLACHT, OPLEIDINGSNIVEAU EN LEEFTIJD VAN DE BEZOEKERS (%)

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

Een vergelijking tussen de bezoekers van verschillende bibliotheekclusters brengt opvallend weinig verschillen aan het licht tussen gebruikers van kleine en grotere bibliotheken. Het aandeel van de bezoekers die minstens één video of dvd leenden in de steekproefperiode verschilt tussen de clusters nergens meer dan 4,5 procent.

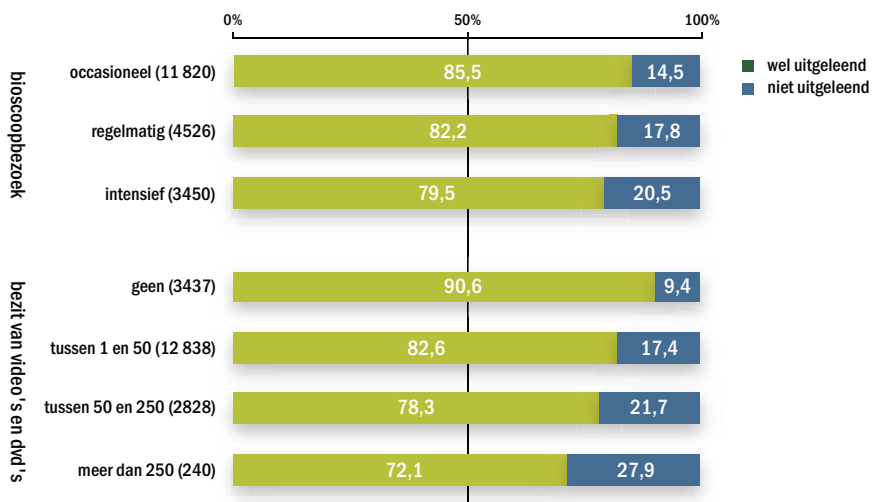
FIGUUR 2.23: HET LENEN VAN VIDEO'S EN DVD'S NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTER. (%)

Uit figuur 2.23 wordt duidelijk dat de collectie video's en dvd's vooral in trek is bij de echte filmfanaten. Wanneer we de bezoekers vergelijken naar de mate waarin ze in hun vrije tijd naar de bioscoop gaan, dan valt op dat diegenen die frequent naar de bioscoop gaan doorgaans ook gemakkelijker een video of dvd uit de bib zullen meenemen¹¹. Zo leent 21% van de intensieve bioscoopbezoekers wel eens uit de videocollectie tegenover 15% van de occasionele gebruikers. Kijken we vervolgens naar het aantal video's en dvd's dat de gebruikers zelf thuis hebben dan merken we tevens dat het vooral de filmfanaten zijn die echt aangetrokken worden door de videocollectie. Van de bezoekers die te kennen gaven thuis geen eigen videocollectie te hebben, leende slechts 9% een video of dvd in de bib. Van de bezoekers die thuis in het totaal meer dan 250 videocassettes en/of dvd's bezitten, zien we dat bijna 30% minstens één keer een werk uit de videocollectie leende.

¹¹ We definieerden het bioscoopbezoek als volgt: 'occasioneel' is minder dan drie keer op zes maanden tijd, 'regelmatig' is tussen vier en zeven keer en 'intensief' staat voor meer dan zeven keer naar de bioscoop gaan op een half jaar tijd.

FIGUUR 2.24: HET LENEN VAN VIDEO'S EN DVD'S NAAR HET BIOSCOOPBEZOEK EN DE VIDEO/DVD-COLLECTIE VAN DE BEZOEKERS (%)

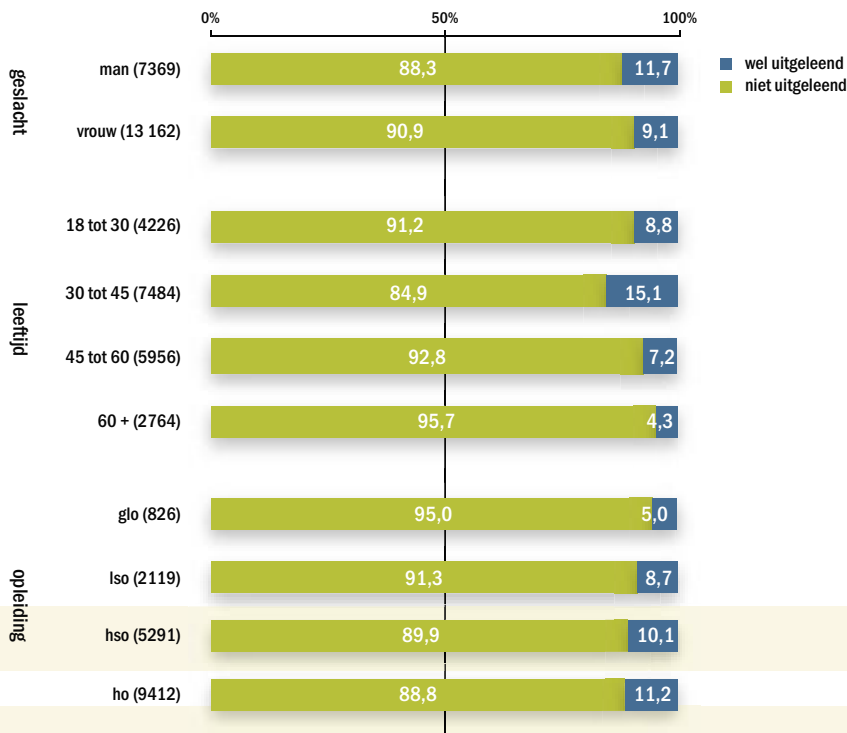

Samenvattend kunnen we dan ook stellen dat de videocollectie in vele gevallen jonge, mannelijke en hoog opgeleide bezoekers weet aan te trekken. Ook bij de echte filmfanaten onder de bezoekers is deze afdeling sterk in trek.

CD-ROM'S

Het laatste materiaaltipe dat we bespreken zijn de cd-rom's. Gemiddeld één op tien van de bezoekers leende in de registratieperiode minstens één cd-rom. Een vergelijking naar het geslacht van de bezoekers brengt weinig verschillen aan het licht. Ongeveer één op tien van zowel de mannelijke als vrouwelijke gebruikers leende minstens één cd-rom in de betreffende periode. Qua leeftijd van de gebruikers zien we vooral dat de categorie 30- tot 45-jarigen (15%) het meeste gebruik maakt van het cd-romaanbod. De zestigplussers blijken veel minder dit gedeelte van de bibliotheekcollectie aan te boren: slechts 4% van hen leende minstens één cd-rom. Vergelijken we bezoekers naar hun opleidingsniveau dan blijkt dat opnieuw de laagst opgeleide gebruikers het minste gebruik maken van het aanbod aan cd-rom's: slechts 5% leende minstens één cd-rom tegenover 11% van de gebruikers met een diploma hoger onderwijs op zak. De verschillen tussen de opleidingsniveau's blijven echter relatief gering.

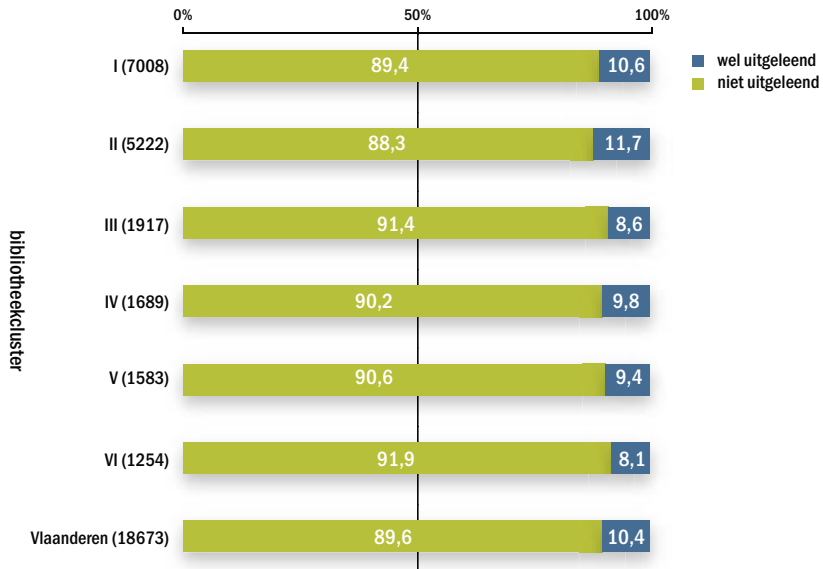
FIGUUR 2.25: HET LENEN VAN DE CD-ROM'S NAAR HET GESLACHT, DE LEEFTIJD EN HET OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE GEBRUIKERS (%)

De afkortingen bij het opleidingsniveau staan voor: geen of lager onderwijs (GLO), lager secundair onderwijs (LSO), hoger secundair onderwijs (HSO) en hoger onderwijs (HO)

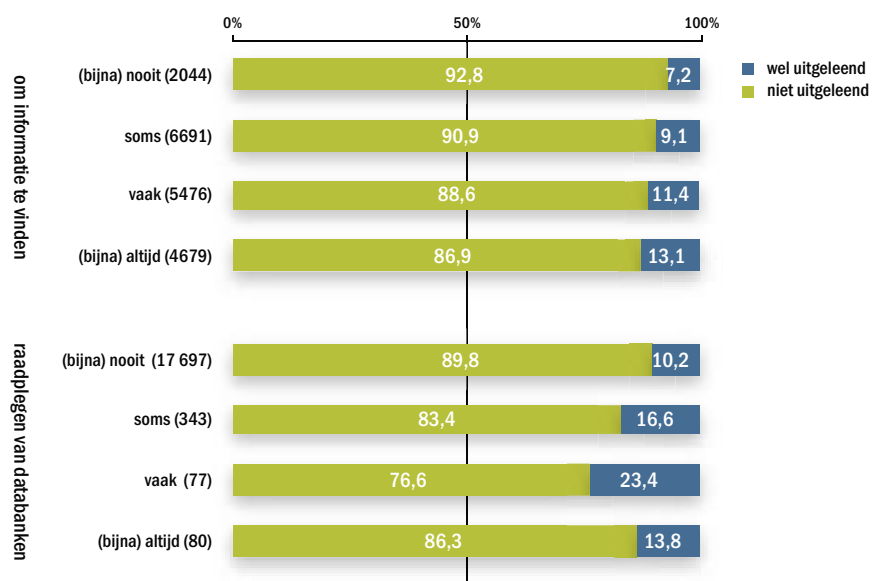
Een vergelijking tussen de verschillende bibliotheekclusters toont aan dat bezoekers van kleine en grote bibliotheken maar weinig verschillen in de mate waarin ze gebruik maken van de cd-romcollectie in hun bibliotheek. Zo zien we iets meer dan 10% van de gebruikers uit cluster I wel eens een cd-rom meenemen naar huis tegenover 8% uit cluster VI. Opnieuw blijkt het aanbod niet echt een eenduidige invloed te hebben op de vraag.

FIGUUR 2.26: HET LENEN VAN CD-ROM'S NAAR BIBLIOTHEEKCLUSTERS (%)

We gingen ten slotte nog na of er een verband bestaat tussen het lenen van cd-rom's en het raadplegen van de databanken die een bibliotheek aanbiedt enerzijds en anderzijds of er een samenhang bestaat tussen het lenen van cd-rom's en de bib bezoeken om al dan niet informatieve redenen. Figuur 2.26 toont ons dat bibliotheekgebruikers die tijdens hun bezoek gebruik maken van de databanken die de bib ter beschikking stelt doorgaans ook gemakkelijker langs de cd-romcollectie passeren. Vooral tussen bezoekers die vaak en nooit gebruik maken van de databankinfrastructuur is er met respectievelijk 23% en 10% een duidelijk contrast in het cd-romgebruik. We dienen daarbij wel te vermelden dat de gebruikers van de databanken een bijzonder kleine groep van de bibliotheekbezoekers vormt. Gebruikers die te kennen geven de bibliotheek op te zoeken om informatie te vinden over thema's die hen bezighouden blijken doorgaans ook iets gemakkelijker naar cd-rom's te grijpen. Zo zien we bij bezoekers die opgeven dat dit (bijna) altijd één van de redenen is die hen naar de bib drijft dat 13% van deze groep wel eens een cd-rom leent tegenover 7% van de bezoekers voor wie 'informatie inwinnen' nooit een rol speelt in het bibliotheekbezoek.

FIGUUR 2.27: HET LENEN VAN CD-ROM'S NAAR HET GEBRUIK VAN DE DATABANKEN EN DE REDENEN VAN BIBLIOTHEEKBEZOEK VAN DE BEZOEKERS (%)

PATRONEN IN HET UITLEENGEDRAG

In het voorgaande probeerden we te achterhalen welke bibliotheekbezoekers gebruik maken van welke delen van de bibliotheekcollectie. In dit luik trachten we een antwoord te geven op een al even belangrijke vraag: 'Welke materialen worden door de bezoekers samen geleend en welke niet?' Welke materialen hebben met andere woorden een grote kans om op dezelfde uitleenfiche te staan en welke combinaties zijn eerder zeldzaam?

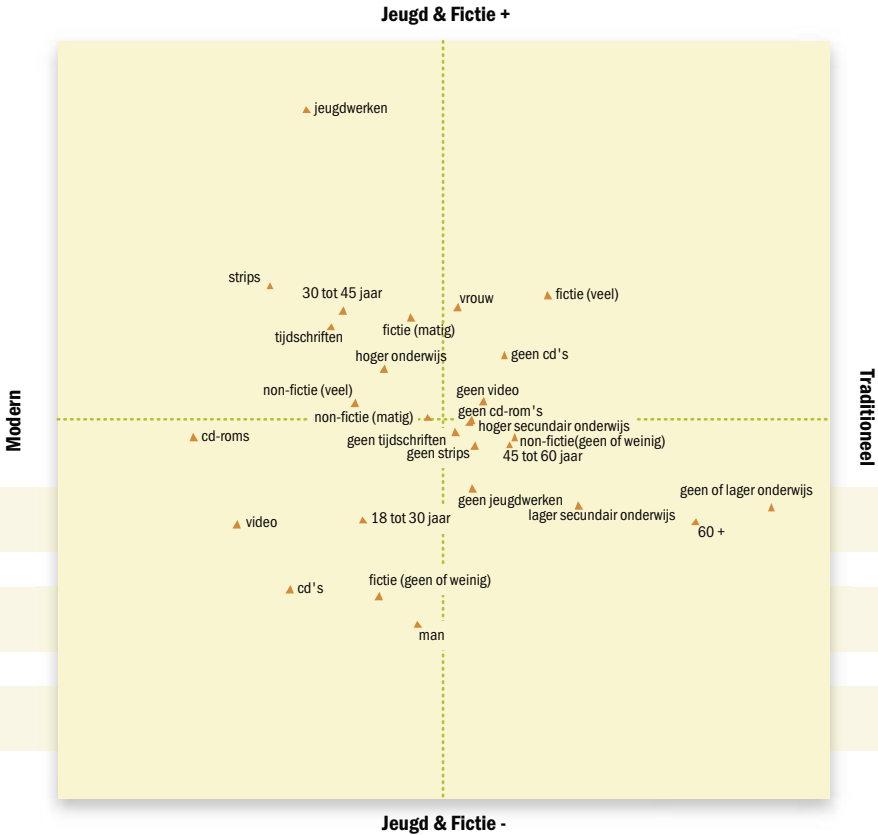
Een statistische techniek die ons kan helpen om dergelijke patronen in uitleenvoorkeuren in kaart te brengen heeft de dure benaming *homogeneity analysis based on alternating least squares* of kortweg, HOMALS. Deze techniek stelt ons in staat om uit de veelheid aan informatie die in de materiaalvoorkeuren besloten ligt een eenvoudiger en daardoor ook overzichtelijker 'model' te filteren. Het criterium dat we daarbij hanteren is dat dit model zo goed mogelijk op de oorspronkelijke gegevens moet aansluiten, dus met zo weinig mogelijk informatieverlies. We werken dus met een abstractie van onze oorspronkelijke gegevens, maar wel een abstractie die zo goed mogelijk aansluit bij de werkelijkheid. Het specifieke aan HOMALS is dat het de oorspronkelijke informatie herleidt tot twee dimensies of twee assen. In plaats van een aparte uitleenscore voor elk materiaal (bijv. 5 fictiewerken, 3 non-fictiewerken, 7 cd's...) krijgt elke bezoeker nu een score op deze twee dimensies. Hetzelfde gebeurt met de oorspronkelijke categorieën die we in het vorige luik gebruikten om de bezoekers te beschrijven ('veel fictie'; 'geen cd's...'). Ook die kunnen opnieuw worden beschreven in functie van de twee assen. De verhouding van deze categorieën tot mekaar kan vervolgens grafisch worden voorgesteld in een zogenaamd 'biplot'. Dit biplot laat zich lezen als een soort 'landkaart' van uitleenvoorkeuren, waarbij de twee assen de windrichtingen van deze landkaart definiëren. Net als de bewoners van naburige dorpen vaak meer eigenschappen delen dan bewoners van dorpen die ver uit elkaar liggen, hebben de punten die op figuur 2.28 in mekaars buurt liggen een veel grotere kans om op dezelfde uitleenfiche te staan dan punten die op deze figuur ver uit mekaar liggen.

Deze grafiek moet dus worden gelezen in termen van 'verwantschap' en 'verschil' en mag zeker niet in absolute termen worden geïnterpreteerd. Wanneer we op de figuur zien dat de categorie 'geen of weinig fictie' dicht in de buurt van de categorie 'man' ligt, wil dat niet zeggen dat mannen nauwelijks of geen fictie lezen, maar wil dat wel zeggen dat mannen een veel grotere kans hebben dan vrouwen om in deze categorie terecht te komen. Op dezelfde manier zijn het niet 'enkel' de 18- tot 30-jarigen die cd's lenen, maar hebben zij wel een veel grotere kans om cd's te lenen dan bijvoorbeeld de zestigplussers.

De twee assen van figuur 2.28 tonen ons hoe de verschillende categorieën materiaalvoorkeuren zich tot mekaar verhouden. De verticale as toont ons dat de Vlaamse bibliotheekbezoekers zich eerst en vooral van mekaar onderscheiden door de mate waarin ze fictie, jeugdwerken en stripverhalen lenen. Opvallend daarbij is dat het geslacht van de

bezoekers sterk met deze as samenhangt. Vrouwelijke bezoekers liggen daarbij dichterbij tegen de pool 'veel fictie en jeugd', terwijl mannen doorgaans eerder naar de pool 'weinig fictie en jeugd' neigen.

FIGUUR 2.28: BIPLLOT VAN MATERIAALVOORKEUREN (HOMALS-OPLOSSING, N = 20 577)

De horizontale as toont de tweede manier waarop de gebruikers zich van elkaar onderscheiden, namelijk de mate waarin ze een eerder 'traditioneel' dan wel 'modern' leenpatroon hebben. Met 'traditioneel' bedoelen we een leenpatroon dat zich vooral richt op de gevestigde delen van de collectie, namelijk de boeken en dan vooral de fictiewerken. Bezoekers met een 'modern' leenpatroon laten de boekencollectie van een bibliotheek gemakkelijker links liggen en richten zich sterk op het aanbod aan audiovisuele materialen. Deze dimensie hangt veel minder samen met het geslacht van de bezoekers, maar

veel sterker met hun leeftijd en opleidingsniveau. Zo vinden we de oudste en laagst opgeleide bezoekers eerder aan de traditionele pool terug, terwijl de jonge en hoog opgeleide bezoekers eerder aan de 'moderne' pool van onze kaart staan.

Uit de samenhang tussen de verschillende materialen blijkt vooral dat het lenen van cd's, videomaterialen en cd-rom's sterk samenhangt. Bezoekers die vaak cd's lenen, zien we dus ook gemakkelijker naar deze delen van de collectie grijpen. Het lenen van cd's blijkt bovendien moeilijk te rijmen met het lezen van veel fictiewerken. Bezoekers die veel cd's lenen, zijn doorgaans minder frequente leners van de fictiecollectie. Het lenen van audiovisuele materialen en cd-rom's blijkt bovendien vooral in trek bij de jongste gebruikerscategorieën. Kijken we naar het kwadrant rechtsboven in de figuur dan zien we dat het lenen van veel fictiewerken gepaard gaat met weinig of geen uitleningen in de collectie cd's, videomaterialen en cd-rom's. Linksboven in de figuur zien we dat bezoekers die veel non-fictiewerken lezen ook gemakkelijker tijdschriften en strips lenen. Omgekeerd zien we dat bezoekers die weinig of geen non-fictie lezen doorgaans ook minder snel gebruik zullen maken van het aanbod aan strips, tijdschriften en jeugdwerken (kwadrant rechtsonder). Samenvattend kunnen we dus stellen dat bezoekers die veel fictiewerken op hun uitleenfiche hebben staan ook gemakkelijker jeugdwerken lenen, maar minder snel gebruik maken van de collectie audiovisuele materialen en cd-rom's.

Tabel 2.1 vat de belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk nog eens bondig samen. Voor elk materiaaltype wordt er weergegeven wat de meest opvallende kenmerken zijn van de groep bezoekers die *verhoudingsgewijs* het meeste leent, welke groep dat niet doet en met welke andere materialen van de bibliotheekcollectie dat materiaaltype al dan niet gecombineerd wordt.

TABEL 2.1: BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN BETREFFENDE DE MATERIAALVOORKEUREN VAN DE BIBLIOTHEEKBEZOEKERS

Materiaaltype	Vaak geleend door...	Minder vaak geleend door...	Vaak gecombineerd met...	Minder vaak gecombineerd met...
Fictie	Oudere, laag opgeleide en vrouwelijke bezoekers	Jonge, mannelijke en hoog opgeleide bezoekers.	Jeugdwerken, stripverhalen	Videomaterialen, cd's, en cd-rom's
Non-fictie	Hoog opgeleide bezoekers	Laag opgeleide bezoekers en zestigplussers	Tijdschriften en in mindere mate stripverhalen	(Veel) fictiewerken, Cd's
CD's	Jonge, hoog opgeleide en mannelijke bezoekers	Oudere, laag opgeleide en vrouwelijke bezoekers	Videomaterialen en cd-rom's	Fictie- en jeugdwerken
Strips	Hoog opgeleide bezoekers, jonger dan 45 jaar	Laag opgeleide bezoekers en zestigplussers.	Tijdschriften en fictiewerken	Cd's en videomaterialen
Tijdschriften	Bezoekers tussen 30 en 60 jaar	Bezoekers jonger dan dertig en ouder dan zestig jaar	Stripverhalen en non-fictiewerken	Cd's, videomaterialen en veel fictie
Jeugdwerken	Hoog opgeleide, vrouwelijke bezoekers en bezoekers met kinderen	Oudere, mannelijke en laag opgeleide bezoekers	Fictiewerken en strips	Videomaterialen, cd's, en cd-rom's
Video	Jonge, hoog opgeleide en mannelijke bezoekers	Vrouwelijke, laag opgeleide en oudere bezoekers	Cd's en cd-rom's	Fictie- en jeugdwerken
CD-Rom's	Hoger opgeleide bezoekers	Laag opgeleide en oudere bezoekers	Cd's en videomaterialen, non-fictiewerken	Fictie- en jeugdwerken

HOOFDSTUK 3: FICTIE VERSUS NON-FICTIE VERSUS CD'S

Uit het vorige hoofdstuk kunnen we al afleiden dat 'dé Vlaamse bibliotheekgebruiker' eigenlijk niet bestaat. We zagen reeds hoe de verschillende delen van de collectie relatief verschillende groepen gebruikers aantrekken en ook dat bepaalde materialen niet vaak samen geleend worden. In dit hoofdstuk proberen we die verschillen in gebruikersprofielen iets dieper uit te spitten. Om dit te doen bakenen we binnen onze bibliotheekbevolking drie specifieke groepen af: de liefhebbers van fictie, non-fictie en cd's. We zagen reeds in het eerste luik dat de verhouding van deze drie materiaaltypen het sterkst wijzigde naar gelang de intensiteit van het bibliotheekbezoek. Een eerste profielschets liet zien dat het bij de leners van deze materialen om duidelijk onderscheiden groepen gebruikers ging.

Bij de selectie van de drie groepen hanteerden we steeds een specifiek criterium. Bij het bepalen van onze groep 'fictieliefhebbers' selecteerden we die gebruikers die in de steekproefperiode veel fictie leenden, maar weinig of geen non-fictie. Bij de liefhebbers van non-fictiewerken gingen we omgekeerd te werk: hier selecteerden we enkel de gebruikers die veel non-fictiewerken leenden, maar weinig of geen fictie. Om de liefhebbers van de cd-collectie af te bakenen, selecteerden we enkel de bezoekers die een meer dan gemiddeld aantal cd's lenen en tegelijkertijd weinig of geen fictie- en non-fictiewerken lenen. Op die manier krijgen we drie 'types' bibliotheekgebruikers die elk op een vrij intensieve manier de bibliotheek gebruiken, en die bij hun bezoek telkens één specifiek deel van de bibliotheekcollectie aanspreken. In wat volgt bespreken we deze drie types naar hun sociale achtergrond en de specifieke manier waarop ze van de bibliotheek gebruik maken.

54

Een blik op tabel 3.1 maakt al snel duidelijk dat de liefhebbers van de fictiecollectie doorgaans nog meer vrouwen tellen dan het bibliotheekgemiddelde en de andere twee gebruikerstypes. Maar liefst drie op vier van de fictiefanaten zijn vrouwen. Kijken we daarentegen naar de non-fictieliefhebbers dan stellen we vast dat deze groep iets minder vrouwen dan gemiddeld telt (57% tegenover 64%). Het sterkste contrast zien we echter bij de liefhebbers van fictie en cd's. In de laatstgenoemde groep blijken de mannen sterk in de meerderheid. Waar het bibliotheekgemiddelde ruwweg één derde mannen en twee derde vrouw telt, keert dit voor de cd-gebruikers volledig om.

Ook naar opleidingsniveau zien we duidelijke verschillen tussen de drie groepen. Zo zijn de fictieliefhebbers gemiddeld lager opgeleid dan de non-fictieliefhebbers en de cd-fanaten. Eén vierde van deze groep heeft een diploma lager secundair onderwijs tegenover 16 en 17 procent van respectievelijk de non-fictie- en de cd-liefhebbers. Omgekeerd heeft respectievelijk 55 en 51 procent van de liefhebbers van non-fictie en cd's een diploma hoger onderwijs tegenover 41% van de fictieleners.

Uit de leeftijdverdeling van de gebruikers komen opnieuw de sterkste contrasten naar voor. Waar nog één op vier van de fictieliefhebbers ouder is dan zestig, is dit voor de cd-fanaten minder dan één op tien. Omgekeerd is meer dan één op vier van de intensieve cd-leners tussen 18 en 30 jaar oud tegenover 9% van de fictieliefhebbers. Bij de non-fictieliefhebbers is de jongste leeftijdscategorie iets groter dan gemiddeld en de oudste iets kleiner, maar voor de rest volgt deze groep gebruikers qua leeftijd het bibliotheekgemiddelde.

Kijken we ten slotte naar het beroepsstatuut van de drie gebruikerstypes dan zien we dat we onder de cd-liefhebbers het meeste (67%) en onder de fictieliefhebbers het minste (54%) werkenden aantreffen. Zowel de liefhebbers van non-fictie en cd's tellen met respectievelijk 13 en 14 procent iets meer studenten dan gemiddeld. Onder de fictieliefhebbers treffen we het minst aantal studenten aan (4%), maar het grootste aantal gebruikers (42%) die om uiteenlopende redenen (huisvrouwen/mannen, gepensioneerd, werkzoekend...) niet-werkend zijn op het moment van de bevraging.

TABEL 3.1: DE GEBRUIKERSTYPES NAAR SOCIO-DEMOGRAFISCH PROFIEL

	Fictieliefhebber (N = 3233)	Non-fictieliefhebber (N= 2575)	CD-liefhebber (N = 1045)	Vlaamse bib (N = 20 531)
Geslacht				
Man	26,3	43,0	68,1	35,9
Vrouw	73,7	57,0	31,9	64,1
Opleidingsniveau				
Geen of lager	9,2	3,2	4,7	4,9
Lager secundair	16,2	12,2	12,2	12,0
Hoger secundair	33,5	29,3	31,7	30
Hoger	41,1	55,3	51,4	53,3
Leeftijd				
Tss. 18 en 30	9,0	24,2	27,0	20,7
Tss. 30 en 45	30,4	36,9	40,0	36,6
Tss. 45 en 60	33,4	28,6	24,3	29,2
60 +	27,1	10,3	8,7	13,5
Beroepsstatuut				
Werkend	53,8	59,4	67,3	60,2
Student	4,0	13,0	13,9	11,3
Niet tewerkgesteld	42,2	27,6	18,8	28,5

Deze verschillen in sociale achtergrond vertalen zich ook in een duidelijk onderscheiden bibliotheekgebruik van de drie types leners. Zo verschillen de drie groepen niet enkel in

de regelmaat waarmee ze de bibliotheek bezoeken, maar eens binnen blijken ze zich ook op een heel andere manier door de bibliotheekruimte te bewegen. Zo toont tabel 3.2 de verschillen in aantal uitgeleende materialen tussen de drie gebruikersgroepen. Hoewel het in de drie gevallen om gebruikers gaat die vrij veel gebruik maken van hun specifieke deel van de collectie, registreren we toch duidelijke verschillen. Waar slechts 5% van de fictieliefhebbers beweert niet of uitzonderlijk naar de bib te komen, stijgt dit bij de non-fictieliefhebbers al tot 12%. Terwijl 14% van de cd-liefhebbers beweert niet of uitzonderlijk de bib binnen te wandelen, geeft 42% onder hen te kennen meermaals per maand de bibliotheek te bezoeken. Ze zijn daarmee de meest intensieve bezoekers van de drie gebruikerstypes. De fictieliefhebbers lenen doorgaans de meeste werken uit: 41,4% onder hen zit in de categorie 'veel werken'. De non-fictiegebruikers lenen doorgaans iets meer dan een gemiddeld aantal werken. Het aantal uitleningen van de cd-liefhebbers blijkt daarentegen weinig of niet af te wijken van het bibliotheekgemiddelde.

TABEL 3.2: DE GEBRUIKERSTYPES NAAR FREQUENTIE EN DUUR VAN HET BEZOEK AAN DE BIB

	Fictieliefhebber (N = 3233)	Non-fictieliefhebber (N = 2575)	CD-liefhebber (N = 1045)	Vlaamse bib (N = 20 531)
Frequentie bibbezoek				
Niet of uitzonderlijk	4,6	12,4	13,6	11,1
Maandelijks	56,0	50,2	44,0	53,1
Meermaals per maand	39,4	37,4	42,4	35,8
Aantal uitleningen				
Weinig of geen	9,6	25,6	34,1	35,6
Matig	49,0	42,0	32,4	31,5
Veel	41,4	32,4	33,5	32,9
Lid meerdere bibliotheken ?				
Ja	14,5	33,4	35,5	26,4
Nee	85,5	66,6	64,5	73,6
Tijd in bibliotheek				
Tot één kwartier	33,3	19,3	21,7	27,0
Tussen kwartier en half uur	49,3	47,5	49,4	47,6
Tussen half uur en uur	13,6	24,9	22,2	19,5
Meer dan een uur	3,7	8,2	6,7	5,9

Een ander opvallend contrast ligt in de tijd die de verschillende gebruikerstypes in de bibliotheek doorbrengen. Zo spenderen de fictieliefhebbers, die gemiddeld het meest over de vloer komen, doorgaans het minste tijd in de bib: één derde onder hen is niet langer dan een kwartier in de bib, terwijl 16% langer dan een half uur in de bib doorbrengt.

Hierin verschillen ze sterk van de non-fictieleners en de cd-fanaten waarvan respectievelijk 33% en 29% langer dan een half uur in de bib spendeert. Vooral de cd-liefhebbers onderscheiden zich door een regelmatig en doorgaans langdurig bibliotheekbezoek.

Ook uit de manier waarop de gebruikers zich door de bibliotheek bewegen en op zoek gaan naar een boek of cd blijken opnieuw duidelijke verschillen tussen de gebruikers-types. Zo maakt het overgrote deel van de fictiefanaten (85%) weinig of geen gebruik van de catalogus bij hun bibliotheekbezoek. De intensieve gebruikers van de non-fictiecollectie blijken wel sneller gebruik te maken van dit zoekinstrument bij hun bibliotheekbezoek: vier op de tien gebruikers uit deze groep beweert vaak of altijd de catalogus te gebruiken. De cd-fanaten gebruiken iets minder dan gemiddeld 'vaak of (bijna) altijd' de catalogus bij de zoektocht naar een cd. Bij de vraag of ze rechtstreeks naar het werk van hun keuze gaan, blijken zowel de fictie- als de non-fictieliefhebbers iets eensgezinder te antwoorden. Voor beide groepen beweert vier op de tien vaak of altijd in rechte lijn naar het materiaal van keuze te gaan, wat minder is dan het bibliotheekgemiddelde. De cd-liefhebbers zijn op dat vlak beduidend vastberadener in hun keuze. Van deze groep beweert meer dan zeventig procent zonder omwegen naar de cd van hun keuze te gaan.

TABEL 3.3: HET ZOEKGEDRAG VAN DE GEBRUIKERTYPES

	Fictieliefhebber (N = 3233)	Non-fictieliefhebber (N = 2575)	CD-liefhebber (N = 1156)	Vlaamse bib (N = 20 531)
1. Catalogusgebruik				
Nooit of soms	85,2	59,5	69,3	67,1
Vaak of altijd	14,8	40,5	30,7	32,9
2. Rechtstreeks naar keuze?				
Nooit of soms	60,1	58,9	26,4	41,6
Vaak of altijd	39,9	41,1	73,6	58,4
3. Uitleenplan?				
Nee	46,2	19,6	23,1	30,2
Ja, hield me eraan	38,7	59,5	54,4	50,9
Ja, maar hield me er niet aan	15,1	20,9	22,5	18,9

Deze vastberadenheid weerspiegelt zich ook in de mate waarin de bezoekers te kennen geven reeds voor hun bezoek al een duidelijk idee te hebben van wat ze willen lenen. De liefhebbers van de fictiecollectie blijken zich in dit opzicht het meeste te laten leiden door die werken die ze tijdens hun bezoek tegenkomen en blijken voor hun bezoek het minst duidelijk te weten wat ze willen lenen: 46% van deze groep geeft te kennen geen leenplan te hebben. Voor de cd-liefhebbers geeft nog maar 23% te kennen zonder plan de bibliotheek binnen te wandelen. De non-fictieliefhebbers brengen het meest door-

dachte bibliotheekbezoek: zes op de tien gebruikers uit deze groep beweert reeds voor het bezoek een idee te hebben en zich daar ook aan te houden. Slechts twee op tien van de non-fictieliefhebbers denkt niet na over wat ze gaan lenen alvorens ze de bib binnenstapen.

SAMENVATTEND ...

We vatten nog kort even de belangrijkste kenmerken van de drie gebruikerstypes samen.

De fictieliefhebber...

- is vrouwelijker, lager opgeleid en ouder dan het bibliotheekgemiddelde
- leent doorgaans meer werken dan de gemiddelde bibliotheekbezoeker
- bezoekt vaker de bib, maar spendeert er minder tijd
- blijft vaker trouw aan één bibliotheek
- loopt minder vaak rechtstreeks naar het boek van zijn of haar keuze en maakt ook minder gebruik van de catalogus bij het kiezen
- heeft minder vaak een idee van wat hij of zij wil lenen

De non-fictieliefhebber...

- is mannelijker en iets hoger opgeleid dan het bibliotheekgemiddelde
- is in vergelijking met de andere gebruikersgroepen een eerder sporadische bezoeker, maar brengt doorgaans wel meer tijd dan gemiddeld in de bib door
- heeft doorgaans een grotere kans om lid te zijn van verschillende bibliotheken
- gaat minder rechtstreeks op het boek van zijn of haar keuze af en gebruikt meer dan gemiddeld de catalogus bij het bibliotheekbezoek
- heeft vaker dan gemiddeld een duidelijk beeld voor ogen van wat hij of zij wil lenen nog voor de bibliotheek wordt binnengestapt

De cd-liefhebber...

- is jonger, mannelijker en hoger opgeleid dan het bibliotheekgemiddelde
- is doorgaans een zeer regelmatige bezoeker van de bib en brengt er tijdens zijn bezoek iets meer tijd door dan de gemiddelde bibliotheekbezoeker
- loopt sneller rechtstreeks naar zijn of haar keuze en heeft ook vaker een duidelijk idee van wat hij of zij wil lenen
- is vaker lid van meerdere bibliotheken
- gaat veel vaker dan gemiddeld rechtstreeks op de cd van zijn of haar keuze af
- heeft vaker dan gemiddeld vooraf een idee van wat hij of zij wil lenen

HOOFDSTUK 4: DE FICTIELEENERS ONDER DE LOEP

De resultaten die we tot nu toe bespraken, maken duidelijk dat er zich onder de bibliotheekbezoekers duidelijke segmenten aftekenen, die niet alleen verschillende delen van de bibliotheekcollectie aanboren, maar die ook op een heel andere manier door de bibliotheek bewegen en in verschillende mate gebruik maken van de bibliotheekinfrastructuur. We opteerden ervoor om in wat volgt het uitleengedrag van twee specifieke delen van de collectie apart te behandelen, namelijk de fictie- en non-fictiewerken. De uitleengegevens over deze twee segmenten van de bibliotheekcollectie laten toe om nog sterker ‘in te zoomen’ op het leengedrag van de Vlaamse bibliotheekbezoekers¹². Voor zowel fictie- als non-fictiewerken beschikken we ook over een aanduiding van de specifieke *genres*. Door de specifieke genrevoorkeuren van de bibliotheekbezoekers in kaart te brengen, kunnen we een nog gedetailleerder beeld schetsen van het leengedrag van de gebruikers. In dit hoofdstuk bekijken we zo’n profielschets voor de uitleningen van de fictiecollectie.

DE FICTIE-GENRES

De uitleengegevens bevatten informatie over vierenvestig verschillende fictiegenres gaande van *avonturenromans* over *ideeënliteratuur* tot en met *waargebeurde verhalen*¹³. Een dergelijke veelheid aan informatie laat een gedetailleerde beschrijving van het uitleengedrag toe, maar stelt zeer hoge eisen aan de software die wordt gebruikt om de gegevens statistisch te verwerken. Daarom kozen we ervoor om de oorspronkelijke fictiegenres samen te brengen in een kleiner en overzichtelijker aantal nieuwe categorieën dat zich meer leent voor statistische verwerking. Het toewijzen van de oorspronkelijke fictiegenres aan nieuwe categorieën mag echter niet lukraak gebeuren. Elke categorie moet fictiegenres bundelen die ook daadwerkelijk samen werden uitgeleend en op die manier het leengedrag zo goed mogelijk weerspiegelen. Om ervoor te zorgen dat aan dit criterium voldaan werd, maakten we gebruik van de zogenaamde *principale componentanalyse*. Deze statistische techniek maakt het mogelijk om onderlinge combinaties tussen genrevoorkeuren aan het licht te brengen. Fictiegenres die een te laag aantal uitleningen telden én weinig of niet in combinatie met andere genres werden uitgeleend, werden niet in de nieuwe categorieën opgenomen. De *principale componentanalyse* leverde uiteindelijk vijftien nieuwe fictiegenres op. In wat volgt bespreken we kort welke boektitels door de verschillende genres worden gebundeld.

‘Spanning & misdaad’

De categorie *Spanning & misdaad* bundelt twee genres die systematisch samen uitgeleend worden, namelijk de thrillers en de detectives. Onder de meest populaire auteurs in deze categorie treffen we John Grisham (‘Het testament’), Pieter Aspe (‘13’), A.C.

¹² Voor de cd’s beschikten we niet over een verdere aanduiding van genres. Aangezien een analyse op het niveau van specifieke genres en artiesten ons ver buiten de voorziene onderzoekstijd zou voeren, komt dit specifieke materiaaltypen verder niet meer aan bod.

¹³ Voor een volledig overzicht van de oorspronkelijke fictiegenres verwijzen we de lezer naar de bijlage (Appendix A).

Baantjer ('De Cock-reeks') en Nicci French aan. Zoals verder in dit hoofdstuk duidelijk zal worden, is deze categorie veruit de meest populaire onder de hele fictiecollectie.

'Oorlog & avontuur'

Deze categorie bundelt avonturen-, oorlog- en spionageromans, genres die allemaal een grote kans hebben om samen uitgeleend te worden. De meest geleende schrijvers uit deze categorie zijn John Le Carré ('De kleermaker van Panama'), Wilbur Smith ('Blauwe horizon') en Douglas Reeman ('Mijnenjager').

'Science fiction, griezel & fantasy'

Gebruikers die regelmatig sci-fi-verhalen lenen, hebben ook een grote kans om bij hun bezoek een griezel- of fantasyverhaal mee te pikken. De meest geleende auteurs uit deze categorie zijn Isaac Asimov ('Nemesis'), Raymond E. Feist ('De schaduw van een duistere koningin') en Virginia Andrews ('Als een regenbui'). Ook de Tolkien-trilogie 'In de Ban van de Ring' doet het goed in deze categorie.

'Geschiedenis & biografie'

Bezoekers die geïnteresseerd zijn in fictieve literatuur over historische gebeurtenissen lenen daarbij ook gemakkelijk boeken over historische personages. De genres historische en biografische literatuur blijken dan ook vaak samen uitgeleend te worden. Christian Jacq ('De zoon van het licht') en Erica Jong ('Sappho's sprong') blijken daarbij de meest geleende auteurs.

60

'Theater & poëzie'

Theaterteksten en dichtbundels blijken fictiewerken die ook grote kans hebben om op dezelfde uitleenfiche te staan. William Shakespeare ('Koning Lear'), Hugo Claus ('Vrijdag: toneelstuk in vijf scènes') en Toon Hermans ('Verzamelde versjes') zijn in dit genre populair.

'Romantiek & familie'

Twee fictiegenres die vaak samen voorkomen zijn romantische literatuur en de streek- en familieromans. In deze categorie horen Danielle Steel ('De Kus'), Catherine Cookson ('De Vreemdeling') en Gerda Van Wageningen ('Het huis Moerland') tot de meest uitgeleende auteurs.

'Vrouwen'

Deze categorie bundelt werken uit de genres psychologische en vrouwenliteratuur. Marianne Fredriksson ('Elisabeths dochter'), Marilyn French ('In naam van de vriendschap') en Anna Quindlen ('Zegeningen') blijken zeer populair in deze categorie.

‘Politiek & maatschappij’

Gebruikers die vaak werken lenen van het genre politieke literatuur blijken doorgaans ook een grote kans te hebben om titels uit het genre sociale literatuur mee naar huis te nemen. De meest geleende auteurs uit deze categorie zijn Günter Grass (‘In krabbengang’), Mario Vargas Llosa (‘Het feest van de bok’) en Irvine Welsh (‘Porno: roman’).

‘Ideeën & essays’

Deze categorie bundelt de genres ideeënliteratuur, essays en autobiografieën. Kristien Hemmerechts (‘Een jaar als (g)een ander’), José Saramago (‘De man in duplo’) en Alain de Botton (‘Proeven van de liefde’) staan bovenaan het lijstje van meest uitgeleende auteurs in dit genre.

‘Humor & erotiek’

Enigszins verrassend blijken bezoekers die vaak humoristische literatuur lenen ook een grote kans hebben om titels uit de erotische literatuur te lenen. De meest uitgeleende auteurs uit deze categorie zijn Helen Fielding (‘Het dagboek van Bridget Jones’), Emily Barr (‘Backpack’) en Barbara Wood (‘Droomfabriek’).

‘Verhalen & columns’

Twee genres die tevens veel samen uitgeleend worden zijn verhalen en columns. In deze categorie treffen we Kristien Hemmerechts (‘Kort kort lang’) en Yvonne Kroonenberg (‘Alles went behalve een vent’) bij meest geleende auteurs.

Ten slotte blijven er nog vier fictiegenres over die niet aan een categorie werden toegevoegd. De literaire roman en de populaire roman zijn twee genres die door enkele Vlaccatalografen werden aangemaakt om een reeks oorspronkelijk moeilijk classificeerbare werken toch een genrebestemming te geven. Beide genres hebben een toereikend aantal uitleningen om apart te worden bekeken. Dit geldt tevens voor de genres *Derde Wereld* en *Esoterie & spiritualiteit*. Uit de principale componentenanalyse bleek dat deze twee genres eerder zwak met anderen correleerden, maar aangezien hun aantal uitleningen nog betrouwbare analyses toelaat, besloten we om ze toch apart op te nemen.

‘Literaire roman’

Dit genre vormt een verzameling van eerder literaire werken. Onder de meest uitgeleende auteurs treffen we Kristien Hemmerechts (‘Donderdagmiddag. Halfvier.’), Amélie Nothomb (‘Antichrista’) en Marianne Fredriksson (‘Het boek Eva’) aan, maar ook auteurs als Coetzee en Claus blijken populair in deze categorie.

‘Populaire roman’

Dit genre bundelt werken uit het eerder populaire genre, waarbij vooral auteurs als Jef Geeraerts (‘De PG’), Herman Brusselmans (‘De droogte’) en John Grisham (‘De claim’) onder de veel uitgeleende auteurs voorkomen.

‘Derde wereld’

In dit genre vinden we vooral werken terug van Afrikaans auteurs of boeken die Afrika tot thema nemen. Emmanuel Dongala (‘Het vergeten kind’), China Keitetsi (‘Ik was een kindsoldaat’) en Sarah Stone (‘Rode aarde: een liefdesverhaal in Afrika’) zijn auteurs die populair zijn in dit genre.

‘Esoterie & spiritualiteit’

Onder het genre esoterische en spirituele literatuur treffen we auteurs als Paulo Coelho (‘Aan de oever van de Piedra huilde ik’) en Chopak Deepra (‘Dochters van het licht. Een spiritueel avontuur’) aan.

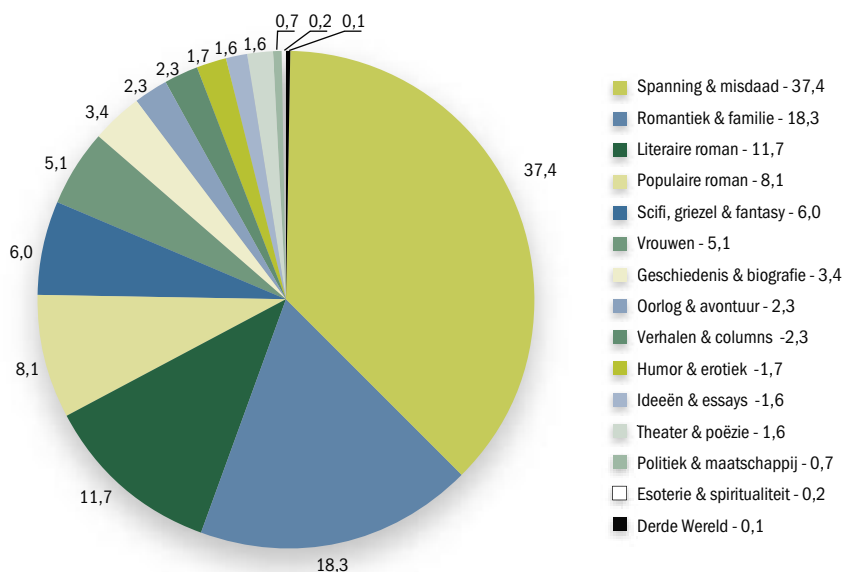
DE POPULARITEIT VAN DE FICTIEGENRES

Nu we een zicht hebben op welke auteurs en werken in welke fictiecategorie voorkomen, kijken we in dit luik naar de verhouding van elke categorie binnen het totale aantal uitgeleende fictiewerken. Hoe deze verhoudingen eruitzien wordt weergegeven in tabel 4.1 en figuur 4.1.

TABEL 4.1: POPULARITEIT VAN GENRES ONDER TOTAAL AANTAL UITGELEENDE WERKEN

Fictiegenre	Aandeel in totaal aantal uitlenen (%)
1. Spanning & misdaad	37,4
2. Romantiek & familie	18,3
3. Literaire roman	11,7
4. Populaire roman	8,1
5. Science fiction, griezel & fantasy	6,0
6. Vrouwen	5,1
7. Geschiedenis & biografie	3,4
8. Verhalen & columns	2,3
9. Oorlog & avontuur	2,3
10. Humor & erotiek	1,7
11. Ideeën & essays	1,6
12. Theater & poëzie	1,6
13. Politiek & maatschappij	0,7
14. Esoterie & spiritualiteit	0,2
15. Derde Wereld	0,1
Totaal = 134 869 boeken	100

FIGUUR 4.1: AANDEEL VAN DE VERSCHILLENDE GENRES IN HET TOTAAL AANTAL UITGELEENDE FICTIEWERKEN (N = 172 485)

Eén van de meest opvallende vaststellingen die we uit de tabel en de figuur kunnen afleiden, is het grote overwicht van de categorie *Spanning & misdaad* onder het totale aantal uitgeleende fictiewerken (134 869 boeken). Bijna vier op tien (37%) van alle uitleningen uit de fictiecollectie blijkt een detectiveverhaal of een thriller te zijn. Het sterke overwicht van dit genre boeken wordt nog duidelijker wanneer we zien dat de tweede meest populaire categorie, *Romantiek & familie*, maar half zo groot is (18%). Bijna twee op tien uitgeleende fictietitels valt dus onder het genre romantische literatuur of onder de streek- en familieromans. De *literaire roman* staat op de nummer drie van meest uitgeleende fictiewerken. Iets meer dan één op tien (12%) van de uitleningen valt onder dit genre. De *populaire roman* neemt 8% van de uitleningen uit de fictiecollectie voor zijn rekening en staat daarmee op de vierde plaats. Onderaan de ladder vinden we de minst populaire fictiecategorieën terug. Daarbij gaat het vooral over boeken uit de categorieën *Politiek & maatschappij* (0,7%), *Esoterie & spiritualiteit* (0,2%) en *Derde Wereld* (0,1%). Vergelijken we het soort genres onderling naar hun populariteit, dan zien we dat vooral de eerder ‘populaire’ genres (detectives, thrillers, romantische literatuur,...) veel geleend worden, terwijl de eerder literaire werken (ideeënliteratuur, dichtbundels, politieke literatuur,...) doorgaans minder snel uit de rekken worden gehaald.

EEN TYPOLOGIE VAN DE FICTIELENER

Net zoals bij de bespreking van de verschillende uitlendeende materialen zijn we niet enkel geïnteresseerd in de populariteit van de verschillende fictiegenres. We willen immers ook achterhalen wat het profiel is van de gebruikers die deze verschillende genres lenen. We kunnen daarbij opnieuw elk genre apart beschrijven in termen van de sociale en culturele kenmerken van de gebruikers. Een dergelijke werkwijze is echter vrij omslachtig en we lopen bovendien het risico dat we door de bomen het bos niet meer zouden zien. Daarom gaan we voor de fictie- en de non-fictiecollectie iets anders te werk. Op basis van de uitleengegevens die we voor beide soort boeken ter beschikking hebben, gaan we verschillende groepen of 'types' gebruikers afbakenen. We hanteren bij deze afbakening één criterium: de bezoekers die tot dezelfde groep behoren moeten onderling zo sterk mogelijk op elkaar lijken qua leengedrag, maar daarbij tegelijkertijd zo sterk mogelijk verschillen van bezoekers die tot andere groepen behoren. We streven dus interne homogeniteit en externe heterogeniteit na. Een statistische techniek die ons helpt om aan dit criterium te voldoen, heeft de dure naam *hiërarchische latente clusteranalyse*. Op basis van de verschillen en gelijkenissen in het leengedrag van de bibliotheekbezoekers bepaalt deze techniek het aantal groepen of types dat het leengedrag van de gebruikers het beste omschrijft.

64

De toepassing van clusteranalyse op de uitleengegevens van de verschillende fictiegenres leverde een clustering of typologie van zes verschillende groepen op. In wat volgt geven we een beschrijving van de sociale achtergrond, het bibliotheekgebruik en de mediavorkeuren van elk 'fictie-type'. We beginnen daarbij met het type dat het meeste voorkomt onder de bibliotheekbezoekers en eindigen met het kleinste fictietype. Op die manier bespreken we achtereenvolgens de 'fictiefoben' (41% van de bezoekers), de 'adrenalinezoekers' (16%), de 'jonge literairen' (16%), de 'romantici' (12%), de 'fictiefielen' (9%) en de 'oude literairen' (6%).¹⁴

De fictiefoben

De fictiefoben vormen met 41% van de bibliotheekbezoekers het grootste gebruikerstype. Het gaat hier niet enkel om de jongste gebruikersgroep, maar ook de groep die de meeste mannelijke bezoekers telt. Deze groep beschikt over een aanzienlijke culturele bagage. 85% van deze groep heeft een diploma hoger secundair onderwijs of hoger. Ook hun ouders zijn doorgaans hoog opgeleid. Zo toont een blik op het opleidingsniveau van de hoogst opgeleide ouder dat 62% van de ouders van deze groep een diploma hoger secundair onderwijs of hoger op zak heeft. De overgrote meerderheid van de fictiefoben woont samen met partner en kinderen (43%). Daarnaast telt deze groep tevens het tweede grootste aantal alleenstaanden die nog bij hun ouders wonen (21%). De grote culturele bagage van de fictiefoben weerspiegelt zich niet dadelijk in een hoog inkomen. Van alle gebruikerstypes heeft deze groep het tweede laagste inkomen. Van alle gebruikerstypes hebben de fictiefoben de tweede kleinste collectie boeken thuis. Gevraagd naar hun

¹⁴ Voor een volledig overzicht van alle tabellen die werden gebruikt om de verschillende types te beschrijven, verwijzen we naar de bijlage (Appendix A).

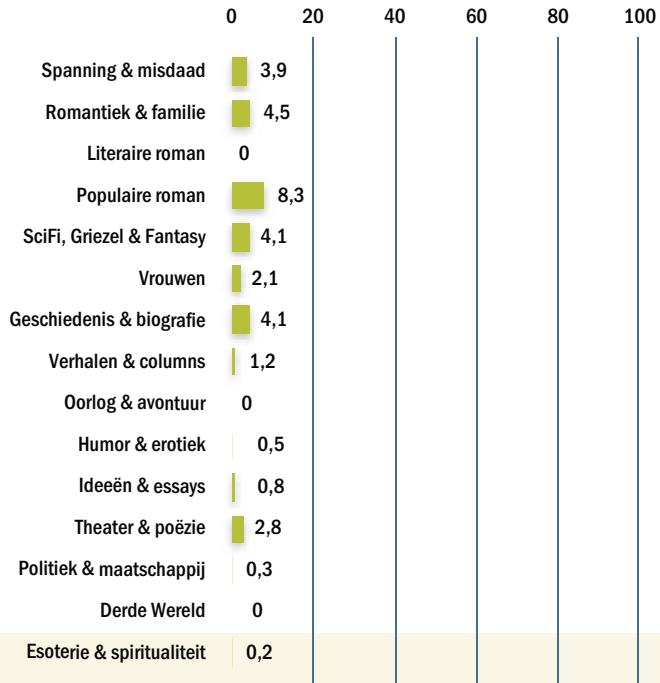
mening over lezen en literatuur laat deze groep zich doorgaans maar matig positief uit. Dit gebruikerstype kenmerkt zich bovendien door het laagst aantal uitgeleende werken: 52% van deze groep leende tussen de 1 en de 10 werken in de steekproefperiode.

Leeswijzer

Hoe leest u deze grafiek? Elk staafje staat voor het percentage van het gebruikerstype in kwestie dat minstens één boek uit die fictie categorie leende. U mag dus op basis van deze figuur bijvoorbeeld niet besluiten dat 40% van de leners van de categorie Spanning & misdaad tot de groep 'adrenalinezoekers' behoort, maar wel dat 40% van de 'adrenalinezoekers' minstens één werk uit de categorie Spanning & misdaad leende. Door de grafieken van de verschillende types te vergelijken krijgt u een beeld van de verschillen in genrevoorkeur.

Kijken we naar de manier waarop de fictiefoben zich door de bibliotheek bewegen dan zien we dat ze niet rechtstreeks naar het werk van hun keuze gaan, noch tussen de rekken of bakken op zoek gaan naar een werk dat hen aantrekt. In beide gevallen zijn ze de groep die het minst hun 'goesting' vindt. De themastand of het rek met nieuwe aanwinsten boeit dit gebruikerstype het minst van alle groepen (slechts 27% maakt hiervan vaak of altijd gebruik). Ze blijken wel de meest fervente gebruikers van de catalogus: 40% van de fictiefoben beweert vaak of bij elk bibliotheekbezoek gebruik te maken van de bibliotheekcatalogus om een bepaald werk op te zoeken. Gevraagd naar de reden waarom ze de bibliotheek bezoeken, zeggen de fictiefoben het minst van alle groepen dat ze om een goed boek of een goede cd komen (29% zegt nooit of soms om deze reden te komen, tegenover 19% gemiddeld). Ze stellen daarentegen het vaakst dat ze komen om info te vinden voor hun werk (29% vaak of altijd) of voor hun studies (35% vaak of altijd). Bij de fictiefoben is Eén de favoriete televisiezender en hun radio staat het vaakst op Donna afgestemd. Om zich te informeren leest deze groep Het Nieuwsblad en hun favoriete tijdschrift blijkt Humo te zijn.

FIGUUR 4.2: DE VOORKEUR IN FICTIEGENRES VAN DE FICTIEFOBEN (N = 8366)

Naar welke genres gaat de voorkeur van de fictiefoben nu eigenlijk uit? Een blik op figuur 4.2 maakt duidelijk dat dit fictietype zijn naam niet gestolen heeft. Het enige wat we uit deze grafiek kunnen afleiden, is dat dit type gebruikers in de fictie-afdeling straalt door hun afwezigheid. Het meest uitgeleende fictiegenre blijkt de *populaire roman* te zijn en zelfs voor dit genre geeft minder dan één op tien (8%) van de fictiefoben te kennen minstens één werk te hebben geleend. Hun lage aantal uitleningen uit de fictiecollectie wordt enigszins verklaard wanneer we naar de andere materialen gaan kijken. Van alle gebruikerstypes blijkt de fictiefoob het meest gebruik te maken van het aanbod aan non-fictiewerken en cd's.

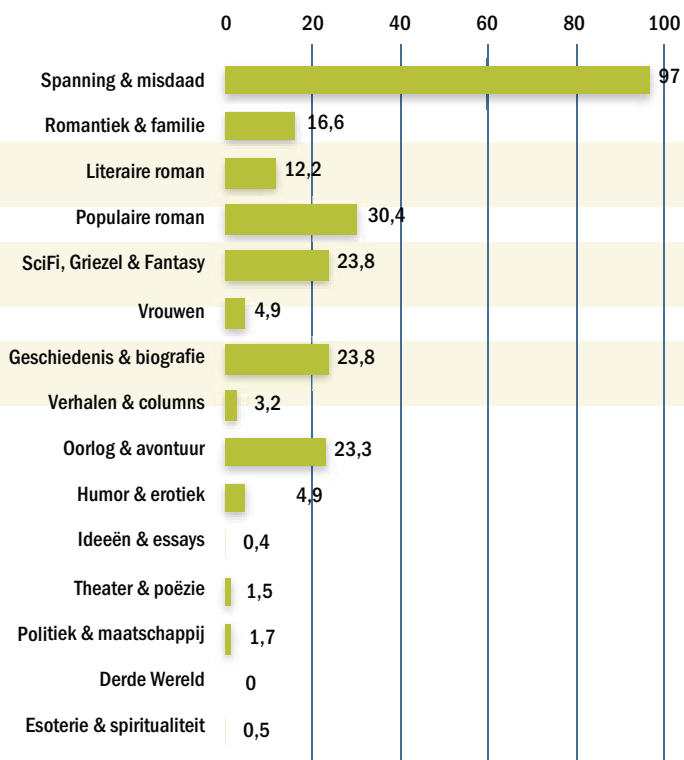
De adrenalinezoekers

De adrenalinezoekers lijken qua achtergrond sterk op de fictiefoben. Ook deze groep telt meer dan gemiddeld mannelijke gebruikers en kenmerkt zich tevens door een hoger dan gemiddeld opleidingsniveau. De ouders van de adrenalinezoekers hebben een opleidingsniveau dat rond het bibliotheekgemiddelde schommelt en ze werden in hun jeugd eerder matig aangezet tot lezen. Dit gebruikerstype is echter iets ouder dan de fictiefoob. Het merendeel van de adrenalinezoekers woont dan ook samen met partner en kinderen en deze groep telt tevens het hoogst aantal werkenden. Daarnaast zijn de gebruikers uit deze groep de best verdienende bibliotheekbezoekers.

Deze groep heeft een matig aantal uitleningen en thuis heeft ze een boekencollectie die overeenkomt met die van de gemiddelde bibliotheekgebruiker. De adrenalinezoekers staan positiever ten aanzien van lezen en boeken dan de vorige groep. Verder stellen we vast dat de adrenalinezoekers iets meer dan gemiddeld slechts lid van één bib zijn (79%). In tegenstelling tot de fictiefoben geeft deze groep het minst van allemaal te kennen voor hun werk naar de bib te komen (14% vaak of altijd) en ze zeggen het minst van allemaal de bib te bezoeken omdat ze er iets kunnen bijleren (13% vaak of altijd). Bij de zoektocht naar een bepaald werk maken ze minder dan gemiddeld gebruik van de catalogus en het personeel (respectievelijk 24% en 6% doet dit vaak of altijd). Ze lopen daarentegen iets vaker dan gemiddeld tussen de bakken of de rekken (75% vaak of altijd).

Net als de fictiefoben kijken ook de adrenalinezoekers het liefst naar Eén en noemen Donna en Radio 2 hun favoriete radiozenders. Opnieuw blijken Het Nieuwsblad en Humo de lijfbladen.

FIGUUR 4.3: DE VOORKEUR IN FICTIEGENRES VAN DE ADRENALINEZOEKERS (N = 3377)

In hun voorkeur voor fictie blijkt deze groep vooral op zoek naar spanning en avontuur. De categorie *Spanning & misdaad* primeert: 97% van deze groep leende minstens één werk uit deze categorie. Verder doen de genres *Populaire roman* (30%); *Science fiction*, *Griezel & fantasy* (24%); *Geschiedenis & biografie* (24%) en *Oorlog & avontuur* (23%) het goed onder deze groep. Genres als *Politiek & maatschappij* (1,7%), *Theater & poëzie* (1,5%) of *Ideeën & essays* (0,4%) blijken daarentegen niet in de smaak van de adrenalinezoekers te vallen.

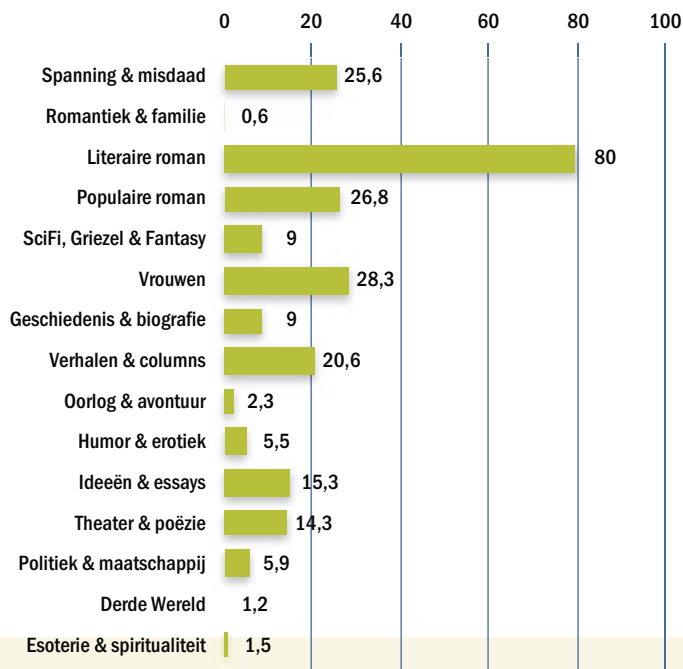
De jonge literairen

Ons derde gebruikerstype, dat evenveel gebruikers telt als de adrenalinezoekers, onderscheidt zich qua sociale achtergrond sterk van deze groep en leunt dichter aan bij het sociale profiel van de fictiefoob. Ze zijn iets jonger dan het bibliotheekgemiddelde en het hoogst opgeleid van al de verschillende types (maar liefst 90% behaalde een diploma hoger secundair of hoger onderwijs). Deze groep woont overwegend samen met partner en kinderen, maar ze tellen naast de fictiefoben het meeste alleenstaanden dat nog bij hun ouders woont. Van alle fictietypes hebben de jonge literairen de hoogste opgeleide ouders: 65% van hun ouders genoot hoger secundair onderwijs of hoger onderwijs. Ze onderscheiden zich echter van de fictiefoben doordat ze doorgaans veel meer vrouwelijke bezoekers onder hun rangen tellen.

Kijken we naar hun bibliotheekgebruik dan zien we een fictietype met een gematigd aantal uitleningen dat thuis iets meer boeken in zijn bezit heeft dan het gemiddelde voor de bibliotheekgebruikers (66% heeft meer dan 50 boeken in bezit). De jonge literairen staan heel positief ten aanzien van de stellingen over boeken en lezen en werden in hun jeugd het sterkst van alle fictietypes gestimuleerd om te lezen. Kijken we naar de manier waarop de jonge literairen zoeken, dan zien we opnieuw gelijkenissen met de fictiefoben. Ze maken het meest van allen gebruik van de bibliotheekcatalogus (41% gebruikt dit zoekinstrument vaak of altijd), maar lopen minder dan de andere types gewoonweg tussen de rekken of de bakken door (60% doet dit vaak of altijd). We zien ze vaak rechtstreeks naar het werk van hun keuze gaan (62%). Gevraagd naar de redenen van het bezoek geven ze net als de fictiefoben vaker dan gemiddeld 'werk' (24%) en 'studies' (31%) op.

De aanzienlijke culturele bagage van de jonge literairen komt tot uiting in hun mediavorkeuren. De programmering van Canvas en Eén blijkt hun het meest aan te spreken, en Radio 1 is de favoriete radiozender. De jonge literairen lezen graag *De Standaard* en *De Morgen* om zich te informeren en opnieuw blijkt *Humo* hun favoriete tijdschrift.

FIGUUR 4.4: DE VOORKEUREN IN FICTIEGENRES VAN DE JONGE LITERAIREN (N = 3373)

In hun fictievoorkeuren zien we dit fictietype sterk naar de literaire pool van de genres aanleunen. De literaire roman prijkt aan de top met 80% van deze groep die minstens één literaire roman leende in de steekproefperiode. Verder slaat ook de psychologische en vrouwenliteratuur uit de categorie *Vrouwen* sterk aan (28%). Op de derde en vierde plaats komen de categorieën *Populaire roman* en *Spanning & misdaad* met respectievelijk 27% en 26% van de jonge literairen die wel eens in dit genre naar boeken sprokkelen. De categorieën *Oorlog & avontuur* (2,3%), *Derde Wereld* (1,2%) en *Romantiek & Familie* (0,6%) vallen niet bepaald in de smaak bij dit fictietype.

De romantici (11,7% van de gebruikers)

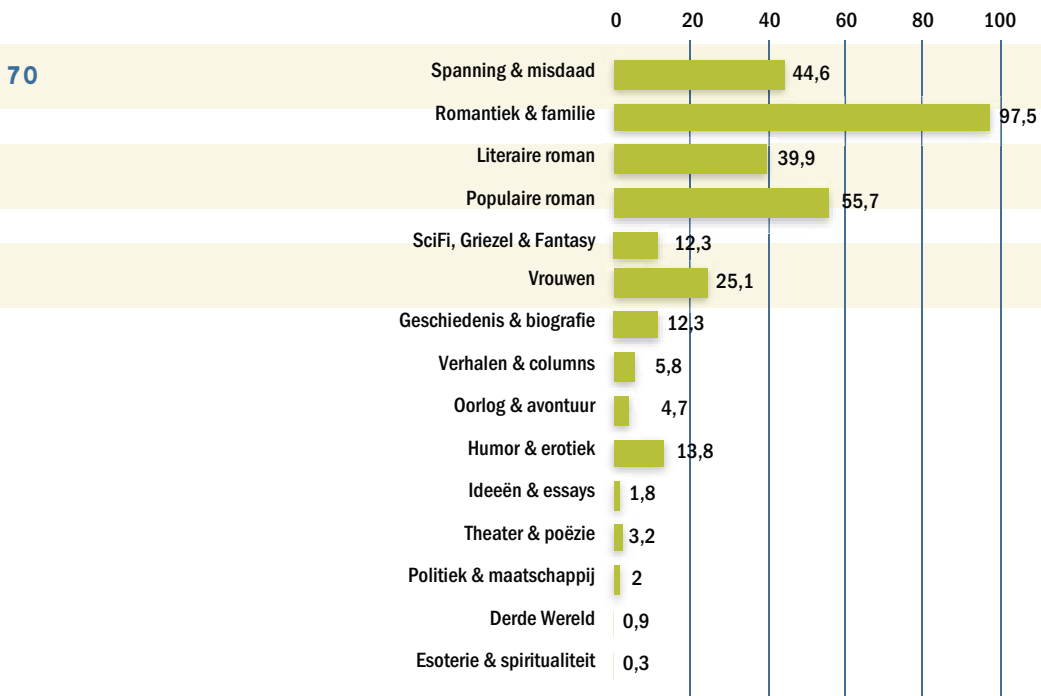
Onder de romantici treffen we de meest vrouwelijke bibliotheekbezoekers aan: 86% van dit fictietype zijn vrouwen. Qua leeftijd zien we dat deze groep iets ouder is dan het bibliotheekgemiddelde. Deze groep beschikt over de minst culturele bagage. Ze zijn zelf niet enkel de laagst opgeleide groep ('slechts' 76% heeft een diploma hoger secundair of hoger) maar hebben van alle types ook de laagst opgeleide ouders (48% heeft een diploma hoger secundair of hoger). De romantici werden in hun kindertijd dan ook het minst gestimuleerd om te lezen. Naar gezinssituatie zijn samenwonenden met partner en kinderen het sterkst van alle types vertegenwoordigd (51%) in deze groep. De groep

romantici telt het hoogste aantal huisvrouwen (12%). Vergelijken we het inkomen van de romantici met de andere types dan zien we dat het hier om het fictietype met het laagste inkomen gaat: 40% heeft een inkomen lager dan 2.000 euro.

Het merendeel van de romantici (59%) geeft te kennen meestal maandelijks de bib te bezoeken. Ze hebben een gematigd aantal uitleningen: de meerderheid leende tussen de 10 en de 22 boeken uit in de registratieperiode. Ze hebben van alle fictietypes thuis het minst aantal boeken in bezit. De romantici zijn doorgaans ook de 'trouwste' leden van de bib: 83% heeft een lidkaart van slechts één openbare bibliotheek. De romantici maken (veel) minder dan gemiddeld gebruik van de bibliotheekcatalogus (21% vaak of altijd) en lopen (veel) meer dan gemiddeld gewoon tussen de bakken en de rekken (79% vaak of altijd). Als reden van hun bibliotheekbezoek geven ze doorgaans meer dan gemiddeld een 'goed boek vinden' (90%) of 'omwille van de kinderen' (39%) op.

De romantici kenmerken zich door een voorkeur voor Eén als favoriete televisiezender en Radio 2 als favoriete radiozender. Om zich te informeren lezen ze vaak Het Nieuwsblad en onder hun favoriete tijdschriften vinden we vrouwenbladen als Flair en Libelle terug.

FIGUUR 4.5: DE VOORKEUR IN FICTIEGENRES VAN DE ROMANTICI (N = 2414)

Wat betreft hun smaak in fictie zien we een grote voorkeur voor de romantische literatuur en de familie- en streekromans: Maar liefst 98% van de romantici leende minstens één werk uit deze categorie. Op de tweede plaats volgt de *Populaire roman* (86%) en ook de boeken uit de categorie *Spanning & misdaad* (45%) vallen in de smaak bij de romantici. Bovendien durft één op vier van de romantici wel eens te sprokkelen bij de literaire romans. Ze blijven echter wel ver weg van de categorieën *Politiek & maatschappij* (2%), *Ideeën & essays* (1,8%) en *Derde Wereld* (0,9%).

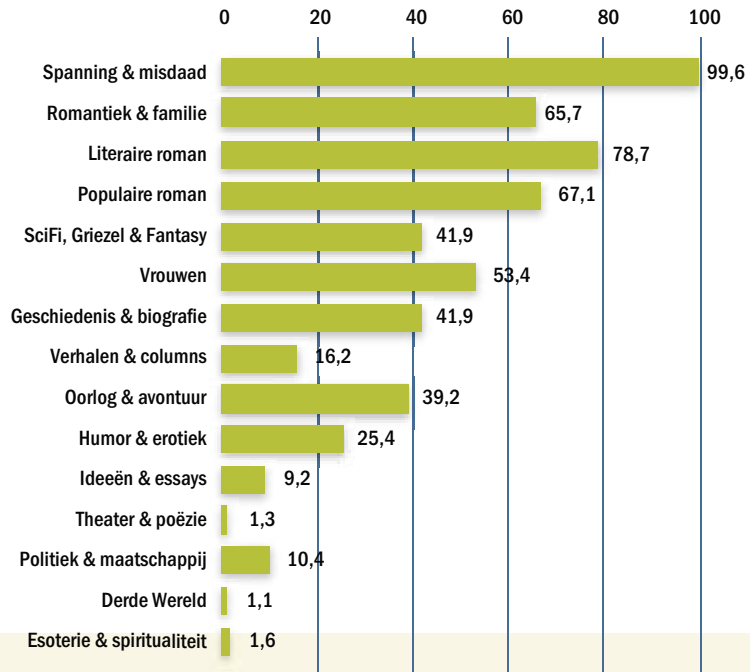
De fictiefielen

Als voorlaatste type bespreken we de fictiefielen. Dit fictietype lijkt in sociaal opzicht sterk op de romantici. De groep telt een meer dan gemiddeld aantal vrouwelijke bezoekers (72%) en beschikt over relatief weinig culturele bagage. Ze vormen het tweede laagst opgeleide fictietype: 78% heeft een diploma hoger secundair of hoger onderwijs. De ouders van de fictiefielen zijn lager opgeleid dan gemiddeld (51% behaalde een diploma hoger of hoger secundair onderwijs). De fictiefielen onderscheiden zich van de vorige groep doordat ze gemiddeld ouder zijn dan de romantici: 63% is ouder dan 45. Hun hogere leeftijd weerspiegelt zich tevens in hun gezinssituatie en hun beroepsstatus. De fictiefielen tellen het tweede meeste bezoekers die samenwonen met partner, maar waarvan de kinderen niet meer thuis wonen (31%) en het meeste gepensioneerden (24%). Hun inkomen, hoewel hoger dan dat van de romantici, volgt het bibliotheekgemiddelde.

De fictiefielen komen het tweede meeste over de bibliotheekvloer: 48% van deze groep komt meermaals per maand of meer naar de bib. Ze hebben het tweede hoogste aantal uitleningen van alle fictietypes: 63% leende meer dan tweeëntwintig werken in de steekproefperiode. Ze zijn de tweede meest 'trouwe' leden, aangezien 83% onder hen slechts van één bibliotheek lid blijkt te zijn. Kijken we naar hun boekencollectie thuis dan zien we dat ze een iets hoger dan gemiddeld aantal boeken in bezit hebben. De informatieve functie van de bibliotheek blijkt voor de fictiefielen niet echt te primeren. Gevraagd naar de redenen van hun bezoek antwoorden ze het minst van allen 'om informatie te vinden over dingen die me bezighouden' (34%) en wandelen ze juist de bib binnen 'om een goed boek te vinden' (34%). Ze maken het minst van al gebruik van de catalogus om boeken op te sporen (17%) en wandelen het meest tussen de rekken en de bakken (79%) om iets te vinden dat hen aanstaat.

De fictiefiel kijkt het liefst naar de televisieprogramma's op Eén en luistert het liefst naar Radio 2. Opnieuw zien we bij de favoriete krant en het favoriete tijdschrift respectievelijk Het Nieuwsblad en Humo op de eerste plaats staan.

FIGUUR 4.6: DE VOORKEUREN IN FICTIEGENRES VAN DE FICTIEFIELEN (N = 1785)

Uit figuur 4.6 blijkt duidelijk waar die fictiefiel zijn naam vandaan haalt. De fictiefiel blijkt boeken te lenen uit een opvallend breed palet aan fictiegenres. In tegenstelling tot andere fictietypes maakt deze groep weinig onderscheid tussen literaire of populaire genres. De categorie *Spanning & misdaad* (100%) primeert, maar ook de literaire (79%) en de populaire (67%) romans worden vaak uitgeleend. Daarnaast doen ook de categorieën *Romantiek & familie* (66%) en *Vrouwen* (53%) het heel goed. Categorieën als *Politiek & maatschappij* (10%), *Ideeën & Essays* (9%) en *Theater & Poëzie* (1,3%) blijken dan weer minder in de smaak te vallen bij deze groep.

De oudere literairen

Het laatste fictietype, de oudere literairen, is gemiddeld het oudste van alle onderscheiden types: 64% van deze groep is ouder dan 45 jaar. Na de romantici is het bovendien de groep die het meeste vrouwelijke bezoekers telt (75%). De oudere literairen onderscheiden zich van de romantici en de fictiefielen door hun grotere culturele bagage: 83% heeft een diploma hoger secundair onderwijs of hoger. Het opleidingsniveau van de ouders van deze groep volgt het bibliotheekgemiddelde (54% heeft een diploma hoger secundair of hoger) en de oudere literairen werden in hun jeugd sterk gestimuleerd om

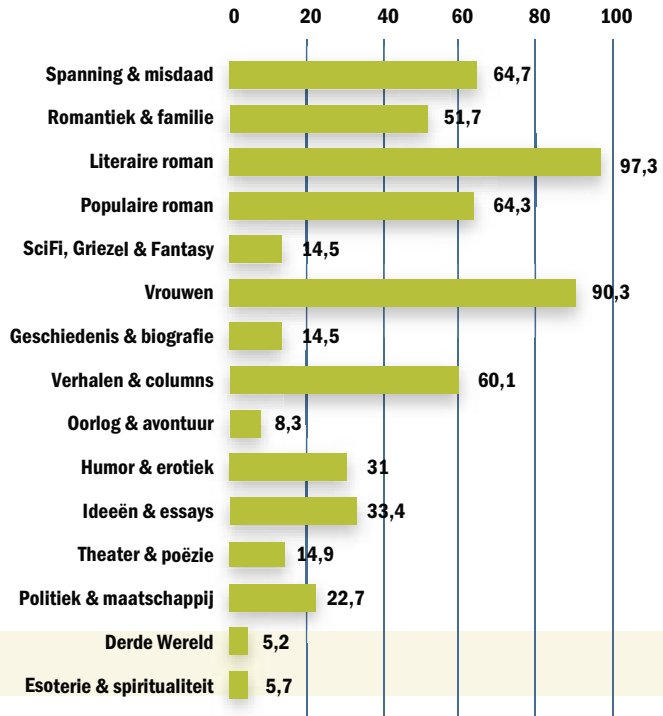
te lezen. De gezinssituatie van dit fictietype is vergelijkbaar met dat van de fictiefielen. De meerderheid woont samen met partner en kinderen (41%), maar deze groep telt tevens het grootst aantal bezoekers waarvan de kinderen het huis reeds verlaten hebben (32%). Ook onder deze groep treffen we een meer dan gemiddeld aantal gepensioneerden aan (23%). Het inkomen van deze groep wijkt niet sterk af van het bibliotheekgemiddelde.

De oudere literairen zijn de meest frequente bezoekers van de bibliotheek: 49% komt meermaals per maand of meer over de bibliotheekvloer. Dit vertaalt zich op zijn beurt in het hoogst aantal uitleningen van alle fictietypes: maar liefst 65% van deze groep leende in een half jaar tijd meer dan tweeëntwintig werken. Daarbij lenen ze niet enkel veel werken, maar hebben ze van alle fictietypes thuis de grootste collectie boeken. Kijken we naar de redenen van het bibliotheekbezoek dan blijken de oudere literairen het minst 'voor de kinderen' te komen (26% vaak of altijd) en net zoals de fictiefielen het vaakst 'om een goed boek of goede cd te vinden' (93% vaak of altijd). Bij het zoeken naar werken maken ze minder dan gemiddeld gebruik van de bibliotheekcatalogus (26% vaak of altijd) en maken ze veel meer dan andere fictietypes gebruik van de themastand en het rek met nieuwe aanwinsten (60%).

De favoriete televisiezender van de oudere literairen blijkt opnieuw Eén en ze verkiezen Radio 1 als favoriete radiozender. Voor de kranten en de tijdschriften scoren Het Nieuwsblad en Humo opnieuw het beste.

FIGUUR 4.7: DE GENREVOORKEUREN VAN DE OUDERE LITERAIREN (N = 1262)

Wanneer we de specifieke genrevoorkeuren van de oudere literairen onder de loep nemen, dan zien we opnieuw een vrij breed gamma aan uitgeleende fictiegenres. Toch primeren vooral de eerder literaire categorieën. De *literaire roman* prijkt aan de top met 98% van de oudere literairen die minstens één werk uit deze categorie leenden. Op de tweede plaats komt de categorie *Vrouwen* waarvan negen op tien van de gebruikers van dit type wel eens een werk leenden. De categorieën *Spanning & misdaad* (65%) en *Populaire roman* (64%) vallen in even sterke mate in de smaak en ook de categorie *Verhalen & Columns* (60%) en *Romantiek & Familie* (52%) dragen de voorkeur van dit fictietype weg. Genres die het minder goed doen onder deze groep zijn onder andere *Geschiedenis & biografie* (15%), *Oorlog & avontuur* (8%) en *Esoterie & spiritualiteit* (6%).

SAMENVATTEND ...

Wanneer we de sociale profielen en de uitleenvoorkeuren van de verschillende fictietypes naast elkaar leggen, kunnen we enkele globale conclusies afleiden.

Zoals we eerder in dit rapport al vermeldden, speelt het geslacht van de bezoekers een grote rol in de mate waarin ze gebruik maken van de fictiecollectie. Bekijken we twee fictietypes die een gelijkaardig opleidingsniveau en een gelijkaardige leeftijdsstructuur hebben, maar waarvan de ene meer mannelijke en de andere meer vrouwelijke bezoekers telt - zoals de *fictiefoben* en de *jonge literairen* (beide relatief jong en hoog opgeleid) - dan zien we een duidelijk contrast in uitleenpatronen. Mannelijke bezoekers blijken doorgaans veel minder gebruik te maken van de fictiecollectie. Als een iets mannelijker fictietype zoals de *adrenalinezoecker* wel regelmatig fictiewerken leent, dan zien we een uitleenprofiel dat beduidend meer naar spanning en avontuur op zoek gaat dan een meer vrouwelijke fictietype dat even oud is en over een gelijkaardige culturele bagage beschikt, zoals de *romantici*.

Als de mate waarin de fictiecollectie wordt gebruikt deels bepaald wordt door het geslacht van de bezoeker, dan blijkt hun opleidingsniveau vooral verantwoordelijk voor de specifieke genres die worden uitgeleend. Zo neigen bezoekers met een grote culturele bagage (gemeten aan de hand van het eigen opleidingsniveau, het opleidingsniveau van de ouders en de stimulans om te lezen in de kindertijd) overwegend naar de meer literaire genres zoals de *Literaire roman*, de *Vrouwen- en psychologische literatuur* en de categorie *Ideeën & essays*. Kijken we bijvoorbeeld naar groepen die een gelijkaardige leeftijdsstructuur en geslachtsverdeling hebben, maar een verschillend opleidingsniveau - zoals de *fictiefielen* en de *oudere literairen* - dan zien we in het eerste geval een uitleenpatroon waarin de eerder populaire genres primeren en in het tweede geval een meer uitgesproken voorkeur voor de meer literaire fictiegenres.

De *leeftijd* van de bezoekers blijkt één van de factoren die het uitleengedrag van fictiewerken het sterkst vorm geeft. Bezoekers met een gelijkaardige geslachtsverdeling en een gelijkaardig opleidingsniveau, maar een verschillende leeftijdsstructuur - zoals de *jonge literairen* en de *oudere literairen* - verschillen niet zozeer in hun 'smaak' van fictiegenres, maar wel in het aantal uitleningen en gekozen genres. In beide groepen blijft er een grote voorkeur bestaan voor de meer literaire genres, maar de oudere literairen lenen doorgaans meer werken uit een breder aantal genres. Vooral de bezoekers tussen de 18 en de 30 jaar onderscheiden zich van de anderen door een meer sporadisch bibliotheekbezoek en een selectievere uitleenvoorkeur die uit een beperkter aantal genres kiest.

In het volgende hoofdstuk zullen we proberen te achterhalen of dezelfde factoren ook een rol spelen bij het sturen van de uitleningen in de non-fictiecollectie.

HOOFDSTUK 5: DE NON-FICTIELEENERS ONDER DE LOEP

Bij het afbakenen van verschillende gebruikerstypes bij de non-fictieleeners gingen we iets anders te werk dan bij de fictieleeners. De verschillende boeken uit de fictiecollectie zijn allemaal geklasseerd volgens de SISO-indeling. Deze indeling werd op basis van de SISO-codes herleid tot 18 verschillende non-fictiegenres (zie tabel 5.1). Dit aantal bleek aanvaardbaar voor het uitvoeren van een clusteranalyse en moest dus niet verder gereduceerd worden.

DE POPULARITEIT VAN DE NON-FICTIEGENRES

Ook voor de non-fictiecollectie gingen we na welke genres het meest werden uitgeleend en welke delen van de collectie maar weinig van de rekken komen. Tabel 5.1 en figuur 5.1 tonen het aandeel van elk specifiek genre in het totale aantal uitgeleende non-fictiewerken.

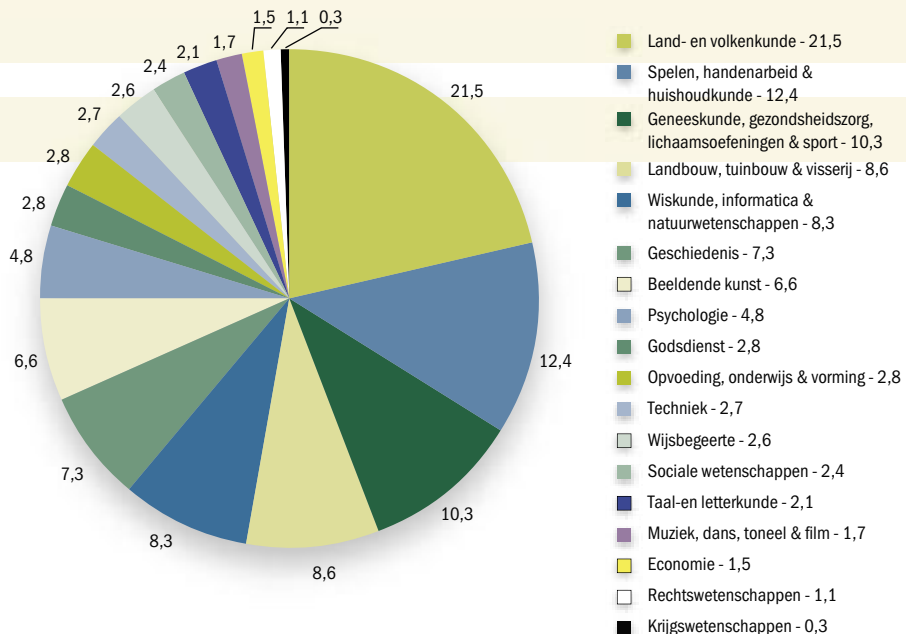
Een eerste blik op de grafiek en de tabel maakt al snel duidelijk dat veel bezoekers de non-fictiecollectie voor één welbepaald doel lijken te gebruiken. Maar liefst één op vijf van alle uitgeleende non-fictiewerken kwam uit de categorie *Land- & volkenkunde*. De reisgidsen, atlassen en naslagwerken over specifieke landen die in de bibliotheek te vinden zijn, blijken dus voor veel gebruikers dankbare hulpmiddelen om zich te informeren over hun toekomstige reisbestemming of om hun vakantie voor te bereiden.

Op de tweede plaats treffen we de categorie *Spelen, handenarbeid & huishoudkunde* aan die 12% van alle non-fictieontleningen voor haar rekening neemt. Op de derde plaats komen boeken die om de meest uiteenlopende redenen het menselijk lichaam als onderwerp nemen: één op tien van alle non-fictiewerken komt uit de categorie *Geneeskunde, gezondheidszorg, lichaams oefeningen & sport*. Het minst populair blijken de werken uit de categorieën *Economie, Rechtswetenschappen* en *Krijgswetenschappen*. Deze genres nemen telkens minder dan twee procent van alle non-fictie-uitleningen voor hun rekening.

TABEL 5.1: AANDEEL VAN DE VERSCHILLENDE GENRES IN HET TOTALE AANTAL UITGELEENDE NON-FICTIEWERKEN

Non-fictiegenre	Percentage
1. Land & volkenkunde	21,5
2. Spelen, handenarbeid & huishoudkunde	12,4
3. Geneeskunde, gezondheidszorg, lichaams oefeningen & sport	10,3
4. Landbouw, tuinbouw & visserij	8,6
5. Wiskunde, informatica & natuurwetenschappen	8,3
6. Geschiedenis	7,3
7. Beeldende kunst	6,6
8. Psychologie	4,8
9. Godsdienst	2,8
10. Opvoeding, onderwijs & vorming	2,8
11. Techniek	2,7
12. Wijsbegeerte	2,6
13. Sociale wetenschappen	2,4
14. Taal- & letterkunde	2,1
15. Muziek, dans, toneel & film	1,7
16. Economie	1,5
17. Rechtswetenschappen	1,1
18. Krijgswetenschappen	0,3
Totaal = 97 166	100

FIGUUR 5.1: AANDEEL VAN DE VERSCHILLENDE GENRES IN HET TOTALE AANTAL UITGELEENDE NON-FICTIEWERKEN. (N = 101 706)

EEN TYPOLOGIE VAN NON-FICTIELEENERS

Om een gedetailleerder beeld te krijgen van de groepen gebruikers die worden aangesproken door bepaalde delen van de non-fictiecollectie maakten we opnieuw een latente clusteranalyse om verschillende non-fictietypes af te bakenen. De analyse leverde vijf verschillende groepen op. Dat we voor de non-fictieontleningen maar vijf groepen nodig hebben in plaats van zes geeft al een indicatie dat de bibliotheekbezoekers in hun non-fictie-uitleningen minder sterk van mekaar verschillen. In wat volgt bespreken we opnieuw de sociale kenmerken, het bibliotheekgebruik, de media- en de genrevoorkeuren van deze vijf types. Aangezien de clusteranalyse enkel rekening hield met gebruikers die minstens één geldige uitlening hadden in de categorie non-fictie gaat het hier om een kleiner deel van het lenersbestand. In totaal heeft deze typologie betrekking op 14.581 bezoekers.

Opnieuw bespreken we de verschillende types naar de mate dat ze voorkomen onder de bibliotheekbezoekers. Achtereenvolgens komen de 'huismussen' (45% van de bezoekers), de 'evenwichtzoekers' (15%), de 'autodidacten' (18%), de 'trekvogels' (13%) en de 'non-fictiefanaten' (8%).

De huismussen

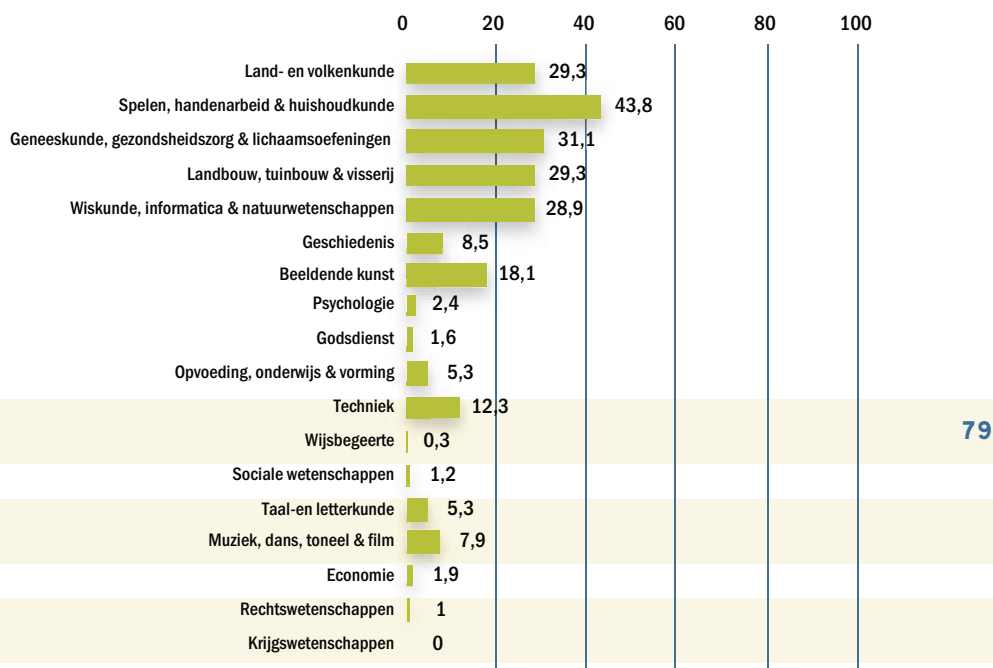
Het eerste non-fictietype, de huismus, slaat op de tweede jongste groep gebruikers: 64% van deze groep is jonger dan 45 jaar (tegenover 59% van het bibliotheekgemiddelde). Zoals bij de bespreking van de materiaalvoorkeuren reeds gesignaleerd werd, heeft het geslacht van de bezoekers weinig invloed op hun non-fictie-uitleningen. We zien dan ook dat de geslachtsverdeling van de huismussen met 34% mannen en 66% vrouwen niet of nauwelijks afwijkt van het bibliotheekgemiddelde. Naar opleidingsniveau vormt deze groep het tweede laagst opgeleide non-fictietype: 'slechts' 84% van deze groep heeft een diploma hoger secundair of hoger onderwijs. Het wordt zeker in het geval van non-fictie bijzonder duidelijk dat de term 'laag opgeleid' als relatief moet worden geïnterpreteerd, dus steeds ten aanzien van het gemiddelde van de relatief hoog opgeleide bibliotheekbezoekers. De huismussen hebben wel de tweede hoogst opgeleide ouders (60% heeft een diploma hoger secundair of hoger) en het tweede hoogste inkomen van al de non-fictietypes. Naar gezinssituatie wonen de huismussen het meest van alle gebruikerstypes samen met partner en kinderen (49%).

38% van de huismussen komt meermaals per maand of meer over de bibliotheekvloer. Ze volgen daarmee het bibliotheekgemiddelde. Dit non-fictietype heeft wel het tweede hoogste aantal uitleningen: 37% leende meer dan tweeëntwintig werken op een half jaar tijd. Thuis blijken ze echter de tweede kleinste boekencollectie te hebben met 42% van de gebruikers die minder dan vijftig boeken bezit. De huismussen blijken bovendien meestal trouw te blijven aan één bib (73% onder hen heeft slechts één bibliotheeklidkaart). Ze maken bij hun bezoek iets minder gebruik van de catalogus dan gemiddeld (34% vaak of altijd) en geven het meest van alle non-fictietypes te kennen dat ze boeken vinden

door tussen de rekken te lopen (67%). Het is wel belangrijk te vermelden dat alle non-fictietypes sterk op mekaar lijken in hun zoekgedrag.

De favoriete televisiezender van de huismussen is Eén en ze luisteren het vaakst naar Radio Donna. Hun favoriete krant is opnieuw Het Nieuwsblad en onder hun favoriete tijdschriften vallen vrouwenbladen als Libelle en Flair.

FIGUUR 5.2: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE 'HUISMUSSEN.' (N = 6603)

De huismussen danken hun naam aan een profiel van non-fictie-uitleningen dat vooral uit boeken bestaat die huis, tuin en keuken als onderwerp hebben. De categorie *Spelen, handenarbeid & huishoudkunde* primeert: 44% van deze groep leende wel eens een werk uit dit genre. Boeken uit de categorie *Geneeskunde, gezondheidszorg, lichaams oefeningen & sport* (31%) en *Landbouw, tuinbouw & visserij* (29%) komen op de tweede en de derde plaats. Ook de categorie *Land- & volkenkunde* (29%) doet het heel goed onder de gebruikers van dit type. De genres *Psychologie* (2,4%), *Economie* (1,9%) en *Wijsbegeerte* (0,3%) vallen veel minder in de smaak bij deze groep.

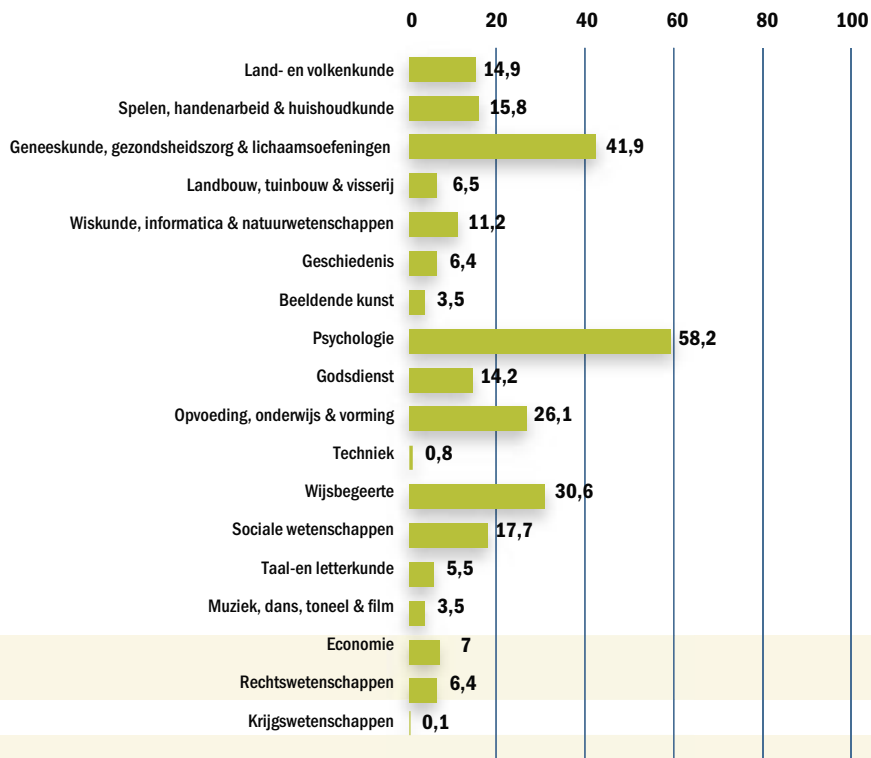
De evenwichtszoekers

Het tweede non-fictietype, de evenwichtszoekers, telt het grootste aantal vrouwelijke bezoekers (74%). Ze zijn het jongste non-fictietype: 66% van deze categorie is jonger dan 45 jaar. Hun opleidingsniveau wijkt niet af van het bibliotheekgemiddelde (85% heeft een diploma hoger secundair of hoger onderwijs). Van alle non-fictietypes zijn de ouders van deze groep gemiddeld het hoogst opgeleid: 60% is in het bezit van een diploma hoger of hoger secundair onderwijs. Kijken we naar de gezinssituatie dan zien we dat het merendeel samenwoont met partner en kinderen (44%), maar tellen we tevens het hoogste aantal alleenstaanden die nog in het ouderlijke huis wonen (20%). Dit gebruikerstype telt het hoogste aantal studenten (15%). De evenwichtszoekers hebben gemiddeld het laagste inkomen van de non-fictietypes.

De evenwichtszoekers gaan iets minder regelmatig naar de bib dan de gemiddelde bibliotheekbezoeker: één op de drie bezoekt meermaals per maand of meer zijn of haar openbare bibliotheek. Dit vertaalt zich in een iets lager aantal uitleningen: 32% leende meer dan tweeëntwintig werken in de steekproefperiode. Ook thuis hebben de evenwichtszoekers een iets kleinere boekencollectie dan de gemiddelde bibliotheekbezoeker. Dit fictietype geeft te kennen iets meer dan gemiddeld lid te zijn van meerdere bibliotheken, hoewel nog steeds 71% onder hen uitsluitend lid is van één bibliotheek. In hun zoekstrategieën onderscheiden de gebruikers van dit type zich niet sterk van de andere groepen. Ze maken iets minder dan gemiddeld gebruik van de catalogus (24% vaak of altijd) en vinden iets meer boeken door tussen de rekken te kuieren (60%).

In hun mediavorkeuren kiezen de evenwichtszoekers voor Eén en Radio Donna als respectievelijke favoriete televisie- en radiozender. Het Nieuwsblad blijkt de favoriete krant en het zijn opnieuw de vrouwenbladen die het goed doen bij deze categorie.

FIGUUR 5.3: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE EVENWICHTZOEKERS (N = 2186)

De thema's uit vrouwenbladen weerspiegelen zich ook in de uitleenvoorkeuren van de evenwichtszoekers. *'Een gezonde geest in een gezond lichaam'* lijkt wel het motto te zijn van dit non-fictietype. Kijken we naar hun uitleningen dan zien we een uitgesproken voorkeur voor de categorieën *Psychologie* (58%) en *Geneeskunde, gezondheidszorg, lichaams oefeningen & sport* (42%). Meer filosofisch getinte literatuur komt op de derde plaats (31%) en boeken met een meer pedagogische inslag uit de categorie *Opvoeding, onderwijs & vorming* worden tevens door één op vier van deze groep herhaaldelijk geleend. Kijken we naar de non-fictiegenres die in veel mindere mate worden uitgeleend dan zien we dat categorieën als *Economie* (7%), *Landbouw, tuinbouw & visserij* (7%) en *Beeldende kunst* (4%) veel minder in de smaak vallen.

De autodidacten

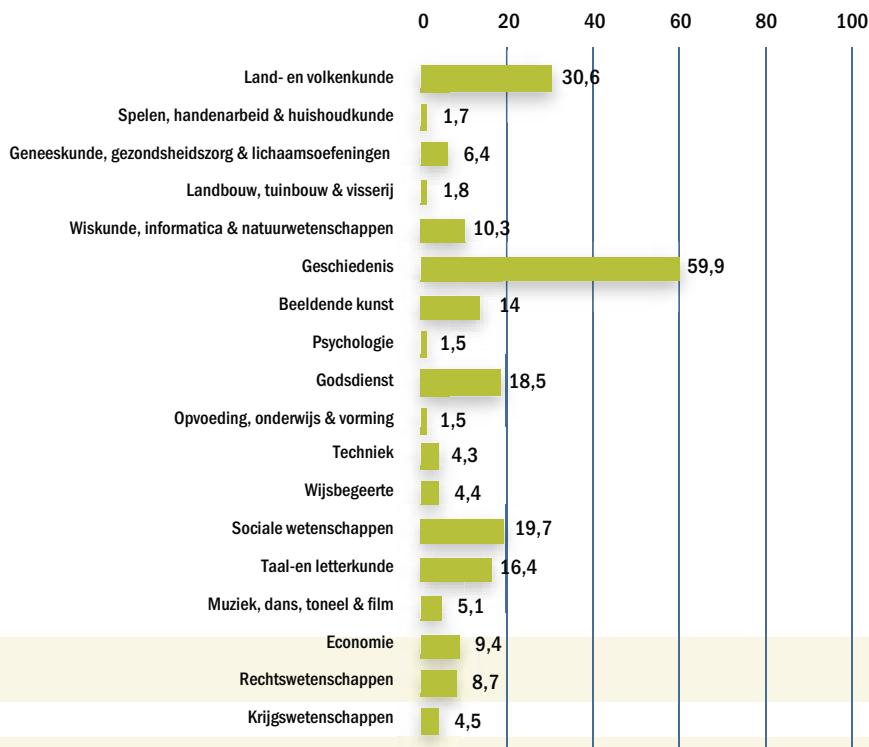
De autodidacten onderscheiden zich op een aantal belangrijke punten van de rest van de non-fictietypes. Hier gaat het om de meest mannelijke en oudste groep (dit type telt 47% mannen en 51% is ouder dan 45 jaar) en de tweede laagst opgeleide groep (84% genoot hoger of hoger secundair onderwijs). Ze hebben bovendien de laagst opgeleide ouders (57% genoot hoger of hoger secundair onderwijs) van alle non-fictietypes. Het grootste deel van de autodidacten woont samen met partner en kinderen (38%) of met partner, maar zonder kinderen die nog thuis wonen (26%). De autodidacten tellen ook het grootste aantal gepensioneerde bezoekers (21%). Hun inkomen ligt iets onder het bibliotheekgemiddelde, maar de inkomensverschillen tussen de verschillende non-fictietypes zijn nergens bijzonder uitgesproken.

Niettegenstaande hun geringe culturele bagage werden de autodidacten tijdens hun jeugd wel sterk gesteund om te lezen. Dit weerspiegelt zich in hun bibliotheekgebruik. Maar liefst 42% van de autodidacten stapt meermaals per maand of nog meer de bibliotheek binnen. Ze kenmerken zich door een gematigd aantal uitleningen dat niet sterk afwijkt van het bibliotheekgemiddelde. Deze groep beperkt zijn bibliotheekgebruik niet tot één bibliotheek: 31% is lid van meerdere bibliotheken. In hun manier van zoeken blijken ze de meest doelgerichte groep te zijn: 41% van de autodidacten gebruikt vaak of bij elk bibliotheekbezoek de catalogus, terwijl ze het minst van allen te kennen geven gewoon tussen de rekken door te lopen (60%).

82

Kijken we naar hun mediavorkeuren dan blijkt Eén (opnieuw) de favoriete televisiezender en Radio 1 de meest geliefkoosde radiozender. Over de actualiteit blijft de autodidact op de hoogte via De Standaard en zijn favoriete tijdschrift blijkt Humo te zijn.

FIGUUR 5.4: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE AUTODIDACTEN (N = 2688)

In hun leenvoorkeuren steekt één categorie duidelijk boven de anderen uit: boeken uit het genre *Geschiedenis* worden door 60% van de autodidacten geleend. De autodidact blijkt de bibliotheek dus vooral te bezoeken om zijn algemene (historische) kennis uit te breiden. Op de tweede plaats treffen we het genre *Land- & volkenkunde* (31%) aan. Eén op vijf van de autodidacten gaat ten slotte ook wel eens kijken bij boeken uit *Sociale wetenschappen* en *Godsdienst*. De categorieën *Spelen, handenarbeid & huishoudkunde* en *Tuinbouw, landbouw & visserij* behoren tot de genres die het minst door de autodidacten worden geleend.

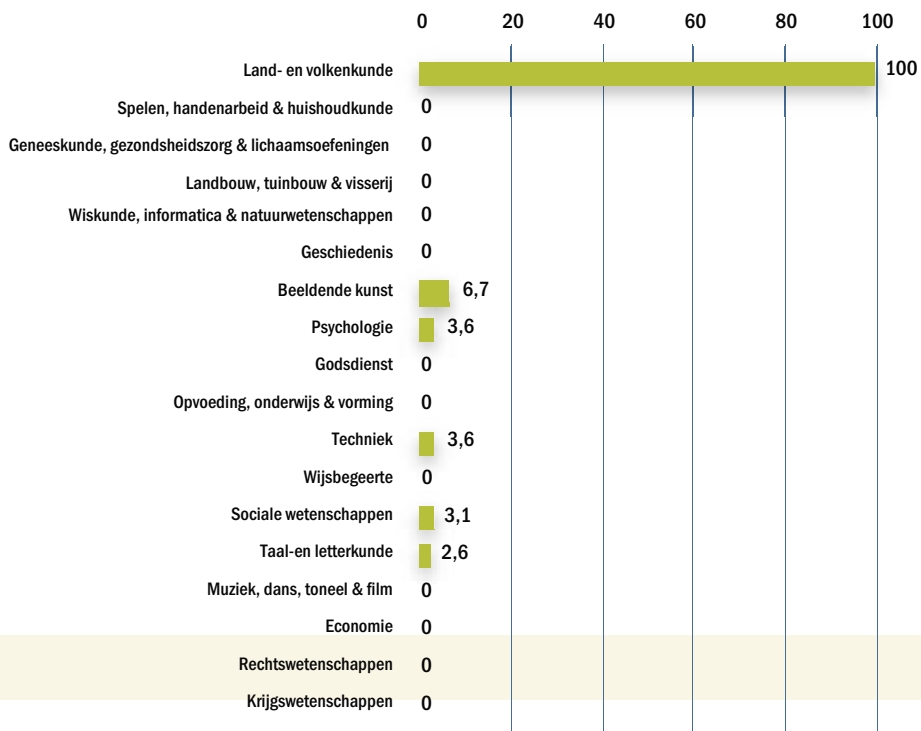
De trekvogels

De trekvogels onderscheiden zich in de eerste plaats van de autodidacten door hun jongere leeftijd: deze groep telt het meeste bezoekers in de categorie 45 tot 60 jaar (37%). Ze zijn aanzienlijk hoger opgeleid: 87% van de gebruikers in deze groep heeft een diploma hoger secundair of hoger onderwijs op zak. Bovenop hun eigen culturele bagage heeft deze groep nog de ouders met het tweede hoogste opleidingsniveau van de verschillende non-fictietypes (58% genoot hoger of hoger secundair onderwijs). Het merendeel van de trekvogels woont samen met partner en kinderen (46%), maar deze groep kent (net als de autodidacten) het meeste gebruikers die samenwonen met partner, waarvan de kinderen niet meer thuis wonen (26%). Deze groep heeft het hoogste inkomen en telt het meeste werkenden van alle non-fictietypes (68%)

In hun bibliotheekgebruik onderscheiden de trekvogels zich niet als de meest frequente bibliotheekbezoekers: 67% onder hen komt maandelijks of minder over de bibliotheekvloer. Met 43% die minder dan 10 werken leenden op een half jaar tijd, hebben de trekvogels ook het laagst aantal uitleningen. Thuis heeft deze groep nochtans een gemiddeld aantal boeken in bezit. Gevraagd naar de redenen van hun bezoek blijken de trekvogels niet echt overtuigd van de informatieve functie van de bib. Ze geven het minst van alle types te kennen dat ze naar de bib komen omdat men er altijd 'wel iets kan bijleren' (14%). Bij het zoeken naar een bepaald werk maken ze het minst van alle groepen gebruik van de catalogus (32%) en geven ze het meest van allen te kennen rechtstreeks naar het werk van hun keuze te gaan (63%).

Ook voor de trekvogels blijkt Eén de favoriete televisiezender, terwijl Radio 1 als favoriete radiozender wordt opgegeven. Opnieuw blijkt Het Nieuwsblad de favoriete krant, terwijl Humo als favoriet tijdschrift wordt verkozen.

FIGUUR 5.5: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE TREKVOGELS. (N = 1944)

Een blik op figuur 5.5 laat zien waar de trekvogels hun naam aan danken. Dit type heeft veruit het meest selectieve leenpatroon van de vijf non-fictietypes. *Alle* bezoekers uit deze groep leenden in de steekproefperiode minstens één werk uit de categorie *Land- & volkenkunde*, maar nauwelijks of geen werken uit andere non-fictiegenres. Als de reisvogels dus de bibliotheek binnenstappen en als ze tijdens hun bezoek de non-fictiecollectie bezoeken is het bijna uitsluitend om reisgidsen, atlassen en naslagwerken over specifieke landen te lenen.

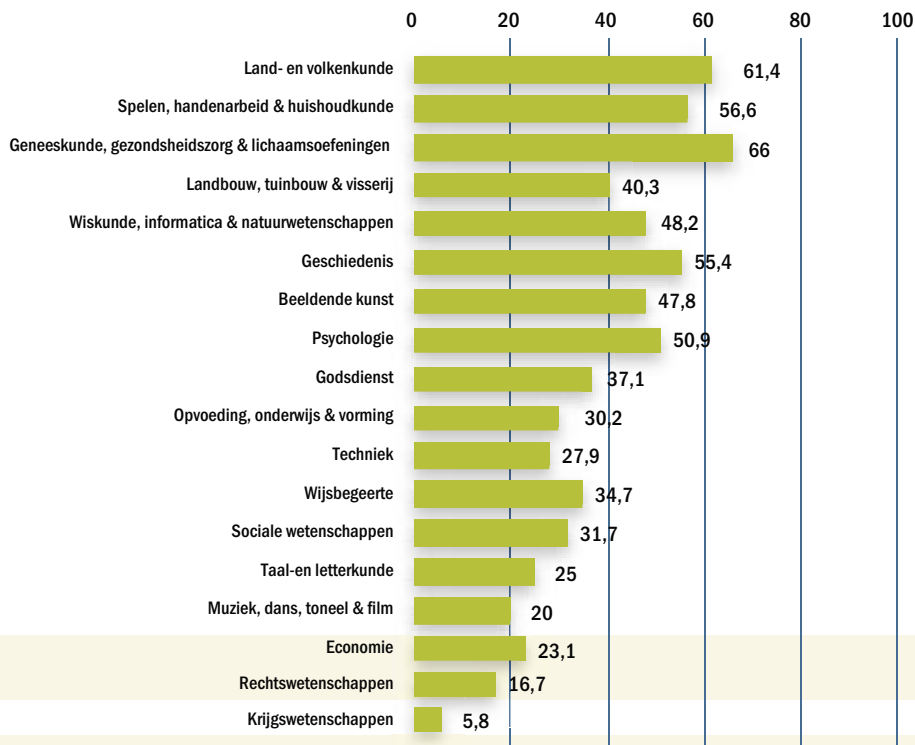
De non-fictiefans

Dit laatste non-fictietype volgt qua geslachtsverdeling en leeftijdsstructuur het bibliotheekgemiddelde. De non-fictiefans onderscheiden zich vooral van de rest door hun opleidingsniveau: maar liefst 88% van de gebruikers in deze groep is in het bezit van een diploma hoger secundair of hoger onderwijs. Van hun ouders heeft 60% een diploma hoger secundair of hoger onderwijs. Deze groep werd in hun jeugd bovendien het sterkst van allen gestimuleerd om te lezen. Hun culturele bagage vertaalt zich niet onmiddellijk in een hoog inkomen. Van alle non-fictietypes hebben ze het tweede laagste inkomen. In de gezinssituatie zien we een vergelijkbare situatie als voor de trekvogels: 42% van de non-fictiefielen woont samen met partner en kinderen.

In tegenstelling tot de trekvogels houdt dit type er wel een redelijk intensief bibliotheekbezoek op na. Van alle groepen bezoeken ze veruit het meest regelmatig de bibliotheek (56% bezocht meermaals per maand of vaker de bib) en hebben ze het hoogste aantal geleende werken (77% leende meer dan tweeëntwintig werken op zes maanden tijd). Thuis hebben ze bovendien de grootste boekencollectie (80% heeft meer dan vijftig boeken). Gevraagd naar de redenen van hun bibliotheekbezoek geven ze (naast de trekvogels) het vaakst te kennen 'om een goed boek of goede cd te vinden' (93% vaak of altijd). Kijken we naar hun zoekstrategieën dan zien we dat ze van alle groepen het meest gebruik maken van een themastand of het rek met nieuwe aanwinsten (60% vaak of altijd). Ze maken veel minder dan gemiddeld gebruik van de bibliotheekcatalogus. De non-fictiefielen spreiden hun bibliotheekgebruik meer dan de andere groepen over verschillende bibliotheken: 32% heeft lidkaarten van meerdere bibliotheken op zak.

De mediavorkeuren van de non-fictiefielen neigen eerder naar de meer 'verheven' media. De programmering van Canvas blijkt het meest in de smaak te vallen en er wordt het vaakst naar Radio 1 geluisterd. De Morgen wordt door deze groep verkozen tot favoriete krant en Humo blijkt (nogmaals) het meest gelezen tijdschrift.

FIGUUR 5.6: DE VOORKEUR IN NON-FICTIEGENRES VAN DE NON-FICTIEFANATEN (N = 1160)

De leenvoorkeuren van de non-fictiefielen weerspiegelen een uitzonderlijk breed gamma aan genres. Terwijl de meeste non-fictietypes een eerder selectief leenpatroon hebben, combineren de non-fictiefielen werken uit de meest uiteenlopende genres. De categorie *Geneeskunde, gezondheidszorg, lichaams oefeningen & sport* primeert met twee derde van de gebruikers uit deze groep die een werk uit deze categorie leenden. Op de tweede en derde plaats komen de categorieën *Land- & Volkenkunde* (61%) en *Spelen, handenarbeid en huishoudkunde* (57%), maar ook de genres *Psychologie* (51%) en *Wiskunde, informatica & natuurwetenschappen* (48%) worden door een aanzienlijk deel van dit gebruikerstype geleend. De enige genres die het iets minder goed doen, zijn *Muziek, dans, toneel & film* (20%), *Rechtswetenschappen* (17%) en *Krijgswetenschappen* (6%).

SAMENVATTEND...

Vergelijken we de verschillende non-fictietypes dan merken we dat de verschillen in achtergrond beduidend kleiner zijn dan voor de fictieleners. De bibliotheekbezoekers

die gebruik maken van de non-fictiecollectie blijken naar sociale achtergrond beduidend homogener dan de fictieleners.

De verschillen in geslachtsverdeling zijn over het algemeen miniem: buiten de auto-didacten die doorgaans veel mannelijker zijn, wijken de andere types nergens sterk af van het bibliotheekgemiddelde. Ook bij de non-fictietypes zien we nog steeds een oververtegenwoordiging van vrouwelijke bezoekers.

De leeftijd van de bezoekers heeft niet dezelfde invloed op het leengedrag als bij de fictieleners. Het is in ieder geval niet zo dat oudere bezoekers ook meer non-fictiewerken uit een breder aantal genres lenen. Integendeel, hoe ouder het fictietype, zoals de *auto-didacten* en de *trekvogels*, hoe selectiever ze uit de non-fictiecollectie blijken te lenen. De jongere gebruikers lenen uit een iets breder gamma non-fictiegenres.

Het opleidingsniveau van de bezoekers blijkt het meest doorslaggevend te zijn voor hun non-fictie-uitleningen. Bezoekers met weinig culturele bagage maken doorgaans het minst gebruik van de non-fictiecollectie en hebben daarbij tevens een grotere voorkeur voor de 'doe-boeken', vooral werken die onderwerpen als 'huis, tuin en spel' als thema hebben, doen het beter in deze groep. We dienen hierbij te beklemtonen dat 'weinig culturele' bagage hier een relatieve term is. Zelfs het laagst opgeleide non-fictietype zit nog ver boven het Vlaamse opleidingsgemiddelde. Wel zien we dat gebruikers met de meeste culturele bagage zoals de *non-fictiefans* het breedste palet aan non-fictiegenres lenen.

Eén van de meest opvallende vaststellingen uit de analyse van non-fictie-uitleningen blijkt de grote rol die boeken uit de categorie *Land- & Volkenkunde* spelen. Niet alleen blijkt er één specifiek non-fictietype te zijn dat bijna uitsluitend uit dit gedeelte van de non-fictiecollectie leent, maar ook van alle andere types blijkt een aanzienlijke proportie bezoekers boeken uit deze categorie te sprokkelen. Daarmee maken we mogelijk nog een onderschatting van het aantal uitleningen in deze categorie, aangezien de steekproefperiode nog voor de zomervakantie beëindigd werd.

HOOFDSTUK 6: DE SAMENHANG TUSSEN GEBRUIKERSTYPES

Nu we de beide gebruikerstypologieën apart hebben besproken, proberen we in het laatste hoofdstuk te achterhalen hoe de fictie- en de non-fictietypes zich tot mekaar verhouden. Hoeveel kans heeft een *fictiefiel* om tevens een *non-fictiefan* te zijn? Zijn de *huismussen* doorgaans ook *romantici* en zien we veel *fictiefoben* onder de *autodidacten*? Op dit soort vragen proberen we in dit afsluitende korte hoofdstuk een antwoord te vinden.

Tabel 6.1 geeft de verhouding weer van de verschillende non-fictietypes binnen elk type fictiegebruiker (elk fictietypes sommeert verticaal op 100%). Door de percentages non-fictietypes met elkaar te vergelijken, kunnen we ons een beeld vormen welke uitleenprofielen van fictie- en non-fictiewerken een grote kans hebben om samen voor te komen en welke specifieke voorkeuren in fictie en non-fictie niet snel worden gecombineerd. We vertrekken in dit voorbeeld van de verhouding non-fictietypes *onder* de fictietypes, maar aangezien we louter in een samenhang zijn geïnteresseerd, hadden we ook de verhouding fictietypes *onder* de non-fictiegebruikers kunnen bekijken. Belangrijk is wel dat tabel 6.1 enkel de bezoekers beschrijft die zowel over een geldige aanduiding onder de fictie- als de non-fictiegenres beschikken.

Een eerste opvallende vaststelling is het overwicht van de categorie *huismussen* bij alle fictietypes. Als fictiegebruikers zich naar de non-fictiecollectie begeven is de kans het grootst dat ze werken uit de genres *Spelen, handenarbeid & huishoudkunde* en *Landbouw, tuinbouw en visserij* lenen. Vooral de fictiefoben, die weinig gebruik maken van de fictiecollectie, hebben de grootste kans om naar dit type non-fictiewerken te grijpen: de helft van alle *fictiefoben* behoort tot de categorie huismussen. Het is echter niet zo dat bezoekers die de fictiecollectie mijden, daarom noodzakelijk ook meer naar de non-fictiecollectie grijpen: de groep *non-fictiefans* vormt slechts 7% van de *fictiefoben*. De overblijvende drie non-fictietypes zijn in ongeveer even sterke mate vertegenwoordigd.

TABEL 6.1: HET VERBAND TUSSEN FICTIE- EN NON-FICTIETYPES (%)

	Fictiefoben	Adrenaline-zoekers	Jonge literairen	Romantici	Fictie-fielen	Oudere literairen	Vlaamse bib
Huismussen	50,1	47,6	38,0	48,7	38,8	31,8	45,3
Harmoniezoekers	15,0	11,6	17,0	14,8	14,1	18,2	15,0
Autodidacten	14,8	19,6	21,4	15,6	26,5	25,4	18,4
Reisvogels	13,1	16,1	11,7	15,0	14,2	9,9	13,3
Non-fictiefans	7,0	5,1	11,9	5,9	6,5	14,7	8,0
N (100%)	6237	2080	2610	1485	1194	975	14 581

Als de *adrenalinezoekers* een non-fictiewerk lenen is er een grote kans dat het tevens uit de categorie 'huis en spel' komt: 48% van dit type valt onder de categorie *huismussen*. Daarnaast kunnen we één op vijf van de *adrenalinezoekers* ook tot de *autodidacten* rekenen. Het lenen van oorlogs-, avontuur- en spionageromans blijkt dus hand in hand te gaan met het lenen van geschiedenisboeken. Echte liefhebbers van de non-fictiecollectie blijken dun gezaaid onder de *adrenalinezoekers*. De groep *non-fictiefans* (5%) is dan ook het kleinst voor deze categorie.

Bij de *jonge literairen* zien we nog steeds een overwicht van de *huismussen*, maar net als voor de *adrenalinezoekers* heeft één op vijf onder hen een leenprofiel dat overeenstemt met de *autodidacten*. Ook het lezen van literaire romans gaat dus samen met het lenen van historische naslagwerken. De *non-fictiefans* zijn ook hier, naast de reisvogels, het minst goed vertegenwoordigd: slechts één op tien van de *jonge literairen* valt onder beide non-fictietypes.

Ook de *romantici* blijken *huismussen* te zijn in hun non-fictie-uitleningen. Als deze liefhebbers van romantische literatuur en de streek- en familieromans langs de non-fictiecollectie komen, hebben ze een grote kans om boeken uit de categorieën *Spelen, handenarbeid & huishoudkunde* en *Landbouw, tuinbouw en visserij* te lenen: bijna de helft (48%) van de *romantici* heeft een non-fictieprofiel dat overeenstemt met dat van de *huismussen*. Ook deze categorie blijkt niet echt een grote fan van de non-fictiecollectie, slechts 6% onder hen valt onder de *non-fictiefans* te rekenen.

Hoewel nog steeds één op drie van de *oudere literairen* tot de *huismussen* mag worden gerekend, heeft dit fictietype de kleinste kans om werken van dit specifieke non-fictiegenre te lenen. Eén op vier van de *oudere literairen* valt onder de categorie *autodidacten*. Bezoekers die veel literaire romans en vrouwen- of psychologische literatuur lenen, hebben dus ook een grote kans om uit de non-fictiecollectie wel eens een historisch naslagwerk mee te nemen. Eén op vijf van de *oudere literairen* valt onder *evenwichtszoekers* en leent wel eens non-fictiewerken die lichaam en geest als thema hebben. Psychologische fictie wordt dus blijkbaar ook met psychologische non-fictie gecombineerd.

Gebruikers die op een vrij intensieve manier gebruik maken van de fictiecollectie zijn niet per se even grote liefhebbers van de non-fictieafdeling. Getuige hiervan is het lage aantal *non-fictiefans* (7%) onder de *fictiefielen*. Als deze groep zich naar de non-fictiecollectie begeeft, is het in de eerste plaats om boeken uit de categorieën *Spelen, handenarbeid & huishoudkunde* en *Landbouw, tuinbouw en visserij* te lenen (39% valt onder de *huismussen*) en in de tweede plaats om geschiedenisboeken te lenen (27% zijn *autodidacten*).

SAMENVATTEND ...

Uit de vergelijking van de verschillende profielen kunnen we een aantal globale conclusies trekken. De hoogst opgeleide fictietypes zoals de *jonge* en de *oudere literairen* blijken de grootste fans van de non-fictiecollectie. In beide groepen zijn de non-fictiefans het sterkst vertegenwoordigd. Bezoekers die een grote culturele bagage hebben en in hun fictie-uitleningen dus ook naar de meer 'literaire' genres neigen, hebben een grotere kans om in hun non-fictie-uitleningen ook naar de meer 'theoretische' genres zoals geschiedenis, psychologie en wijsbegeerte te grijpen. Omgekeerd zien we dat de laagst opgeleide bezoekers met een meer populaire fictievoorkeur doorgaans ook gemakkelijker de meer praktische non-fictiegenres zoals *Spelen*, *handenarbeid & huishoudkunde* en *Landbouw, tuinbouw en visserij* lenen. De non-fictiecollectie blijkt regelmatig gefrekwenteerd door bezoekers met reisplannen, getuige hiervan is het grote aandeel van het genre *Land- en volkenkunde* onder het totaal aantal uitleningen.

Inse Schreiers

De andere Tril

Rianna Scheepers

Het schorpioenkind

Simpone Schell

Piraten op jacht

Schmidler

BRONNEN TE KOOP

Annie M.G. Schmidt
Abeltje en De A van Abeltje

Annie M.G. Schmidt Tante Patent

R.H. Schoemans **HET EILAND VAN ZWARTBAARD**

Roger H. Schoemans **VERLOREN IN DE WOESTIJN**

Alta Schouten **Het erf van Roos en...**

Alta Schouten Rokus en het Tiende Leven

Roger H. Schoemans **WATERGORDEN**

Roger H. Schoemans **SLAGEN**

Roger H. Schoemans **SLAGEN**

Alta Schouten **Het erf van Roos**

HOOFDSTUK 7: CONCLUSIES

Als afsluiter zetten we nog even de belangrijkste bevindingen uit dit rapport op een rijtje.

We begonnen dit rapport met een kijk op het aandeel van elk uitleenmateriaal in het totale aantal uitgeleende werken in de steekproefperiode. Niet geheel onverwacht blijken boeken nog altijd veruit de meest geleende materialen in de bibliotheek: fictie- en non-fictiewerken nemen samen 60% van alle uitleningen voor hun rekening. Cd's komen op de derde plaats, maar ook stripverhalen en tijdschriften doen het goed. De gehele collectie aan audiovisuele materialen neemt ongeveer één op vijf van alle uitleningen in beslag.

Wanneer we deze 'Vlaamse uitleenfiche' vervolgens vergeleken voor sporadische, regelmatige en intensieve gebruikers merkten we duidelijke verschuivingen in het onderlinge aandeel van de verschillende materialen. Zo blijken bezoekers die regelmatig over de bibliotheekvloer komen verhoudingsgewijs minder non-fictie te lenen, terwijl het aandeel van cd's in hun leenpakket groter wordt. Waar het merendeel van de uitleningen van sporadische en regelmatige gebruikers nog uit boeken bestond, zien we dat intensieve gebruikers doorgaans een breder gamma aan materialen lenen.

Een blik op de sociale achtergrond van de gebruikers van de verschillende materialen leert ons dat bezoekers van verschillende leeftijden, opleidingsniveaus en geslachten doorgaans ook een verschillende voorkeur voor verschillende materialen hebben. Zo zijn fictiewerken vooral populair onder de laagst opgeleide, oudere en vrouwelijke bezoekers, terwijl de non-fictiecollectie eerder hoog opgeleide en jongere gebruikers aantrekt. Opvallend is tevens dat relatief 'nieuwe' delen van de collectie zoals cd's, video's en dvd's doorgaans de jongere en vooral mannelijke bezoekers aantrekken. Het vermoeden dat veel volwassenen die jeugdwerken lenen dit voor de kinderen doen werd tevens bevestigd. Vooral vrouwelijke bezoekers en bezoekers met kinderen lenen aanzienlijk meer jeugdwerken dan gemiddeld. We stelden bovendien vast dat er doorgaans opmerkelijk weinig verschillen zijn tussen de onderscheiden bibliotheekclusters. Bezoekers uit grotere bibliotheken lenen vaker non-fictiewerken, terwijl bezoekers uit kleinere bibliotheken iets vaker jeugdwerken lenen. Toch bleek het aanbod aan materialen meestal geen eenduidige invloed te hebben op de vraag.

Op het niveau van de materiaalvoorkeuren gingen we tevens na welke materialen een grote kans hebben om op dezelfde uitleenfiche te staan en welke juist niet. We ontdekten daarbij twee manieren waarop de bibliotheekbezoekers zich van mekaar onderscheiden. De bezoekers laten zich in eerste instantie ordenen volgens de mate waarin ze fictie, jeugdwerken en stripverhalen leenden. Vooral het geslacht van de bezoekers hangt sterk

samen met de mate waarin deze materialen geleend worden. Een tweede wijze waarop de bezoekers zich onderscheiden is de mate waarin ze een 'traditioneel' (vooral gericht op boeken) dan wel 'modern' (de audiovisuele collectie) leenpatroon hebben. Hier zijn het vooral de leeftijd en de opleiding die het type leenpatroon bepalen.

Door deze drie groepen met elkaar te vergelijken, werd de sterke onderlinge samenhang tussen sociale achtergrond, materiaalvoorkeur en bibliotheekgebruik duidelijk. Zo blijken de bezoekers die veel fictiewerken lenen niet enkel lager opgeleid, ouder en vrouwelijker dan het bibliotheekgemiddelde, maar ze maken tevens minder vaak gebruik van de catalogus, gaan minder snel rechtstreeks op het werk van hun keuze af en hebben voor hun bezoek ook minder vaak een idee van wat ze willen lenen. Terwijl ze er een frequent bibliotheekbezoek op nahouden, spenderen ze per bezoek doorgaans minder tijd in de bib. Omgekeerd trekken non-fictiewerken en cd's veel jongere, hoger opgeleide en meer mannelijke bezoekers aan. De liefhebbers van non-fictie stappen doorgaans meer sporadisch door de bibliotheekdeuren, maar brengen er wel meer tijd door. Ze maken bovendien vaker gebruik van de catalogus en geven ook vaker te kennen reeds voor ze binnenkwamen een welbepaald idee voor ogen te hebben van wat ze willen lenen.

Om deze samenhang tussen achtergrond, gebruik en leenvoorkeuren nog iets gedetailleerder in kaart te brengen, namen we de uitleningen binnen de fictie- en de non-fictiecollectie elk apart onder de loep. Al snel werd duidelijk dat achter de brede benamingen 'fictiegebruiker' en 'non-fictiegebruiker' op hun beurt een reeks duidelijk onderscheiden *gebruikerstypes* schuilgingen. In het geval van de fictie-uitleningen bakenden we zes van zulke types af: *de fictiefoben, de adrenalinezoekers, de jonge literairen, de romantici, de fictiefielen en de oudere literairen*. De specifieke genrevoorkeuren van deze types blijken sterk samen te hangen met hun sociale achtergrond. Het geslacht van de bezoekers blijkt hun voorkeur voor fictiewerken *tout court* te bepalen. Zo blijken (jonge) mannelijke bezoekers het minst van de fictiecollectie gebruik te maken, terwijl (oudere) vrouwelijke gebruikers doorgaans de meest intensieve fictieleners zijn. De leeftijd bepaalt op zijn beurt het aantal genres waaruit geselecteerd wordt. Jongere bibliotheekbezoekers blijken doorgaans uit een beperkter aantal genres hun keuze te maken, terwijl oudere bezoekers juist een bredere genrevoorkeur blijken te hebben. Het opleidingsniveau drukt ten slotte zijn stempel op het specifieke soort genres dat wordt geleend. Zo neigen bezoekers met het laagste opleidingsniveau systematisch naar de meer populaire genres zoals detectives, thrillers, romantische literatuur en steekromans, terwijl bezoekers met een aanzienlijke culturele bagage naar de eerder 'literaire' genres grijpen zoals de literaire romans, de ideeënliteratuur en de essays.

Bij de non-fictie-uitleningen ontdekten we vijf afzonderlijke gebruikerstypes: *de huismussen, de evenwichtszoekers, de trekvogels, de autodidacten en de non-fictiefanaten*. Het geslacht van de bezoekers blijkt voor de uitleningen van non-fictie niet langer bepalend.

Buiten de autodidacten wijkt de geslachtsverdeling binnen de non-fictietypes nergens sterk van het bibliotheekgemiddelde af. De relatie tussen de leeftijd en non-fictievoorkeuren loopt in de tegengestelde richting van wat we vaststelden bij fictie. Hier zijn het juist de oudere bezoekers die een eerder selectief gebruik van de non-fictiecollectie maken. Het opleidingsniveau van de gebruikers drukt sterk zijn stempel op de non-fictievoorkeuren. Gebruikers met de meeste culturele bagage lenen het breedste aantal non-fictiegenres. Hoog opgeleide bezoekers neigen daarbij eerder naar non-fictiegenres die gericht zijn op de vergroting van de algemene kennis zoals geschiedenisboeken, boeken over andere landen en volkeren, psychologie en dergelijke. Opvallend binnen de non-fictiecollectie is het grote aandeel van het genre *Land- en volkenkunde*. Deze categorie, die reisgidsen, atlanten en naslagwerken over specifieke landen bevat, neemt één op vijf van alle uitleeningen in de non-fictiecollectie voor haar rekening. Vakantieplannen vormen dus blijkbaar een belangrijke drijfveer om de non-fictiecollectie van de bibliotheek op te zoeken.

In een laatste luik gingen we de onderlinge samenhang tussen beide gebruikerstypologieën na. Hieruit blijkt dat het merendeel van de fictietypes in hun non-fictie-uitleeningen onder het 'huismussen'-type valt. Daarnaast zien we dat de hoog opgeleide gebruikers literaire fictiegenres vaak combineren met geschiedenisboeken en non-fictiewerken die 'lichaam' en 'geest' behandelen. Gebruikers met minder culturele bagage die eerder populaire fictie als romantische literatuur en detectives lenen, stappen gemakkelijker naar de 'praktische' non-fictie met werken die 'huis' of 'tuin' tot onderwerp nemen.

NAWOORD

Dankzij 'Ontleend en ontleed' weten de Vlaamse bibliotheken meer dan welke sector ook wie de gebruikers, althans de leners van de bibliotheek zijn.

We zagen dat men moeilijk kan spreken over dé lener. Evenmin beweegt de Vlaamse bibliotheekgebruiker zich volledig vrij door de bibliotheek. Integendeel: de bibliotheekgebruikers hebben bepaalde profielen en volgen daarbijhorende patronen in hun leengedrag. En die profielen en patronen kennen we nu.

Zo zijn we voorlopig aan het einde gekomen van een onderzoek dat ruim twee jaar heeft gelopen. Nu is het de hoogste tijd om aan de slag te gaan, om praktische conclusies te trekken en werkbare instrumenten te ontwikkelen.

Dit proces om de onderzoeksresultaten naar de praktijk te vertalen, startte reeds in 2004. Op basis van de toen gekende resultaten werden een aantal aandachtspunten en acties uitgetekend. Deze vormen de basis van het marketingplan dat gelijktijdig met dit rapport aan de openbare bibliotheken wordt voorgesteld. Dit plan streeft naar een maximale symbiose tussen lokale en bovenlokale initiatieven. Door middel van ondersteuning op het plaatselijke vlak en bovenlokale campagnes zou het potentieel van de Vlaamse bibliotheeksector nog verhoogd kunnen worden.

Het onderzoeks- en gegevensverhaal is echter nog niet helemaal afgelopen. In functie van bovenvermeld plan zullen op geregelde tijdstippen bijkomende deelanalyses gemaakt worden. Deze zullen dan in de eerste plaats dienen om projecten en acties te ondersteunen. Daarnaast moet er ook ruimte zijn voor bezoekersgroepen die momenteel buiten het onderzoeksveld vallen. Concreet kunnen we daarbij denken aan jongeren en afhakers. Ten slotte moet we ook op zoek gaan naar hoe deze kennis en opgebouwde expertise voor dit soort onderzoek maximaal aangewend kan worden in de ruime culturele sector en internationale omgeving.

In de voortdurende dialoog tussen de bibliotheken en de veranderende omgeving is er een baken gepland dat tijdelijk zal helpen om de richting te bepalen. In een maatschappij met steeds nieuwe vragen naar informatie en culturele ontspanning zal de nood aan steeds wederkerend onderzoek echter onontbeerlijk zijn. Wij hopen dan ook dat in de toekomst zulke onderzoeken op gezette tijden uitgevoerd kunnen worden.

Bart Verduyssen
Projectmanager

APPENDIX A: BESCHRIJVING VAN DE GEBRUIKERSTYPOLOGIEËN

OORSPRONKELIJKE FICTIEGENRES

De uitgeleende fictiewerken werden oorspronkelijk opgedeeld in de onderstaande veertig genres. De genres met een sterretje hadden een te laag aantal uitleningen en een te zwakke correlatie met andere genres en werden dan ook weerhouden uit de verdere analyses.

Autobiografieën	Jeugdwerken
Autobiografische romans	Literaire roman
Avonturenromans	Novellen*
Biografische literatuur	Oorlogsromans
Columns	Poëziebundels
Cursiefjes*	Politieke literatuur
Derde Wereld	Populaire roman
Detectives	Psychologische literatuur
Dierenverhalen*	Reisverhalen
Easy Readers Duits*	Romantische literatuur
Easy Readers Engels*	Science Fiction
Easy Readers Frans*	Sociale literatuur
Easy Readers Italiaans*	Spionageromans
Easy Readers Spaans*	Sprookjes*
Erotische literatuur	Streek- en familieromans
Esoterie en spiritualiteit	Strips*
Essays	Theaterteksten
Fantasy	Thrillers
Griezelligheid	Toekomstromans
Historische literatuur	Verhalen
Humoristische literatuur	Vrouwenliteratuur
Ideeënliteratuur	Waar gebeurd

DE MEEST GELEENDE AUTEURS PER GENRE

AUTOBIOGRAFIEËN

1. Kristien Hemmerechts	Een jaar als (g)een ander
2. Johan Anthierens	Niemand's meester, niemand's knecht: leve mij
3. Anne Frank	Het Achterhuis: dagboekbrieven 12 juni 1942-1 augustus 1944
4. Edith Hahn Beer	De Joodse Bruid
5. Imre Kertész	Dagboek van een galeislaaf

AUTOBIOGRAFISCHE ROMANS

1. Isabel Allende	Herinnering aan mijn Chili
2. Jef Geeraerts	De nachtvogels
3. Dave Petzer	Ik had geen naam: een verhaal over verwerken en vergeven
4. Tom Lanoye	Een slagerszoon met een brilletje
5. Marcella Baete	Ha, ge zijt daar

AVONTURENROMANS

1. Wilbur Smith	Blauwe horizon
2. Clive Cussler	Vuurijs
3. Isabel Allende	Het rijk van de gouden draak
4. Heinz G. Konsalik	Gouden Lady
5. Sidney Sheldon	Vallende ster

98

BIOGRAFISCHE LITERATUUR

1. Erica Jong	Sappho's sprong
2. Marianne Fredriksson	Volgens Maria Magdalena
3. Per Olov Enquist	De vijfde winter van de magnetiseur
4. Peter Duffy	Verborgene stad
5. Tracy Chevalier	Meisje met de parel

COLUMNS

1. Yvonne Kroonenberg	Alles went behalve een vent
2. Tom Lanoye	Maten en gewichten
3. Jacqueline Goossens	Mijn New York
4. Ingrid Vander Veken	Nieuwe mannen, nieuwe vrouwen
5. Youp Van 't Hek	166 X Youp

DERDE WERELD

1.	Emmanuel B. Dongala	Het vergeten kind
2.	China Keitetsi	Ik was een kindsoldaat
3.	Sarah Stone	Rode aarde: een liefdesverhaal in Afrika
4.	Taslima Nasrin	Lajja: schaamte
5.	Chimamanda Ngozie Adichie	Paarse hibiscus

DETECTIVES

1.	Pieter Aspe (11,9%)	13
2.	A.C. Baantjer	De Cock en geen excuus voor moord
3.	Agatha Christie	De versierde bezemsteel
4.	Jef Geeraerts	De Zaak Alzheimer
5.	Elizabeth George	Totdat de dood ons scheidt

EROTISCHE VERHALEN

1.	Barbara Wood	Droomfabriek
2.	Lydia Rood	Louter lust: erotische verhalen voor vrouwen
3.	Sarah Waters	Fluwelen begeerte
4.	Stephen Collins	Fatale fantasie
5.	Marthe Blau	In zijn handen: roman

ESOTERIE EN SPIRITUALITEIT¹⁵

1.	Paulo Coelho	Aan de oever van de Piedra huilde ik: een spirituele roman
2.	Chopra Deepak	Dochters van het licht: een spiritueel avontuur
3.	Justine Picardie	Voor altijd en eeuwig

ESSAYS

1.	Alain De Botton	Proeven van liefde
2.	Michel Houellebecq	De koude revolutie: confrontaties en bespiegelingen
3.	Erwin Mortier	Pleidooi voor de zonde
4.	Connie Palmen	Echt contact is niet de bedoeling: lezingen en beschouwingen
5.	Susan Sontag	Kijken naar de pijn van anderen

FANTASY

1.	Raymond E. Feist	De schaduw van een duistere koningin
2.	J.R.R. Tolkien	In de ban van de ring
3.	Jean M. Auel	Een vuurplaats in steen
4.	Margaret Weis	De Chaosschepper
5.	Robin Hobb	Het lot van de nar

¹⁵ Het aantal uitleningen binnen dit genre was te laag en het aantal auteurs te breed om verder te gaan dan een top drie.

GRIEZEL

1. Virginia Andrews	Als een regenbui
2. Stephen King	Alles is eventueel
3. Dean R. Koontz	Gefluister /
4. Anne Rice	Het heksenuur
5. Jane Brindle	De schaduw van haar spiegelbeeld

HISTORISCHE LITERatuur

1. Christian Jacq	De zoon van het licht
2. Isabel Allende	Fortuna's dochter
3. Marianne Fredriksson	De nachtwandelaar
4. Patrick O' Brian	De andere kant van de wereld
5. Colleen MacCullough	Bestemming Botany Bay

HUMORISTISCHE LITERatuur

1. Helen Fielding	Het dagboek van Bridget Jones
2. Emily Barr	Backpack
3. Ben Elton	Hartstikke beroemd
4. Geert Hoste	Geert Hoste blond
5. John Grisham	Winterzon

IDEËNLITERatuur

1. José Saramago	De man in duplo: roman
2. Jostein Gaarder	De wereld van Sofie: roman over de geschiedenis van de filosofie
3. Donna Tartt	De verborgen geschiedenis
4. Umberto Eco	De naam van de roos
5. Harry Mulisch	De ontdekking van de hemel

LITERAIRE ROMAN

1. Kristien Hemmerechts	Donderdagmiddag. Halfvier.
2. Amélie Nothomb	Antichrista
3. Marianne Fredriksson	Het boek Eva
4. Hugo Claus	Het verdriet van België
5. J.M. Coetzee	Elizabeth Costello

ORLOGSROMANS

1. Douglas Reeman	Mijnenjager
2. David L. Robbins	Tankduel
3. W.E.B. Griffin	De groene baretten
4. Stephen Coonts	Squadron F-22
5. Jack Higgins	Dodenschaak

POËZIEBUNDELS

1.	Toon Hermans	Verzamelde versjes
2.	Herman De Coninck	De gedichten
3.	Koen Stassijns	De mooiste van altijd: 40 eeuwen wereldpoëzie in 300 gedichte
4.	Hugo Claus	Gedichten 1948-1993
5.	Pablo Neruda	Honderd liefdesonnetten

POLITIEKE LITERATUUR

1.	Günter Grass	In krabbengang
2.	Mario Vargas Llosa	Het feest van de Bok
3.	Julia Alvarez	In de tijd van de vlinders
4.	James Ellroy	Zes ruggen
5.	Fauziya Kasindja	Wie hoort mijn tranen

POPULAIRE ROMAN

1.	Jef Geeraerts	De PG
2.	Herman Brusselmans	De droogte
3.	Danielle Steel	De kus
4.	John Grisham	De claim
5.	Aster Berkhof	Daneelken: roman

PSYCHOLOGISCHE LITERATUUR

1.	Anna Quindlen	Zegeningen
2.	William Kowalski	De avonturen van Flash Jackson
3.	Anne K. Elstad	Julie
4.	Nicci Gerard	De onderstroom
5.	Margaret Mazzantini	Ga niet weg

REISVERHALEN

1.	Peter Mayle	Een jaar in de Provence
2.	Marlo Morgan	Australië op blote voeten
3.	Frances Mayes	Bella Toscana: het zoete leven in Italië
4.	Paul Theroux	Dark Star Safari: een reis van Caïro naar Kaapstad
5.	Jan Leyers	De schaduw van het kruis: het verslag van een reis naar Jeruzalem

ROMANTISCHE LITERATUUR

1.	Danielle Steel	De Kus
2.	Catherine Cookson	De vreemdeling
3.	Barbara Taylor Bradford	Sleutel van het hart
4.	Maeve Binchy	Het hart op de tong
5.	Rosamunde Pilcher	Het zelfportret

SCIENCE FICTION

1.	Isaac Asimov	Nemesis
2.	Jack Vance	De wilde vaart
3.	Larry Niven	De weg van Voorland
4.	Frank Herbert	Kinderen van Duin
5.	Greg Bear	Het rijk van de geest

SOCIALE LITERATUUR

1.	Irvine Welsh	Porno: roman
2.	Zana Muhsen	Nog eenmaal mijn moeder zien
3.	Elisabeth Marain	Rosalie Niemand
4.	Kerstin Ekman	Heksenkringen
5.	Piet Van Aken	Klinkaart

SPIONAGELITERATUUR

1.	John Le Carré	De kleermaker van Panama
2.	Jef Geeraerts	Het Sigmaplan: misdaadroman
3.	Thomas Sanders	Schaduwspel
4.	Francine Matthews	De zijdekoning
5.	Len Deighton	... En liefde

STREEK- EN FAMILIEROMANS

1.	Gerda Van Wageningen	Het huis Moerland
2.	Henny Thijsing-Boer	Thuiskomen in jezelf
3.	Anke Degraaf	Madeleine
4.	Julia Burgers-Drost	Een hart ontdekt zichzelf
5.	Karin Peters	De prijs van het weerzien

THEATERTEKSTEN

1.	William Shakespeare	Koning Lear
2.	Hugo Claus	Vrijdag: toneelstuk in vijf scènes
3.	Peter Perceval	De penismonoloog
4.	Sophocles	Koning Oedipus
5.	Walter Van den Broeck	Groenten uit Balen

THRILLERS

1.	John Grisham	Het Testament
2.	Nicci French	Onderhuids
4.	Mary Higgins Clark	Dubbele leugen
3.	Robin Cook	Shock
5.	Ruth Rendell	Dubbelleven

VERHALEN

1.	Kristien Hemmerechts	Kort kort lang
2.	Roald Dahl	Alle verhalen
3.	Tahar Ben Jelloun	Duivelse liefdes
4.	Hugo Claus	Een andere keer: de andere verhalen
5.	Colette Frère	Zonder jou: ze stonden hun kind af, ze vertellen hun verhaal, aan alle vrouwen die ooit van een kind hebben gehouden

VROUWENLITERATUUR

1.	Marianne Fredriksson	Elisabeths dochter
2.	Marilyn French	In naam van de vriendschap: roman
3.	Kristien Hemmerechts	Veel vrouwen, af en toe een man
4.	Isla Dewar	Haar meesterwerk
5.	Heleen Van Royen	Godin van de jacht

WAAR GEBEURD

1.	Corinne Hoffmann	De blanke Masai
2.	Waris Dirie	Dochter van de nomaden
3.	Jean P. Sasson	Sultana's dochters
4.	Samira Belil	Ontsnapt uit de hel: een relaas
5.	Mende Nazer	Slavin: een verhaal van een jonge vrouw die ontsnapte uit hedendaagse slavernij

BESCHRIJVING VAN DE FICTIETIPOLOGIE

Hier volgt een overzicht van al de kenmerken die werden gebruikt om de fictietypes te beschrijven in tabelvorm. 1 staat voor de fictiefoben, 2 voor de adrenalinezoeker, 3 voor de jonge literairen, 4 voor de romantici, 5 voor de fictiefielen en 6 voor de oudere literairen.

SOCIODEMOGRAFISCH

Geslacht	1	2	3	4	5	6	Totaal
man (7369)	43,8	41,9	33,9	14,4	27,8	25,4	35,9
vrouw (13162)	56,2	58,1	66,1	85,6	72,2	74,6	64,1
Leeftijd	1	2	3	4	5	6	Totaal
18 t/m 29 jaar	27,5	16,3	26,2	11,2	7,9	8,8	20,7
30 t/m 44 jaar	39,2	37,6	33,7	40,4	29,1	28,1	36,6
45 t/m 59 jaar	24,5	32,0	28,8	30,5	38,4	37,8	29,2
60 jaar en ouder	8,8	14,0	11,4	17,9	24,6	25,2	13,5
Opleiding	1	2	3	4	5	6	Totaal
geen of lager onderwijs	3,7	5,1	2,2	7,8	7,1	5,7	4,7
lager secundair	11,6	11,7	8,1	16,5	15,4	11,2	12,0
hoger secundair	30,7	33,1	24,0	32,5	29,6	27,4	30,0
hogere studies	54,0	50,2	65,7	43,1	47,9	55,7	53,3
Beroepsstatuur	1	2	3	4	5	6	Totaal
werkend	61,1	65,4	57,0	59,6	55,5	55,8	60,2
ziekteverlof/bevallingsverlof	1,6	1,4	1,7	1,0	0,9	1,5	1,4
verlof zonder wedde, loopbaanonderbreking	0,9	0,8	0,9	0,6	1,2	0,7	0,9
gepensioneerd	9,7	14,3	11,4	16,4	24,2	22,6	13,6
op zoek eerste werk	0,6	0,4	0,4	0,2	0,5	0,5	0,5
arbeidsongeschikt	1,0	0,9	1,1	1,1	0,6	0,6	0,9
uitkeringsgerechtigd werkloos	3,9	3,1	3,3	4,3	3,2	3,5	3,6
niet werkend/huishouden	6,0	7,0	6,5	12,0	10,7	10,7	7,7
student	15,2	6,9	17,7	4,7	3,3	3,9	11,3
Gezinssituatie	1	2	3	4	5	6	Totaal
geen partner & alleenwonend	9,9	9,1	10,2	11,4	12,1	13,8	10,4
geen partner & inwonend bij ouders	20,8	11,5	21,2	7,9	6,3	6,8	15,7
wel partner & geen kinderen inwonend	20,9	25,0	20,1	23,0	31,4	31,5	23,2
wel partner & kinderen inwonend	42,5	50,7	42,7	51,4	44,9	41,1	45,1
zonder partner met kinderen	4,8	3,2	4,9	5,3	4,5	6,2	4,7
andere	1,1	0,4	0,9	0,9	0,7	0,6	0,9
Diploma hoogst opgeleide ouder	1	2	3	4	5	6	Totaal
geen of lager onderwijs	20,3	23,4	17,0	29,6	29,5	25,8	22,4
lager secundair	18,3	20,7	18,4	22,3	19,4	19,6	19,3
hoger secundair	33,9	32,5	31,4	28,2	30,5	31,0	32,1
hogere studies	27,6	23,5	33,1	19,8	20,6	23,6	26,1

Inkomen	1	2	3	4	5	6	Totaal
minder dan 1000 euro	7,3	4,7	6,3	7,7	6,9	6,6	6,7
tussen 1000 en 1999.99 euro	33,9	30,8	29,1	33,0	34,1	33,6	32,5
tussen 2000 en 2999.99 euro	34,2	35,0	33,8	35,3	30,4	31,2	33,9
tussen 3000 en 3999.99 euro	18,2	22,1	22,4	18,7	21,8	19,6	20,0
meer dan 4000 euro	6,3	7,4	8,4	5,2	6,8	9,1	7,0

BIBLIOTHEEKGEBRUIK

Lid meerdere bibliotheken?	1	2	3	4	5	6	Totaal
ja	31,7	20,8	32,1	16,9	17,2	22,7	26,4
nee	68,3	79,2	67,9	83,1	82,8	77,3	73,6
Uitleenplan voor het bezoek?	1	2	3	4	5	6	Totaal
ja, ik hield me aan mijn oorspronkelijk plan	59,2	46,2	52,0	43,4	37,9	37,6	50,9
ja, ik hield men niet aan mijn oorspronkelijk plan	18,5	17,1	22,5	15,7	18,6	23,9	18,9
nee	22,3	36,7	25,6	40,9	43,5	38,4	30,2
Boeken via catalogus	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	30,2	40,4	26,8	48,3	46,6	39,1	35,2
soms	29,5	35,6	32,0	30,3	36,0	35,0	31,9
vaak	22,7	16,7	24,5	14,8	12,0	18,6	20,0
(bijna) altijd	17,6	7,4	16,6	6,6	5,4	7,3	12,9
Boeken via personeel	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	47,0	58,9	52,0	52,4	58,0	57,4	52,0
soms	42,2	35,0	39,4	39,6	36,1	37,5	39,4
vaak	8,4	4,8	7,1	6,4	4,1	4,2	6,8
(bijna) altijd	2,4	1,3	1,5	1,6	1,7	1,0	1,8
Themastand/nieuwe aanwinsten	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	34,9	22,6	22,9	21,9	13,6	12,6	26,0
soms	37,7	39,5	38,7	38,5	32,8	27,1	37,2
vaak	21,7	28,5	29,6	30,0	37,7	42,5	27,9
(bijna) altijd	5,6	9,4	8,8	9,6	15,8	17,8	8,9
Rechtstreeks naar keuze	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	15,7	11,6	11,0	12,6	12,4	9,0	13,1
soms	28,1	28,4	27,1	31,3	30,1	28,5	28,5
vaak	37,0	38,6	43,2	36,7	37,2	42,8	38,7
(bijna) altijd	19,3	21,4	18,6	19,4	20,4	19,7	19,7

Tussen rekken lopen	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	12,5	5,3	11,1	5,0	4,9	6,8	9,1
soms	27,9	19,9	28,5	16,5	15,8	20,3	23,8
vaak	36,7	38,0	38,3	38,1	36,9	39,0	37,5
(bijna) altijd	22,9	36,8	22,2	40,4	42,4	33,9	29,6
Tussen teruggebrachte materialen	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	76,0	66,6	71,7	65,2	57,9	61,9	70,1
soms	17,2	20,2	18,8	21,1	23,0	20,7	19,1
vaak	5,2	9,4	7,6	9,3	13,2	11,6	7,9
(bijna) altijd	1,6	3,8	1,9	4,3	5,9	5,8	3,0
Bibliotheekgebruik naar aantal ontleningen	1	2	3	4	5	6	Totaal
sporadisch (1 tot 10)	51,6	31,0	35,5	25,5	4,9	4,4	35,6
regelmatig (10 tot 22)	25,8	36,9	33,1	42,0	31,8	30,8	31,5
frequent (meer dan 22)	22,6	32,0	31,4	32,5	63,4	64,7	32,9
Literaire socialisatie	1	2	3	4	5	6	Totaal
zwakke socialisatie	37,7	36,3	33,0	40,7	35,1	36,0	36,7
matige socialisatie	31,1	31,9	32,3	31,5	32,0	28,5	31,4
sterke socialisatie	31,2	31,8	34,7	27,8	32,9	35,5	31,9

REDENEN VAN BIBLIOTHEEKGEBRUIK

Info over onderwerpen die me bezighouden	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	7,8	14,4	9,4	14,6	15,4	13,2	10,8
soms	26,1	44,2	34,5	43,9	50,5	42,9	35,4
vaak	30,0	26,4	33,0	27,0	23,4	28,8	29,0
(bijna) altijd	36,1	15,0	23,1	14,4	10,7	15,0	24,8
Om een goed boek, cd, video... Te vinden	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	7,1	2,0	3,8	2,0	2,2	1,6	4,3
soms	22,4	7,1	14,4	8,0	3,8	5,1	14,1
vaak	29,3	19,8	27,1	21,1	15,6	16,7	24,4
(bijna) altijd	41,2	71,1	54,8	68,9	78,4	76,6	57,2
Om andere mensen te ontmoeten	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	90,4	92,7	90,5	89,3	88,9	89,7	90,5
soms	7,8	6,3	7,6	8,7	8,5	8,3	7,7
vaak	1,2	0,7	1,3	1,3	0,8	1,1	1,1
(bijna) altijd	0,6	0,3	0,6	0,7	1,9	1,0	0,7

Info vinden voor studie	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	40,6	60,1	42,6	63,1	64,2	62,2	49,2
soms	24,7	25,2	26,1	22,5	25,8	25,3	24,9
vaak	16,8	9,3	17,4	9,8	6,8	9,3	13,9
(bijna) altijd	17,9	5,3	14,0	4,7	3,2	3,2	12,0
In de bib kan men bijleren	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	40,3	47,2	41,9	43,4	43,8	42,2	42,4
soms	37,3	39,7	38,4	41,1	39,5	38,4	38,5
vaak	16,1	9,8	14,3	12,3	12,3	13,5	13,9
(bijna) altijd	6,3	3,3	5,5	3,2	4,5	5,8	5,2
Rondkijken, krant/tijdschrift lezen	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	61,4	67,8	61,2	68,1	69,8	61,8	63,8
soms	25,6	24,0	27,5	23,4	21,2	27,0	25,2
vaak	9,3	6,0	8,4	6,0	6,4	8,4	7,9
(bijna) altijd	3,7	2,2	3,0	2,5	2,6	2,8	3,1
Info voor werk	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	43,0	54,2	46,2	53,4	58,4	53,5	48,4
soms	27,8	32,0	29,8	30,3	28,1	30,6	29,3
vaak	15,2	9,4	14,7	11,2	9,9	11,3	13,1
(bijna) altijd	14,0	4,4	9,2	5,1	3,6	4,6	9,3
Bib is aangename omgeving	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	52,9	58,6	49,9	49,4	51,5	46,2	52,4
soms	27,2	23,5	26,9	28,3	22,9	26,5	26,3
vaak	13,6	12,4	16,5	14,8	16,3	17,0	14,5
(bijna) altijd	6,4	5,4	6,7	7,4	9,3	10,4	6,9
Omwillen van kinderen	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	39,6	41,1	40,4	32,3	45,3	50,0	40,2
soms	21,4	28,0	22,9	28,8	29,7	24,0	24,5
vaak	22,6	22,1	22,8	27,1	17,9	18,2	22,4
(bijna) altijd	16,4	8,8	13,9	11,8	7,1	7,8	12,8
Werk zoeken	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	93,5	96,8	95,5	96,6	97,8	97,0	95,3
soms	4,7	2,1	3,2	2,6	1,1	2,1	3,4
vaak	1,1	0,7	1,1	0,5	0,5	0,2	0,9
(bijna) altijd	0,6	0,4	0,2	0,3	0,6	0,7	0,5

Surfen op internet	1	2	3	4	5	6	Totaal
(bijna) nooit	86,0	91,7	88,5	91,9	93,4	91,3	88,9
soms	9,4	6,0	9,1	5,5	5,2	6,9	7,9
vaak	3,0	1,8	1,6	1,9	0,8	0,5	2,1
(bijna) altijd	1,6	0,5	0,9	0,7	0,6	1,2	1,1

MEDIAVOORKEUREN

Favoriete televisiezender	1	2	3	4	5	6	Totaal
TV1	38,3	43,8	35,8	49,9	44,7	42,4	40,9
Canvas	24,2	23,6	36,8	14,7	26,8	34,9	25,9
Ketnet	0,6	0,2	0,4	0,2	0,3	0,2	0,4
VTM	11,8	10,7	6,2	18,8	9,0	6,0	10,9
Kanaal 2	4,1	4,3	2,7	2,5	3,7	1,1	3,5
VT4	5,0	4,3	3,9	3,3	3,0	1,2	4,1
RTBF/La Deux	0,9	0,2	0,3	0,2	0,7	0,2	0,5
Arte	1,1	0,1	1,6	0,3	0,6	1,5	0,9
Regionale zender	1,3	0,8	0,8	1,1	1,4	1,3	1,1
Thematische zender	4,4	4,5	3,0	3,9	3,1	3,2	3,9
Muziekzender	1,0	0,3	0,7	0,7	0,4	0,2	0,7
Canal+	0,6	0,6	0,3	0,4	0,6	0,2	0,5
andere	4,9	4,6	4,4	2,5	3,6	4,0	4,3
Ik kijk nooit televisie	1,9	1,9	3,2	1,5	2,2	3,5	2,2
Favoriete radiozender	1	2	3	4	5	6	Totaal
radio 1	18,2	18,1	25,7	11,4	21,7	29,9	19,6
radio 2	17,6	23,4	16,2	33,5	30,8	24,6	21,8
klara	5,3	3,4	9,4	2,7	6,2	10,3	5,7
studio brussel	13,9	10,9	15,1	6,4	6,5	8,7	11,8
radio donna	23,3	24,1	16,8	28,3	18,7	12,9	21,9
q-music	7,2	7,5	5,2	6,1	3,7	3,3	6,3
4fm	4,1	4,4	3,1	4,2	3,7	3,0	3,9
top radio	0,9	0,3	0,5	0,3	0,1	0,1	0,6
radio contact	2,1	1,7	1,5	1,8	1,2	1,1	1,8
een plaatselijke zender	1,3	1,3	0,8	1,2	1,1	0,2	1,1
andere	3,0	1,8	2,8	1,3	1,8	2,4	2,4
ik luister nooit naar de radio	3,0	3,0	3,0	2,9	4,4	3,5	3,2

Favoriete krant	1	2	3	4	5	6	Totaal
Het Nieuwsblad, De Gentenaar	15,7	19,3	15,1	19,3	18,5	17,2	17,0
Het Laatste Nieuws, De Nieuwe Gazet	15,4	17,5	10,3	18,4	15,2	9,3	14,9
Het Belang van Limburg	7,0	6,0	4,7	8,0	6,2	5,5	6,4
De Standaard	11,3	9,3	19,5	6,8	11,4	15,6	12,1
De gazet van Antwerpen/Mechelen	14,7	18,0	10,9	17,5	16,7	15,2	15,1
Het Volk	3,8	3,9	2,7	6,2	3,8	2,7	3,9
De Morgen	11,2	8,3	19,5	4,1	9,9	16,1	11,5
De Tijd	1,7	1,5	1,6	0,8	1,0	1,4	1,5
Metro	3,7	2,2	3,0	1,9	1,9	1,5	2,8
Een lokale krant	1,4	1,3	0,8	1,8	1,4	1,2	1,3
andere	2,3	1,0	1,8	1,8	2,0	2,3	1,9
ik lees nooit een krant	11,7	11,8	10,0	13,4	12,0	11,8	11,7
Favoriet tijdschrift	1	2	3	4	5	6	Totaal
Humo	22,7	26,1	27,2	16,9	24,8	29,3	23,9
Knack	10,5	10,7	18,2	7,2	14,4	18,3	12,2
Mannenbladen	1,6	1,8	0,8	0,4	0,3	0,2	1,2
vrouwenbladen	18,9	17,5	17,9	35,8	21,5	18,3	20,7
tienerbladen	0,6	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,4
tv-bladen	8,1	10,1	4,2	13,8	9,7	6,2	8,5
mode-bladen	1,4	1,1	1,5	1,7	1,2	1,8	1,4
sportbladen	2,5	2,3	1,3	1,0	1,1	0,8	1,9
natuurwetenschappelijke tijdschriften	7,3	6,5	6,2	4,1	5,7	5,1	6,3
muziekbladen	1,1	0,4	0,9	0,1	0,2	0,2	0,7
culturele tijdschriften	0,9	0,5	2,0	0,3	0,4	1,5	0,9
hobbybladen	8,4	7,0	5,2	7,2	5,9	5,7	7,1
computermagazines	3,3	2,9	1,3	0,6	1,5	0,4	2,3
andere	6,9	4,7	7,2	4,6	5,6	6,6	6,2
ik lees nooit tijdschriften	5,8	8,2	5,8	6,2	7,4	5,4	6,4

BESCHRIJVING VAN DE NON-FICTIETYPLOGIE

Hier volgt een overzicht van alle kenmerken die werden gebruikt om de non-fictietypes te bespreken in tabelvorm. 1 staat voor de huismussen, 2 voor de evenwichtzoekers, 3 voor de autodidacten, 4 voor de trekvogels en 5 voor de non-fictiefans.

SOCIODEMOGRAFISCH

Geslacht	1	2	3	4	5	Totaal
man (7369)	33,8	25,8	47,4	36,9	37,3	35,8
vrouw (13162)	66,2	74,2	52,6	63,1	62,7	64,2
Leeftijd	1	2	3	4	5	Totaal
18 t/m 29 jaar	22,0	25,4	21,8	16,7	19,2	21,5
30 t/m 44 jaar	41,7	40,7	27,4	34,1	37,0	37,5
45 t/m 59 jaar	27,0	26,3	29,6	37,3	32,6	29,2
60 jaar en ouder	9,3	7,6	21,1	11,9	11,2	11,7
Opleidingsniveau	1	2	3	4	5	Totaal
geen of lager onderwijs	3,7	3,2	4,3	3,4	2,9	3,7
lager secundair	12,0	11,8	11,6	9,7	9,6	11,4
hoger secundair	30,6	28,9	28,3	25,2	28,8	29,0
hogere studies	53,7	56,1	55,7	61,7	58,7	55,9
Beroepsstatuut	1	2	3	4	5	Totaal
werkend	63,2	60,1	51,2	67,8	61,1	61,0
ziekteverlof/bevallingsverlof	1,5	2,1	1,5	0,8	1,4	1,5
verlof zonder wedde/loopbaanonderbreking	1,0	1,0	0,6	0,8	0,7	0,9
gepensioneerd	9,9	8,0	21,3	12,9	12,6	12,3
op zoek eerste werk	0,4	0,4	0,8	0,3	0,6	0,5
arbeidsongeschikt	0,8	1,7	0,5	0,7	1,2	0,9
uitkeringsgerechtigd werkloos	3,9	4,3	3,0	2,5	4,8	3,7
niet werkend/huishouden	8,3	7,2	6,6	7,1	7,2	7,6
student	11,1	15,2	14,5	7,1	10,4	11,8
Gezinssituatie	1	2	3	4	5	Totaal
geen partner & alleenwonend	7,9	10,5	12,1	11,0	10,6	9,7
geen partner & inwonend bij ouders	15,2	19,6	18,3	12,4	16,0	16,1
wel partner & geen kinderen inwonend	22,5	17,6	25,8	26,3	25,7	23,1
wel partner & kinderen inwonend	49,0	43,6	38,4	46,4	42,4	45,4
zonder partner met kinderen	4,7	7,8	4,1	3,1	4,7	4,8
andere	0,7	1,0	1,3	0,9	0,6	0,9
Diploma van de hoogst opgeleide ouder	1	2	3	4	5	Totaal
geen of lager onderwijs	20,3	19,3	23,6	22,6	21,7	21,2
lager secundair	19,8	20,2	19,1	19,0	18,8	19,6
Hoger secundair	33,9	32,4	30,0	31,1	35,2	32,7
hogere studies	26,0	28,0	27,2	27,3	24,3	26,6

Inkomen	1	2	3	4	5	Totaal
minder dan 1000 euro	6,2	7,4	7,8	4,0	6,0	6,3
tussen 1000 en 1999.99 euro	31,3	34,6	32,8	28,2	34,2	31,9
tussen 2000 en 2999.99 euro	35,4	33,7	32,6	34,3	34,0	34,3
tussen 3000 en 3999.99 euro	20,5	19,2	18,6	24,1	18,3	20,3
meer dan 4000 euro	6,7	5,1	8,2	9,4	7,5	7,2

BIBLIOTHEEKGEBRUIK

Lid meerdere bibliotheken	1	2	3	4	5	Totaal
ja	27,3	29,2	30,7	25,0	32,1	28,3
nee	72,7	70,8	69,3	75,0	67,9	71,7

Uitleenplan?	1	2	3	4	5	Totaal
ja, ik hield me aan mijn oorspronkelijk plan	53,5	52,6	48,9	55,3	47,6	52,3
ja, ik hield men niet aan mijn oorspronkelijk plan	18,9	21,3	22,5	17,9	24,0	20,2
nee	27,6	26,1	28,6	26,7	28,5	27,5

Boeken via catalogus	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	34,0	29,5	30,5	34,7	28,1	32,3
soms	32,2	29,6	33,1	33,7	31,9	32,1
vaak	20,8	22,5	21,1	21,1	24,2	21,4
(bijna) altijd	13,0	18,4	15,3	10,5	15,7	14,1

Boeken via personeel	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	26,3	25,9	24,6	24,8	18,7	25,1
soms	37,8	37,1	36,8	39,5	31,5	37,2
vaak	28,1	27,4	27,7	28,2	35,0	28,5
(bijna) altijd	7,8	9,6	10,8	7,5	14,9	9,2

Themastand/ nieuwe aanwinsten	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	13,6	13,4	13,1	11,0	11,2	13,0
soms	30,3	28,8	26,4	26,2	32,5	29,0
vaak	37,8	39,8	39,7	41,6	38,4	39,0
(bijna) altijd	18,3	18,0	20,7	21,1	17,9	19,0

Rechtstreeks naar keuze	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	8,6	10,4	10,4	9,9	8,9	9,4
soms	24,8	25,3	24,9	25,9	28,7	25,4
vaak	38,4	38,8	36,0	38,7	36,2	37,9
(bijna) altijd	28,2	25,5	28,7	25,4	26,2	27,4

Tussen rekken/bakken	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	12,5	5,3	11,1	5,0	4,9	9,1
soms	27,9	19,9	28,5	16,5	15,8	23,8
vaak	36,7	38,0	38,3	38,1	36,9	37,5
(bijna) altijd	22,9	36,8	22,2	40,4	42,4	29,6
Tussen teruggebrachte materialen	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	71,2	74,2	68,9	70,8	68,3	70,9
soms	18,4	16,8	20,2	19,1	21,3	18,8
vaak	7,8	6,9	7,3	7,1	7,8	7,5
(bijna) altijd	2,5	2,1	3,6	3,0	2,6	2,7
Bibliotheekgebruik naar aantal ontleningen	1	2	3	4	5	Totaal
sporadisch (1 tot 10)	30,3	34,1	31,3	43,3	2,4	30,6
regelmatig (10 tot 22)	33,0	34,3	34,6	32,4	20,6	32,4
frequent (meer dan 22)	36,7	31,6	34,1	24,3	77,0	37,0
Literaire socialisatie	1	2	3	4	5	Totaal
zwakke socialisatie	36,7	36,9	36,5	37,0	36,5	36,7
matige socialisatie	31,8	30,1	31,2	31,4	31,6	31,4
sterke socialisatie	31,5	33,0	32,3	31,5	31,9	31,9

REDENEN VAN BIBLIOTHEEKBEZOEK

Info over onderwerpen die me bezighouden	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	6,6	6,1	9,2	7,3	3,2	6,8
soms	29,7	31,2	35,6	38,4	17,5	31,2
vaak	32,6	32,3	30,6	30,5	37,3	32,3
(bijna) altijd	31,1	30,4	24,6	23,8	42,0	29,7
om een goed boek, cd, video... Te vinden	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	5,0	4,5	4,5	5,4	3,5	4,8
soms	18,0	16,4	13,7	13,7	16,6	16,3
vaak	27,0	26,9	24,9	23,9	31,4	26,5
(bijna) altijd	50,0	52,2	56,9	56,9	48,5	52,4
om andere mensen te ontmoeten	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	90,6	90,8	89,1	92,0	85,6	90,2
soms	7,6	7,7	8,9	6,6	12,1	8,1
vaak	1,1	1,0	1,6	0,6	1,4	1,1
(bijna) altijd	0,6	0,6	0,4	0,7	0,9	0,6

info vinden voor studie	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	47,0	38,5	45,8	56,1	40,1	46,0
soms	24,5	26,7	23,7	25,4	29,6	25,2
vaak	14,5	18,9	15,7	10,4	15,3	14,9
(bijna) altijd	14,1	16,0	14,8	8,2	14,9	13,8
in de bib kan men bijleren	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	39,4	35,9	39,6	47,8	27,0	38,9
soms	39,9	40,1	38,6	37,7	38,5	39,3
vaak	15,0	18,3	15,3	11,1	22,4	15,7
(bijna) altijd	5,7	5,8	6,4	3,4	12,0	6,1
rondkijken, krant/tijdschrift lezen	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	61,4	64,1	60,3	63,6	54,9	61,3
soms	26,8	26,7	25,7	24,9	30,3	26,6
vaak	8,7	6,9	10,0	8,4	11,1	8,8
(bijna) altijd	3,1	2,3	4,1	3,0	3,7	3,2
info voor werk	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	44,4	40,4	50,3	52,6	39,0	45,4
soms	29,8	32,6	26,8	30,5	30,2	29,8
vaak	14,0	16,9	13,5	10,7	18,9	14,3
(bijna) altijd	11,8	10,1	9,4	6,2	12,0	10,4
bib is aangename omgeving	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	51,4	45,2	51,2	57,0	37,9	50,0
soms	27,4	29,3	25,5	25,1	28,9	27,2
vaak	14,2	18,9	16,3	12,4	21,5	15,7
(bijna) altijd	7,0	6,7	7,0	5,5	11,7	7,1
omwille van kinderen	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	34,9	39,0	48,5	46,5	39,8	39,7
soms	24,4	25,1	22,6	24,9	27,8	24,5
vaak	24,7	24,9	19,8	18,8	22,5	23,0
(bijna) altijd	15,9	11,0	9,1	9,8	9,9	12,8
werk zoeken	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	94,6	94,2	96,3	96,0	94,0	95,0
soms	3,8	4,5	2,5	3,0	4,8	3,7
vaak	1,0	0,7	1,0	0,6	0,9	0,9
(bijna) altijd	0,5	0,6	0,2	0,4	0,3	0,5

surfen op internet	1	2	3	4	5	Totaal
(bijna) nooit	88,3	88,2	87,0	89,7	85,3	88,0
soms	8,2	8,4	9,6	7,0	11,2	8,6
vaak	2,4	2,0	2,4	2,1	2,4	2,3
(bijna) altijd	1,1	1,4	0,9	1,3	1,2	1,1

MEDIAVOORKEUREN

Favoriete televisiezender	1	2	3	4	5	Totaal
TV1	41,8	40,8	37,7	42,9	31,9	40,3
Canvas	24,0	25,0	33,1	31,5	32,2	27,5
Ketnet	0,5	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4
VTM	11,9	9,6	7,3	7,6	9,2	9,9
Kanaal 2	3,4	3,9	2,6	2,0	3,4	3,1
VT4	4,4	4,6	3,9	3,4	3,1	4,1
RTBF/La Deux	0,5	0,4	0,8	0,6	0,3	0,5
Arte	0,7	0,7	1,6	0,8	1,9	1,0
Regionale zender	0,9	1,3	0,9	1,0	1,6	1,0
Thematische zender	4,6	5,6	2,7	2,9	5,2	4,2
Muziekzender	0,6	0,9	0,8	0,6	0,5	0,7
Canal+	0,3	0,7	0,5	0,5	0,6	0,5
andere	4,1	4,0	5,6	3,8	6,0	4,5
Ik kijk nooit televisie	2,3	2,3	2,3	2,0	3,6	2,4
Favoriete radio	1	2	3	4	5	Totaal
radio 1	18,8	18,3	23,7	25,0	25,1	20,9
radio 2	20,5	18,5	21,2	23,1	18,8	20,5
klara	4,5	5,9	9,2	6,1	9,2	6,1
studio brussel	11,9	12,9	11,8	11,0	10,6	11,8
radio donna	24,8	22,4	16,5	19,5	17,5	21,6
q-music	6,8	7,7	5,4	5,4	4,8	6,4
4fm	3,9	5,2	2,9	4,3	3,1	3,9
top radio	0,7	0,9	0,5	0,2	0,3	0,6
radio contact	2,0	1,5	1,3	0,9	2,0	1,6
een plaatselijke zender	0,9	1,0	1,1	0,8	1,7	1,0
andere	2,1	2,3	3,1	1,9	2,4	2,3
ik luister nooit naar de radio	3,1	3,5	3,4	1,7	4,5	3,1

Favoriete krant	1	2	3	4	5	Totaal
Het Nieuwsblad, De Gentenaar	15,7	19,3	15,1	19,3	18,5	17,0
Het Laatste Nieuws, De Nieuwe Gazet	15,4	17,5	10,3	18,4	15,2	14,9
Het Belang van Limburg	7,0	6,0	4,7	8,0	6,2	6,4
De Standaard	11,3	9,3	19,5	6,8	11,4	12,1
De gazet van Antwerpen/Mechelen	14,7	18,0	10,9	17,5	16,7	15,1
Het Volk	3,8	3,9	2,7	6,2	3,8	3,9
De Morgen	11,2	8,3	19,5	4,1	9,9	11,5
De Tijd	1,7	1,5	1,6	0,8	1,0	1,5
Metro	3,7	2,2	3,0	1,9	1,9	2,8
Een lokale krant	1,4	1,3	0,8	1,8	1,4	1,3
andere	2,3	1,0	1,8	1,8	2,0	1,9
ik lees nooit een krant	11,7	11,8	10,0	13,4	12,0	11,7
Favoriet tijdschrift	1	2	3	4	5	Totaal
Humo	22,7	26,1	27,2	16,9	24,8	23,9
Knack	10,5	10,7	18,2	7,2	14,4	12,2
Mannenbladen	1,6	1,8	0,8	0,4	0,3	1,2
vrouwenbladen	18,9	17,5	17,9	35,8	21,5	20,7
tienerbladen	0,6	0,2	0,2	0,3	0,2	0,4
tv-bladen	8,1	10,1	4,2	13,8	9,7	8,5
mode-bladen	1,4	1,1	1,5	1,7	1,2	1,4
sportbladen	2,5	2,3	1,3	1,0	1,1	1,9
natuurwetenschappelijke tijdschriften	7,3	6,5	6,2	4,1	5,7	6,3
muziekbladen	1,1	0,4	0,9	0,1	0,2	0,7
culturele tijdschriften	0,9	0,5	2,0	0,3	0,4	0,9
hobbybladen	8,4	7,0	5,2	7,2	5,9	7,1
computermagazines	3,3	2,9	1,3	0,6	1,5	2,3
andere	6,9	4,7	7,2	4,6	5,6	6,2
ik lees nooit tijdschriften	5,8	8,2	5,8	6,2	7,4	6,4

APPENDIX B: STATISTISCHE OUTPUT

HOMALS-ANALYSE OP MATERIAALVOORKEUREN

BESCHRIJVING DIMENSIES

N = 20 577		
	Dim. 1	Dim. 2
Cd-rom	0,188	0,000
Cd	0,253	0,175
Video	0,223	0,032
Jeugdwerken	0,108	0,326
Strips	0,146	0,052
Tijdschriften	0,037	0,015
Volwassen fictie	0,149	0,318
Volwassen non-fictie	0,120	0,003
Geslacht	0,010	0,361
Leeftijd	0,398	0,125
Opleidingsniveau	0,215	0,036
<i>Eigenwaarde</i>	<i>0,168</i>	<i>0,131</i>
<i>Totale fit</i>	<i>0,299</i>	

116

CATEGORIEKWANTIFICATIES

	Dim. 1	Dim. 2
18-30	-0,419	-0,394
30-45	-0,524	0,435
45-60	0,339	-0,098
60+	1,306	-0,402
man	-0,136	-0,808
vrouw	0,07	0,446
geen of lager	1,699	-0,346
lager secundair	0,697	-0,336
hoger secundair	0,132	-0,01
hoger onderwijs	-0,311	0,205

	Dim. 1	Dim. 2
jeugdwerken	-0,714	1,229
geen jeugdwerken	0,149	-0,268
cd's	-0,8	-0,667
geen cd's	0,314	0,259
cd-rom's	-1,3	-0,065
geen cd-rom's	0,142	0,003
tijdschriften	-0,585	0,369
geen tijdschriften	0,06	-0,045
video	-1,075	-0,411
geen video	0,205	0,075
strips	-0,903	0,533
geen strips	0,159	-0,101
fictie (geen of weinig)	-0,336	-0,695
fictie (matig)	-0,173	0,407
fictie (veel)	0,539	0,494
non-fictie (geen of weinig)	0,368	-0,066
non-fictie (matig)	-0,082	0,011
non-fictie (veel)	-0,462	0,07

HIERARCHISCHE CLUSTEROPLOSSING VOOR FICTIETYPOLOGIE

Model	LL	BIC(LL)	AIC(LL)	Npar	L ²	df	p-value	Class.Err.
1-Cluster	-113699	227557	227430	16	27477,1	49135	1	0
2-Cluster	-105646	211611	211357	32	11371,6	49119	1	0,0938
3-Cluster	-104376	209229	208848	48	8830,72	49103	1	0,1558
4-Cluster	-103750	208137	207629	64	7579,81	49087	1	0,1919
5-Cluster	-103535	207865	207230	80	7148,99	49071	1	0,2208
6-Cluster	-103391	207735	206974	96	6860,68	49055	1	0,2493
7-Cluster	-103317	207746	206858	112	6712,82	49039	1	0,2669
8-Cluster	-103259	207790	206774	128	6597,08	49023	1	0,3315
9-Cluster	-103196	207823	206681	144	6471,44	49007	1	0,2986
10-Cluster	-103160	207909	206640	160	6399,03	48991	1	0,3474

HIËRARCHISCHE CLUSTEROPLOSSING VOOR NON-FICTIETIPOLOGIE

Model	LL	BIC(LL)	AIC(LL)	Npar	L ²	df	p-value	Class.Err.
1-Cluster	-97544	195260	195123	18	22300,2	262125	1	0
2-Cluster	-95884	192122	191842	37	18980,5	262106	1	0,0663
3-Cluster	-95345	191228	190803	56	17903,5	262087	1	0,192
4-Cluster	-94722	190164	189595	75	16657,5	262068	1	0,2511
5-Cluster	-94383	189666	188953	94	15977,8	262049	1	0,2924
6-Cluster	-94251	189585	188728	113	15714,8	262030	1	0,2491
7-Cluster	-94138	189541	188539	132	15488,2	262011	1	0,3278
8-Cluster	-94041	189529	188384	151	15294,3	261992	1	0,3313
9-Cluster	-93940	189509	188220	170	15092,4	261973	1	0,3526
10-Cluster	-93839	189490	188056	189	14891,2	261954	1	0,3457

APPENDIX C: DE BIBLIOTHEEKCLUSTERS

METHODOLOGIE

In het individuele rapport van elke bibliotheek (Van Thielen e.a., 2004) werden de bibliotheekresultaten enerzijds met de globale Vlaamse resultaten en anderzijds met de resultaten van een cluster van vergelijkbare bibliotheken vergeleken. Voor een kleine bibliotheek is het boeiend om zich te meten met Vlaanderen, maar het is nog interessanter als die bibliotheek zich kan vergelijken met andere kleine bibliotheken. Om tot die clusters te komen werd er een *hiërarchische latente clusteranalyse* uitgevoerd met behulp van een statistisch programma (Latent Gold). Hierbij worden een aantal variabelen onderworpen aan een reeks statistische bewerkingen, zodat er relatief homogene groepen ontstaan. Welke groepen of clusters er uit zo'n analyse komen, hangt in grote mate af van de indicatoren die men heeft gekozen.

In dit rapport hebben wij gekozen voor indicatoren die iets meer zeggen over het aanbod van de bibliotheken. Deze keuze werd ingegeven door het idee dat dit een relatief objectieve vergelijkingsbasis is. De individuele bibliotheek kan zich op deze wijze immers vergelijken met bibliotheken die min of meer hetzelfde aanbieden, met ongeveer evenveel personeelsleden. Eventuele grote verschillen tussen de eigen score en die van de cluster kunnen dan niet herleid worden tot een verschil in aanbod. Dat aanbod is immers kwantitatief min of meer gelijkaardig in een cluster.

Op basis van de BIOS 2002-gegevens werden in dit onderzoek volgende indicatoren gebruikt om de clusteranalyse uit te voeren: aantal voltijds tewerkgestelde bibliotheekmedewerkers (in voltijds equivalenten VTE); aantal cd-rom's; aantal cd's; aantal dvd's en video's; aantal jeugdboeken; aantal fictieboeken volwassenen; aantal non-fictieboeken volwassenen.

Dit resulteerde in zes clusters van bibliotheken die we op basis van hun aanbod met elkaar kunnen vergelijken. Met deze typologie proberen we een complex geheel van bibliotheken die allemaal uniek zijn in hun aanbod op basis van indicatoren op te delen in een beperkt aantal groepen. Dit heeft zowel voor- als nadelen. Door te clusteren kan je in één getal iets zeggen over een grote groep, maar tegelijkertijd gaan er individuele nuances verloren. Bij het vergelijken met clusters moet men daar steeds rekening mee houden.

DE ZES CLUSTERS

Cluster I

De bibliotheken in deze cluster beschikken over weinig audiovisuele materialen (AVM). Gemiddeld bezitten ze 20 muziekcd's, 114 cd-rom's en 66 dvd's of video's. De collectie boeken is eveneens beperkt. Deze bibliotheken hebben gemiddeld ongeveer 11.564 jeugdboeken, 9.485 volwassen fictieboeken en 7.128 non-fictieboeken voor volwassenen. Gemiddeld werken er 2,9 personeelsleden (VTE). Het gaat hier dus om kleinere bibliotheken met weinig personeelsleden.

Cluster II

De bibliotheken in deze cluster bezitten aanzienlijk meer muziekcd's (3.143) en cd-rom's (498) dan de bibliotheken uit de vorige cluster, maar beschikken eveneens over weinig dvd's en video's (60). Qua boekenaanbod bezitten ze ongeveer dubbel zoveel jeugdboeken (22.914), fictieboeken voor volwassenen (18.658) en non-fictieboeken voor volwassenen (15.776) als de bibliotheken uit cluster I. In deze bibliotheken zijn gemiddeld 6,2 personen (VTE) tewerkgesteld.

Cluster III

De bibliotheken in deze cluster beschikken gemiddeld over 4.487 muziekcd's, 426 cd-rom's en 332 video's of dvd's. Hun boekenaanbod bestaat uit gemiddeld 14.617 jeugdboeken, 12.472 fictieboeken voor volwassenen en 10.722 non-fictieboeken voor volwassenen. Het AVM-aanbod van deze bibliotheken is iets ruimer dan dat van de bibliotheken uit cluster II, hun boekenaanbod is echter iets beperkter. Verder beschikken ze over iets minder personeelsleden. Gemiddeld werken er 5 personen (VTE) in deze bibliotheken.

Cluster IV

De bibliotheken uit cluster IV zijn de iets grotere bibliotheken. In deze bibliotheken zijn gemiddeld 10 personen tewerkgesteld (VTE). Voor de liefhebbers van AVM is er een ruime keuze aan muziekcd's (8.597), cd-rom's (800) en dvd's of video's (968). Verder beschikken ze gemiddeld over 26.594 jeugdboeken, 23.776 fictieboeken voor volwassenen en 23.385 non-fictieboeken voor volwassenen.

Cluster V

De bibliotheken in deze cluster kunnen we omschrijven als grote bibliotheken. Ze beschikken zowel over een uitgebreide AVM-collectie als een uitgebreide boekencollectie. Gemiddeld genomen bezitten deze bibliotheken 14.642 muziekcd's, 915 cd-rom's en 1.965 dvd's of video's. Ze beschikken tevens over meer dan 40.000 jeugdboeken (41.607), fictieboeken voor volwassenen (41.767) en non-fictieboeken voor volwassenen (45.271). Gemiddeld werken er 16 personen in deze bibliotheken (VTE).

Cluster VI

Deze laatste cluster omvat de zeer grote bibliotheken. Hun aanbod is op alle vlakken dubbel zo uitgebreid als de bibliotheken uit de vorige cluster. Gemiddeld beschikken ze over 38.736 muziekcd's, 2.411 cd-rom's en 4.855 dvd's of video's. Ze bezitten eveneens gemiddeld 99.860 jeugdboeken, 100.047 fictieboeken voor volwassenen en 118.188 non-fictieboeken voor volwassenen. Er werken gemiddeld 61 personen in deze bibliotheken (VTE).

TABEL 1: BESCHRIJVING VAN DE DIVERSE CLUSTERS OP BASIS VAN GEMIDDELDEN

Gemiddelden	Cluster I	Cluster II	Cluster III	Cluster IV	Cluster V	Cluster VI
Bezit cd's	20	3143	4487	8597	14642	38736
Bezit cd-rom's	114	498	426	800	915	2411
Bezit dvd's/video's	66	60	332	968	1965	4855
Bezit jeugdboeken	11564	22914	14617	26594	41607	99860
Bezit volwassen fictie	9485	18658	12472	23776	41767	100047
Bezit volwassen non-fictie	7128	15776	10722	23385	45271	118188
Aantal personeelsleden	2,9	6,2	5	10	16,3	61,4

BESLUIT

We bakenen dus zes types bibliotheken af, gaande van bibliotheken met een beperkt aanbod en weinig personeelsleden tot bibliotheken met een zeer uitgebreid aanbod en veel personeelsleden. Uit tabel 2 blijkt dat de bibliotheken met een beperkt aanbod zich in kleinere gemeenten situeren en de bibliotheken met een ruimer aanbod in de grotere.

TABEL 2: GEMIDDELD AANTAL INWONERS EN LENERS PER CLUSTER

	Gemiddeld aantal inwoners	Gemiddeld aantal leners
Cluster I	12.082	2.133
Cluster II	18.126	4.499
Cluster III	16.265	3.397
Cluster IV	26.014	6.587
Cluster V	33.360	10.620
Cluster VI	100.095	36.433

COLOFON

Dit rapport is een uitgave van het Steunpunt Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken (VCOB).

Verantwoordelijke uitgever
Guido De Brabander

Redactie
Ignace Glorieux, Dieter Vandebroeck, Bart Vercruyssen

Eindredactie
Maja Coltura

Fotografie
Koen Broos

Grafische Vormgeving
Tulipa grafische communicatie bvba

VCOB KONINGSSTRAAT 146 1000 BRUSSEL

T 02 210.89.70 F 02 210.89.79

INFO@VCOB.BE WWW.VCOB.BE

